

MILAN PUGELJ

ZAKONCI

MCM XVI

EAKONCI

MILAN PUGELJ

ŽAKONCI

IZDALA IN ZALOŽILA „OMLADINA“
1916.

D2013/10560

NATISNILA „ZADRUŽNA TISKARNA“ KRKŠO.

VSEBINA:

	Stran
Ljubica	9
Stava	25
Obisk	47
Albina in dva zakonska moža	65
Znamenje	81
Reza tega ne razume	95
Stara korenina	115
Rubežen	133
Zavist	157
Na počitnicah	165

VSE PRAVICE PRIDRŽANE.

LJUBICA.

Bila sta pri njenih starših na počitnicah. S tistim vlakom, ki beži tam iz doline in zavija za žametasti dolenski grič, se vračata v svoje mlado domovje. Oba sta lepa, visoka in mlada. Ona gleda skozi okno. Žapazila je vrsto topolov, ki stražijo belo cesto do zatemnele grajščine. Ker je oblačno in nekoliko vetra, delajo ti topoli naravo otožno ubrano, nervozno, hrepenečo nekam odtod. Njihovi vrhovi, vse njihove veje, oni sami so nagnjeni naprej proti jugu, vijejo se, hočejo se iztrgati zemlji, ki drži njih korenine.

Gospa se nenadoma nečesa spomni, umakne se od okna in reče:

— Dana Grudnova se pripelje k nam, menda pojutranjem. Čakaj, pisala mi je.

In gospa išče po torbici.

To iskanje hodi soprogu jako prav. Vzne-miril se je in zardel. Premaga se naglo, skloni se k oknu in gleda kalno vodo, ki teče v nasprotno smer. Gospa je našla pismo. Čita, čita in pravi:

— Pojutranjem pride. Saj ti je prav?

— Prosim te! Moje slovansko gostoljubje!

Nasmehneta se oba. On gleda dalje skozi okno in nečesa ne razume. Ženo bi rad vprašal, odkod pozna Dano Grudnovo, pa ko stvar dobro premisli, se mu zdi bolje, da ne stori tega. Vlak silovito ropota, ker vozi na eni strani mimo skal, in to mu je všeč. Misli, da je zdaj popolnoma jasno, zakaj je utihnil, ko je prej vso vožnjo čebľjal. Vpraša se, kako je s to rečjo: Ali ve Dana

Grudnova, da je sedanji gimnazijski učitelj Tone Sevnikar nekdanji visokošolec Tonček? In to še ni poglavitno. Najzanimiveje je, da je to tisti Tonček, ki je prišel nekega dne večera hripav do nje in jo šepetaje vprašal: Ali smem spremljati?

Dolgo je že tega in ne ve se, če še stoji tisti javni vrt, kjer se je to zgodilo. Dana Grudnova je sedla takrat na klop. Gledala ga je jako čudno s tistimi svojimi velikimi rjavimi očmi, v katere se je bil tako nesrečno zaljubil. Polagoma je razumel, da je tukaj treba pojasnila. In pričel je še enkrat šepetati.

— Ali, prosim, dovoli gospodična, da prisedem? Jaz namreč samo danes tako govorim, ker sem hripav, sicer imam glas.

Dana se je zasmejala z belimi zobmi, ki jih ta hip Sevnikar povsod vidi. V gozdu onstran polj, na meji med njivami in nevvisoko nad jarkom tik vlaka. Letijo, jako naglo letijo ž njim.

Ne ve, ona gotovo ne ve, si reče v mislih. Prej, prej . . . je bilo tako, zdaj pa da bi se ona pripeljala v njegov dom, ko je oženjen, to ne gre dobro skupaj. Mogoče je, da bi se dalo sicer opravičiti, nekako uravnati. Morda ravno s tem, ker je bilo med njima tako . . .

Sevnikar bi se skoro nasmehnil in zavzdignil roko, kakor ima navado, pa se pravočasno domisli, da bi se s tem izdal. Ohrani torej kar se da vsakdanji obraz, češ: poglej, ženica, kako čisto nič ne mislim!

Takrat, se domisli, no, takrat sem bil po pravici jezen. Naročila me je k četrtemu ko-

stanju v alejo in tam sem stal kakor vojščak na straži eno uro. Nato je prišla z drugim. Šla sta mimo mene kakor dva oficirja mimo prostaka. Kakšen je moški v tistih letih! Ko smo šli prvič na ples, kako smo trepetali pred kratkokrilkami, šklepetali z zobmi, kakor bi odhajali v vojske strah in grozo. Pa smo se le parkrat nerodno zavrteli in sunili iz sebe nekaj okornih stavkov.

To Dano sem imel res rad. Iz česa se to vidi? To se vidi iz tega, ker me ni marala. Če bi se bil ž njo seznanil, pa bi jo bil omalovaževal, bi bila ona tiščala za mano. Nemara, da bi bil njen mož. Tako ji ni bilo treba, ker sem jaz itak dovolj pritiskal za njo. Pisma, ki sem jih pisal, najneumnejša pisma: Razkladanje še gorkih čustev, zeleno hrepenenje, rumena pamet. Če se prav domislim, sem ji opisoval svoj položaj: Kakor hrepeni žejen jelen po hladni studenčnici, tako hrepenim jaz po vaši bližini . . . Upajmo, da nisem zapisal tega jaz, temveč ona.

Nekaj časa namreč, takoj spočetka, je ljubezen še nekaj kazala, no, potem sem bil „prečustven“. Vse skupaj je vzel vrag.

Sevnikar toliko da se ne nasmehne, a vzdrži se.

In v nekoliko resnejšem razpoloženju premišlja: Neko noč, neko celo dolgo jesensko noč sem zaradi nje prebedel. Zvečer, ko sem razložil svoje solzive občutke zadnjih dni, kar se nisva videla, je zmajala z glavo in rekla: Iz te moke ne bo kruha. Zaradi tega vsakdanjega stavka sem prebedel celo dolgo

noč. Neverjetno, neverjetno in vendar resnično! Hotel sem odpotovati, obrniti življenje, kakor obrne čitatelj list knjige, in pričeti z novo stranjo in novo povestjo. Morda je bil moj umetniški čut prefin, zato nisem mogel tega storiti. Prejšnja povest namreč še ni bila končana. In ostala je vendar torzo do današnjega dne. Kateri izmed „umetnikov“ ni pustil vsaj enega svojega dela nedokončanega?

Toda Dana pride, Dana pride! To je že opravičeno tako: Ker ji ni bilo nikoli nič do mene, ji tudi zdaj ni. Nje ne moti, da sem slučajno jaz mož njene prijateljice, to je tisti, ki je prebedel zaradi stavka „Iz te moke ne bo kruha“ celo dolgo jesensko noč. Vendar, zakaj bi bil človek pesimist!

Poglejmo in pojdimo z zeleno zastavo v bodočnost! Trdna volja daje pogum. Bodi tako, kakor hočemo! Zakaj pa bi ne bilo? Saj je to za svetovni red brez pomena, kakšne misli ima o meni Dana, ko pride obiskat mojo ženo.

Nemara se pripravlja Dana v mislih na sestanek. Po dolgih letih se želi srečati z menoj. Spomini, spomini! Toda stojmo! Kakšna ženska je Dana? Nekoliko afektirana ženska! Modra ženska? Ne da se ravno tega trditi. Ona na primer vzklikne jako tragično iz duše dna: Bože mili! Človek pričakuje nečesa tehtnega, nesrečnega, a ona nadaljuje: Kako dolgi dnevi bodo spet po zimi! Ta „Bože mili“, to sploh ni slovensko. Nihče ne govori tega. To zapiše kvečemu slab literat. Dana se poslužuje takih besed.

Zdaj naenkrat zakašlja gospa in Sevnikar se ozre vanjo z velikimi očmi. Tega ne bi bil smel storiti. Gospa se nasmehne, on tudi. Čuti pa, da je bil njegov smehlaj nekoliko resen. In hoče nekaj reči, a se hipoma premisli. Polomil ga je s pogledom in smehljajem, gotovo bi ga tudi z besedo.

Vlak pelje skozi predmestje. Tovarne na desni, tovarne na levi. Visoki rdeči dimniki, rdeča poslopja brez drevja. Po cesti je črn prah, hiše od njega umazane, trava in grmovje slabotno, zadušeno. Ob železni cesti kope bosih otrok. Vse nizko, revno, izžeto in izpito. Naenkrat vse ozeleni. Pota peščena, bela kakor umita, drevje sočno zeleno in urejeno, vrtovi gosti in sredi njih vile z napisi: Vladimira, Tinica, Planinka. Vlak vozi počasi in prehaja s tira na tir. Ljudje vstajajo in pregledujejo prtljago. Tudi Sevnikar šteje.

— Osem kosov je bilo vsega skupaj, ali ne?

In žena prikima:

— Osem, da.

Razdelita si jih. On vzame težje, ona lažje. Vlak obstane. Izstopita, rineta se z gnečo skozi izhod in prideta na cesto s širokimi trotoarji.

— Ti, Tone, pravi gospa, ti si bil tako zamišljen. Morda ti ni prijetno, če pride moja prijateljica.

— Ho, se zavzame, ho, pa še kako prijetno, pa še prav posebno prijetno! Kaj pa najina dogovorjena slovanska gostoljubnost?

Gospa se smeje.

— No, vidiš, očita on, no, vidiš. Pa praviš, da mi poznaš glavo in srce!

* * *

Sevnikarjevo stanovanje obstoja iz treh sob. Plačuje mesečno skoro osemdeset kron, kar mu je večkrat jako narobe. Plača njegova je še razmeroma nizka, oženil se ni bogato in sam tudi nima privatnega premoženja. Zdaj se bliža ravno prvi tistega meseca, ko je treba plačati stanarino za tri mesece naprej. Sevnikar misli pogosto čez dan na to in je večkrat nekoliko nervozen. Odštel bo skoro vso plačo.

Drugega dne po prihodu šeta zjutraj po sobi in razmišlja ravno o tem. Žena pospravlja sosedno sobo in nese vanjo steklenico z vodo, kozarec, umivalnik in dve brisači.

— To je za Dano, šine Sevnikarju v glavo, stopi h kletki, ki stoji na pleteni mizi tik okna, in se meni s škorcem.

— Kako je, škorček? Ali bi črvička, gospod škorček?

Popoldne, si misli med tem, pride. Bomo videli. V meni, mislim, da ni ničesar več . . . namreč plamena, žarjave. Nič ne tli, haha. Ko se človek oženi, se umiri. Smisel za fantovstvo, za izpremembro naenkrat preide. Vse ima doma in ničesar si ne želi več.

Skozi okno sije solnce, v kletki se šopiri škorec, hodi po tleh, nepretrgoma se pogovarja s svojim hreščečim glasom, pobira in jé, po steni in po tleh se igrajo lise solnca, zunaj ropoče služkinja s posodo in med tem

preteče dopoldne. Z ženo sedeta za mizo in kosita. Ona ga parkrat nenavadno pogleda, on dela najnedolžnejši obraz, a v duši si pravi: Presneta ženska, ali res vidi v dušo ali kaj!

— Ti, reče gospa, jaz vendar še ne vem, zakaj si včeraj umolknil, ko sem ti povedala, da pride Dana. Gledal si skozi okno... no?

— Veš, toliko vodíc je tam. To bi našel živalic za svoj akvarij!

— Naivno, prenaivno! Pazi se!

Gospa preti, a skozi oči ji sije šala. Pi-jeta črno kavo, zapalita cigareti in si puhata dim v obraz. Zgrabita se in poljubujeta kakor za kazen. Nato odideta v spalnico in se tam dolgo ljubita. Sevnika obleži na postelji in zaspi. Ob treh ga zbudi gospa. Že je oblečena in v klobuku. On si splahne naglo obraz, otere ga in vrže nase suknjo. Poišče palico in gre ž njo na kolodvor.

Vlak je že prišel. Dana stoji pred kolodvorom in gleda nejevoljno. Ko zagleda Sevnika jevo ženo, se ji obraz naenkrat izpremeni. Vesela je, prijazna, živahna.

— Oh, ti si tukaj, Vida, Bog s teboj!

In poljubita se.

Sevnikar stoji zadaj in čaka, da se kdo nanj domisli. Žena ga prime za rokav in potegne bliže.

— To je pa... mož!

Dana ga pogleda in Sevnika oblije kurja polt. Pogleda ga namreč ravno tako, kakor bi ga še nikoli prej ne videla. Ponudi mu roko in pravi, da jo „posebno veseli“.

— Komedija, sikne v mislih Sevnika, komedija! Ženske so od vraga. Lahko si doživel ž njo same vražje stvari, pa jo srečaš čez leto in dan v drugih razmerah, in stoji pred tabo kakor slab kip sredi vrta: posebno me veseli, da vas prvič v življenju vidim!

Sevnikar odda postrežčku Danin kovčeg in pomikajo se proti domu. Pridejo. Dana se giblje kakor doma. Gre v svojo sobo, pljuska z vodo in se umiva, pride ohlapno oblečena nazaj, vrat ima gol, roke čez komolec, sezuje rdečo šlapo, brčne jo daleč od sebe, češ, da jo peče noga, sedi v mehkem in širokem stolu in se pogovarja. S Sevnikačem občuje kakor z bratom.

Lepa je, to se ji mora priznati. Jako razvita, močna, stasita. Kakšne prsi ima, kakšna kolena, komolce, gležnje, a stopalo majhno. Vrat je pravilen, lice ovalno, oči čudovite, lasje rozkošni. Sevnikaču se zdi, da diše do njega. Zdrav vonj, močan, opojen, ki se pretaka po sobi, ta prihaja iz njenih temnih las. In Dana naposled govori, kakor bi vsega tega ne bilo.

Govore, kakor se govori v družbah, kjer sede domači ljudje med seboj. Neprisiljeno, vsaka šala pride prav, vsak prenese dovtip, ki se napravi na njegov račun. Proti mraku gredo na sprehod in Sevnikač opazi, da Dana še vedno nima sreče s šiviljami. Njene obleke so kakor nekoč preohlapne, kar pa ne pomanjšuje vtiska njene orjaške postave. Tudi čevlje bi lahko nosila manjše, ker je njena

noga majhna, in nizke pete, ki jih ima, niso okusne.

In ko ni treba Sevnikarju govoriti, se naenkrat oglasi njegova vest in ga strogo vpraša: Ali bi ti še lahko Dano ljubil?

Vroče mu postane, otrese glavo in si prične žurno predstavljati svojo ženo, vse njene skrite vrline in lepote. Belino njenih ram, prsi in bokov, njeno dekliško ljubkost, lepoto njenega obraza, kadar jo objame strast. A vest zahteva še enkrat strogo od njega: Ali bi ti še lahko Dano ljubil?

Sevnikar si ostane odgovor dolžan. Vendar premetuje po mislih to vprašanje kakor mlada mačka žogo. Vsled opravka pride kasneje domov in je nekoliko nervozen. Naglo odpre vrata spalnice, ker v srednji sobi nikogar ne najde. Od velikega zrcala, ki stoji na tleh, se obrne proti njemu Dana. Uravnava lase; obe roki ima na glavi. Krilo ima na sebi, od pasa gori je v sami srajci. Njene rame so polne, zarjavele, zdrave, privlačne. Skozi tenko srajco se vidijo konture prsi.

— Češemo se. Moškim ni vstop dovoljen! pravi gospa, ki je Sevnikar ne vidi.

Umakne se naglo in se mrmraje oprusti. Gre skozi kuhinjo na hodnik, hodi gor in dol in je nenavadno vznemirjen. V mislih si v enomer našteva močne rame, konture prs. In pri tem mu je vroče. Premišljati o tem, razporediti in razbrati svojih občutkov ne more. Vse tako valovi sem in tja, kakor bi močno pihnil v skledico vode. Sklene samo: Pustimo, pustimo!

In tretji dan se je pripetilo to-le: Z Dano sta sedela sama v sobi. Delal se je mrak. Ona je sedela pri mizi in kadila cigareto, on je sedel pri oknu in gledal svoj akvarij. Vršičkov vodnih rastlin, ki so na novo pogнали, ni opazil. Dana je govorila ž njim, kakor se je menila navadno z moškimi. Hotela se je pokazati modro. Sevnikar se je oziral k njej in užival samo njeno zunanost.

— Kultura, je rekla ona, to je najvažnejši faktor naroda in meni se zdi, da je je v našem narodu premalo. Ali se vam zdi drugače?

— Ne, je odgovoril Sevnikar v drugih mislih, ne zdi se mi drugače!

— Če bi bili mi kulturnejši, da, da! Vse bi bilo tako, kakor bi moralo biti. Kultura, bože mili, kultura!

Dana je odložila cigareto, puhnila zadnji dim in se naslonila nazaj. Po Sevnikarju je nekaj zaigralo. Vstal je, šel proti njej in vzdihnil polglasno: Kultura, kultura!

Naenkrat se je je močno oklepal okoli vrata in tiščal svoja usta na njena. Dana se ni branila, kakor bi tega takoj ne razumela. Šele čez nekaj časa ga je pričela riniti od sebe. Ko je imela usta prosta in jo je on poljuboval na oči, je rekla mirno:

— No, no, kaj pa to delate?

Sevnikar se je dvignil, vtaknil roke v žep in hodil s povešeno glavo po sobi. Bilo je, kakor bi se zmedel. Zašel je nevede tako v položaj, ki mu je bil popolnoma neznan in nepričakovan.

Potem je prišla domov gospa, ki je imela ravnokar posla pri trgovcu za pohištvo.

* * *

Sevnikar se je drugo jutro zbudil s takimi občutki, kakor bi bilo vse življenje za njim sen. Bil je nesiguren v kretnjah in besedah, umival se je izredno dolgo in razmišljeno in pri zajtrku je sedel nekoliko bled in prepadel.

Vršilo se je to v srednji sobi. Septembrsko solnce je sijalo skozi okna in oživiljalo stene in slike po njih. Zdelo se je, da je izginila turoba iz mračne in žalostno ubrane pokrajine, ki je visela nad ozko omarico. Škorec je tekal po kletki in se čemerno oglašal, po akvariju ob drugem oknu so se leno premikale ribe.

Dana ni bila oblečena kakor navadno. Na nogah je imela ozke lakaste čevlje, na sebi motno črno krilo in svetlo svilen bluzo, zapeto do ušes in do dlani.

Govoril ni dolgo nihče. Ura je tikala v svoji mrtvaški tružici in zibala počasi svetlo in ploščato minuto. Gospa, Dana in Sevnikar so mešali kavo in drobili vanjo kruh. V kuhinji je odprla dekla vodovodno pipo in čulo se je šumenje vode, ki je curela v škaf. Gospa se je počasi in slabovoljno oglasila:

— Dana še dopoldne odpotuje.

Sevnikar je pogledal iznad kave in rekel počasi:

— Tako!

— Meni to ni prav, se je upirala gospa. Obrnila se je proti Dani in ji dejala: Ti si

čudna, to je res. S svojim čudnim vedenjem razjeziš človeka, posebno če te ima rad.

— Moram, je pojasnila Dana. Namreč... domov moram. Neke stvari imamo tam... nezanimivo popolnoma.

In čez nekaj časa, ko je nekdo pozvonil, je dostavila:

— Postrežček!

Šla je v svojo sobo, se čez nekaj minut vrnila v klobuku, s torbico in rokavicami in povabila smehljaje:

— Ali me spreliš, Vidka?

In naenkrat — vpričo Sevnika in sredi sobe — jo je pričela burno objemati in poljubljati.

— Ti uboga, ti blaga, ti dobra Vidka! Ti uboga Vidka! O bog, o bog!

Gospa se je naglo oblekla in povabila tudi soproga. Šli so redkobesedni na kolodvor in tam je Dano zopet napadla slast poljubovanja. Ko je odhajala proti vlaku, si je brisala solze. Iz premikajočega se kupeja je mahala z robcem in tudi Sevnika je mahal.

Na peronu je bila gneča velika. Čokatemu železničarju se je mudilo, in ko se je rinil skozi gnečo, je mrmraje preklinjal. Službojoči uradnik z rdečo kapo je ogledoval ženske in skušal ž njimi koketirati.

Sevnika in žena sta se prerila počasi skozi izhod in se zunaj ustavila.

— Ti bi jo bil moral pridržati, je rekla gospa. Zakaj ji nisi prigovarjal?

— Vendar veš, da sem vedno tisti, ki nikomur ničesar ne vsiljuje. Čemu pa imamo principe?

Šla sta. Cesta se je bleščala v solncu in po trotoarjih so hiteli ljudje s svojimi vsakdanjimi skrbmi na obrazih.

STAVA.

Profesor Žitnik in geometer Pirnat, oba Toneta po imenu, sta praznovala svoj god. Pirnat je bil poročen nad eno leto z majhno, okroglo in temperamentno žensko, ki mu je prizadevala v družbah večkrat različne neprijetnosti. Butnilo ji je na lepem v glavo, da gleda mož za neznanko, ki sedi pri tretji mizi, ali da mu škili iz oči „grdo meseno požerjenje“, kadar hiti preko sobe zala mlada natararica, „kmečka butara“. Iz takih opazovanj se je razvilo kratko prerekanje in temu besedičenju je bil prikrit, tih in obsodbe poln ženski jok za petami. Taka situacija je vselej zoprna. Žena joče, mož sedi poleg, zaripljen od zadrege in jeze, ker ve, da se žena iz kaprice cmeri, a sosedge in še bolj sosede mu pošiljajo od vseh miz z očmi stroge ukore, češ, kaj jo mučiš, revo, sirovo rovtarsko teslo!

Oba — Žitnik in Pirnat — sta bila rojena istega leta, 1882. po Kristusu. Profesor je bil tiste vrste človek, ki rabi tik sebe nekoga, kogar na vsi črti nadkriljuje. Če ga zbada, se nikoli ne naveliča prijaznih odzivov v obliki nedolžnega smeha, če modruje, lovi za njim sapo in besede in pritrjevalno in občudujoče kima, če obdelava bruno v prijateljevem očesu, pomaga na vso moč iskati še trsak in še smeti. Med sovrstniki je slabo naletel, a terno je zadel s tem, da se je spoprijateljil z gospodom geometrom Pirnatom.

Po kosilu — ob tri četrt na eno — prideta oba v kavarno. Ob oknu, mimo katerega

teče široka cesta, si sedita nasproti, mešata z drobnimi žličicami kavo in jo pričneta počasi pokušati. Žitnik ima zlat nanosnik, je debel, visok in bled. Pirnat je za glavo manjši, nosi očala in skriva za svoja leta naravnost velik trebuh. Lica so rdeča in okrogla, kakor da bi ga kdo napihnil.

„Kaj pa ti je?“ se začudi Žitnik.

„Nič“, se smeje že naprej Pirnat in v očeh se mu vidi, da pričakuje imenitne zafrkacije.

„Tvojo ženo sem srečal. Nekaj bleda hodi okrog. He, he . . . ti!“

Žitnik zapreti s prstom, a Pirnat se pripravlja, da prskne v smeh.

„Kaj“, pravi, „kaj“, in oči so že mokre.

„Meni se vse tako zdi, da ti preobširno izrabljaš svoje zakonske postave. No, grdi človek, tudi temu pridemo v okom.“

Pirnat je rdeč in se smeje slastno in razkošno. Dolgo in dolgo se mu vali iz prsi mehko hahljanje, pri čemur zavija glas enkrat navzgor in drugič navzdol.

Toda treba je, da gremo na godovanje. Žitnik ima veliko stanovanje s štirimi sobami in slabo, starinsko pohištvo. Pri njem živita mati in sestra. Mati je stara sedemdeset let, sestra petdeset. Obe sta sivi, široki in čokati. Obiskov nimata radi, ker ni po sobah nikoli „vse dosti lepo“. Kosi oblek leže po posteljah, na stari zofi, na klavirju, ali vise tudi preko naslonjal nerodnih in težkih stolov. Ko stopita v sobo Pirnat in žena, skoči Žitnikova sestra k zofi, pred katero stoji miza, zgrabi

kopo perila, ga nese v sosednjo sobo in ga vrže na posteljo.

„Vedno pospravljam“, pravi, „pa ni nikoli pospravljeno.“

Pirnat in žena sedeta na zofo, sestra prinese krožnike, Žitnik temne steklenice vina, jemlje drugo za drugo med noge, stoji sredi sobe in jih odpira. Mati sedi tik peči in dremlje. Kadar počí zamašek, pogleda, se nasmehe in pravi:

„Ja, ja! Res je tako.“

Sestra postavi večerjo na mizo. Geometer reče uljudno:

„Ali ne boste prisedli, gospodična? In mamica?“

„Me smo že večerjale!“ Kima sestra. „Kar jejte!“

Od mize vzame stol in sede od druge strani k peči.

Žitnik dviga krožnik z mesom in ponuja. Pirnatovka jemlje po malem, malo pokuša in prenehava.

„Menda ni dobro“, reče prijazno sestra.

„Izvrstno, izvrstno“, kima Pirnat in hitreje reže, nabada in vtika v usta.

Menijo se navadne stvari. Med tem zadrema tik peči še sestra. Z materjo sedita vsaka od ene strani, držita roke križem in spuščata počasi glave navzdol. Kadar zleze že mati čisto naprej, se sestra naenkrat dvigne in prične zopet pobešati glavo in lezti naprej. Ko gre Pirnat ven, se skloni Žitnik na desno k Pirnatovki in gleda njen vrat.

„Gospa Zina“, pravi, „vi imate tako zamolkloabelo kožo, da mi je všeč kakor sam šment!“

„Oženite se“, svetuje ona in se smeje prav po žensko, z veselimi očmi in nekoliko širokimi usti.

„Vi mi torej želite večno pogubljenje? Ugriznil bi vas!“

Pirnat odpre vrata, mati se prebudi, pogleda in se oglasi:

„Ja, ja . . . Res je tako!“

Vino je dobro in oživi družbico. Vsi trije so rdeči in oči se jim svetijo. Ko popijejo, gredo v gostilno. Izberejo si mizo v kotu — in Pirnatu se prične zbirati po čelu in sencih pot. To je znano znamenje, da se ga prijemlje pijanost. Pije hitreje, naroči si viržinko, vedno znova jo prižiga, jemlje iz ust in pozkuša peti. Zdi se mu tudi, da mu manjka klobuka. Gre ponj in ga posadi postrani na glavo. Karkoli pove Žitnik, naj bo veselo ali ne, pametno ali neumno, vsemu kima in se smeja. Za očala je prijel s potnimi prsti in zdaj ne čuti več, da gleda skozi meglo.

Tu se pripeti Žitniku nekaj nepričakovanega. Zina sedi v kotu ob steni, Pirnat tik nje, a Žitnik nasproti nje tako, da obrača hrbet po sobi. Pivcev ni v tej sobi več, iz prednje pa se sliši kvartanje. Včasih pride natarica, suha, postarna, pogleda na mizo in odide.

Zina sune naenkrat z nogo Žitnika, ki se skoro prestraši. Če bi bil Pirnat trezen, bi gotovo opazil, da se je nekaj zgodilo. Tako

pa grize viržinko in brunda narodne pesmi drugo za drugo.

„A tako“, gre Žitniku po glavi, „a tako!“

Sprijazni se naenkrat z dogodkom, pritisne z obema svojima stopaloma njeno in pazi, da je videti vse nad mizo naravno in v redu.

Plačajo in gredo. Zina na sredi, Žitnik na levi in Pirnat na desni. Držijo se vsi za roke. Pirnat omahuje, Žitnikova in Zinina roka se borita v žepu Žitnikove suknje, kakor bi šlo za žive in mrtve. Kazalec vije kazalec, palec tišči palec in drugi pomagajo, kolikor morejo. Zina se včasih skloni naprej: to je znak tega boja.

Zunaj je pomrznjeno, po strehah leži sneg, luči gore na redko in ljudi je malo. Tu in zopet tam prikljeplje izvošček in kleplje s kljusetom, lučjo in kočijo naprej.

Pridejo pod Pirnatovo stanovanje. Pirnat sede v suknji na prag in takoj zaspi. Žena odklepa vrata, drega vanj z nogo in ga kliče.

„Vstani, takoj boš v postelji.“

Pirnat vstane in tiplje naprej. Zaradi varnosti gre po stopnicah spredaj. Popolna tema je. Žitnik tiplje z levo po naročju, z desno pa vjame Zinino roko in jo poljubuje. Tako dobro mu je, sam sebi se zdi blag, široko-dušen, poln neke ogromne, mile ljubezni.

Stanovanje jim odpre dekla.

Žitnik se hoče posloviti, a Zina ga pozove na čaj. Sklicuje se na želje svojega moža. Pirnat sedi na vznožju bližnje zakonske postelje in se trudi, da bi se držal po konci:

„Da“, kima, „čaj... Treba je, kakor misliš... je treba!“

Žena počepne k njemu in mu prične sezuvati čevlje. Pomaga mu sleči hlače in suknjo in drugo.

„Lezi zdaj“, mu veli, zadene ga in poljubi na lice.

„Sladko spančkaj, možek!“

„Je-ee“ — zagrci mož in diha globoko in počasi. In v spanju se mu dozdeva to-le:

II.

Za belo pognjeno mizo, ki stoji med vrati in steno, sedi nekoliko upognjen in močan moški nos. Ob desni in levi so ga objedli ogerci in skozi kožne luknjice je vdrl pot in ga vsega oblil. Sveti se zlasti od zgoraj navzdol in v špici odseva luč, ki gori na mizi. Mogočno zapognjeni hrbet jaše zlat nanosnik in se ziblje svetel in lahek sem in tja. Nos sam kaže notranji zalet in zanos. Nosnice se neprenehoma gibljejo in širijo. Včasih se zgane celota, skrči se in zopet razprostre, kakor bi hotela potegniti vase zlasti malo bradico, ki sedi nasproti.

Bradica je nežna, smehljajoča in ima spodaj v sredi jamico, kjer se pripravlja in razvija smeh. Zdaj se nekaj skriva v mali senčici kakor črn pomislek, ali za trenotek je zopet vse jasno in smeh sije v gospoda soseda kakor solnce.

Nos išče roko bradice, in ko jo najde, jo nese k sebi in se maže ob njo mehak in masten. Pirnata zatišči nekaj v srcu, prepričan

je za hip, da bi moral vstati in reči nekaj silovito važnega, ali že hip nato se zave, da sta pred njim samo nos in bradica in da tema dvema ni pripisovati hudih dejanj.

„Sedi bliže“, poje nos, „tako lepa si kakor rožmarin ali roženkravt in rad te imam, da mi sam Bog pomagaj.“

„To mi je všeč“, se smehlja bradica s svojo jamico, „in samo tega želim, da bi ne imela v svoji ljubezni preveč družic. Zakaj, čeprav imam že moža, vendar sem še prav lahko ljubosumna, kadar dobim ljubčka.“

Nos dene desno roko na srce in vzdigne levo visoko v zrak. Vstane, sproži desno koleno in poklekne.

„Prisegam ti, da se bo začela prej sukati zemlja v nasprotno stran, kakor bom mislil na to, da bi kdaj prelomil najino lepo razmerje. Prosim te, prisezi tudi ti!“

Jamico bradice poplavi senca in vidi se ji, da še davno ni tako zgubljena zakonska žena, kakor bi se nemara marsikomu po krivem dozdevalo. Ozre se po postelji, kjer smrči geometer. Zagleda se milo vanj in vzdahne. To vse natančno zapazi nos, zavihra z nosnicami, skrči se in zopet zanosno raztegne in reče modro in obenem zaničljivo:

„Poglej ga, preljuba, kako je pozabil na sebe samega in se napil do nezavesti. Spomni se, kako si ga vlekla po cesti, kako je visel ob tebi in tepel okoli sebe z rokami, kot da bi ne bile njegove. Kako grdo je gledal, domisli se, samo z belino svojih oči! Kako je bil okoli ust slinast in ostuden, in če se spomnim,

da si ga poljubila na lice, ko je padel v posteljo kakor okoren hlod, se mi zdi, da bi skoro ne mogel več poljubiti teh tvojih rdečih ust."

Bradica takoj nastavi svojo ustnico, da se prepriča, ali je misel nosova resna, ali je izrečena samo s tem namenom, da bi se lepše prilegle besede srcu in ušesu. Senca iz njene jamice izgine, vsa je jasna in solnčna.

Nos se skloni, ne da bi se obotavljal, in se pritisne k njej.

Pirnata tišči še huje v srcu in zaradi tega ima težko sapo in hrči, da je groza. Po ušesih mu buči kakor klic sodnega dne: „Vstani, vstani, vstani!“ A on ne more, ker leži kakor zvezan in zaklet.

„Reci mi torej, da bo najina ljubezen definitivno sklenjena“, vzpodbuja nos.

„Bojim se“, stavi bradica nežen pomislek, „da bi me bolela vest. Me ženske imamo strašno občutljivo vest, in zato boli tisto, kar zakrivimo, najbolj nas same.“

„Motiš se, nemogoče, izključeno!“ zavihra nos po zraku in odločno odmaje in zanika. „Ni posode ne v nebesih ne na zemlji, ki bi mogla in znala toliko skriti in skrivati v sebi kakor žensko srce. Če pričneš z vnemo razmerje z menoj, se boš prepričala sama o veliki resničnosti mojih besed. Povemna prej, da ti bo igrača občevati poleg mene enako ljubeznivo s svojim možem. Poznam ženske in cenim visoko njihovo nadnaturno zmožnost, prilagoditi se v istem času najrazličnejšim položajem.“

„On se mi smili“, pravi bradica. „Glejte, zdaj vidim, da ga imam zares rada.“

„Če se zapleteš v razmerje z menoj“, modruje nos in maje nanosnik, „se ti bo še večkrat ponudila prilika k enakim in morda še hujšim občutkom. Med slastmi življenja je eden prvih naukov izpremembra. Kako nebeško je, ako ima človek doma nekaj drugega in nekje drugje zopet nekaj drugega. Ko se veseli doma, misli z milino in slastjo drugam, in ko se veseli drugje, misli z vso svojo dušo in duševno toploto na dom. Tako, glej, je na vse strani blag in pravičen.“

Zdaj je nos opazil, da je trenotek ugoden. Bradica se je obrnila nalahko postrani, smeh v jamici je dobil pol prijazen in pol bolesten izraz, vse je kazalo, da se je odprlo vroče žensko srce, da so besede dosegle, kar so nameravale. Da je vse to nos opazil, je že zapisano. Zadovoljno je stisnil kožo proti koncu v gube, razprl je nosnici in zasijal v mnogo bolj domači maščobi, kakor se je svetil do takrat. Nanosnik je razjahal; pero se je stisnilo, in padel je tiho na preprogo. Nos je raztegnil roke, se oklenil polnega životka bradice, jo dvignil, pri čemur je nekoliko tudi ona sodelovala, in jo posadil na kolena.

Pirnatu pa je hotelo počiti srce. Tisti angel, o katerem je pisano, da stoji pred paradizem in nažene z ognjenim mečem vsakega zemljana, ki se bliža, se mu je videlo, da stoji tik njegove postelje in strašno kaže svoj krvavoognjeni meč.

„Tu je!“ pravi zvočno angel. „Primi Pirnat, zagradi! Izkaži se, da imaš besedo v hiši, da si mož!“

„Jaz spim, proketo spanje spim“, želi reči Pirnat, ali samo srce mu hoče počiti, iz ust pa ne spravi drugega, kakor še hujše smrčanje.

„Evo ti meč“, govori ponosno angel.

„Mahni, mahni, kar moreš mahni!“ hoče zaklicati Pirnat, in angel, ki je duh, vidi tudi besedo, zapisano v duši in neizgovorjeno z usti in jezikom. Zato razume zakonskega trpina in odgovori.

„Poetje so me že dostikrat postavili na mesta, kjer naj bi branil pot do njihovih ljubic. Ali pravici na ljubo bodi ob tej priliki rečeno, da mi ne gre oblast drugod, nego pred paradižem. Evo, ná, posodim ti meč, ker vidim, da se ti godi vnebovpijoča krivica.“

„Daj sem, daj! Obema hočem odsekati glave!“

Ali Pirnat spi globoko in trdno in ganiti se ne more, kakor bi ležal nad njim hrib.

III.

Ko je Pirnat odprl drugo jutro oči, je sedela žena pri oknu. Soba je bila svetla in urejena, samo njegova postelja je bila poležana in razdrta. Rjuho je bil zvil in izpod odeje je visela na tla kakor debela bela vrv.

Žena je takoj opazila, da je pogledal:

„Maček“, je rekla, „kaj ne?“

Mož je zamižal, kakor bi strašno trpel. Dejal je:

„In ta nemarni okus, ki ga imam v ustih!“

Nekaj časa se je krčevito pretegoval, potem je vstal, izdrl srajco izza pasa in jo vrgel po postelji. V samih spodnjih hlačah je racal počasi k umivalniku in si zavezal okrog pasa brisačo. Lasje so mu štrleli na vse strani, oči je imel krvave, a obraz bled kakor nekoliko zarjavela mast. Sklonil se je nad skledo, prijel vrč, ga dvignil nad glavo in si ulil na teme vode. Ker mu je pri tem trepetala roka, je poklical ženo.

„Zina, prosim te, ulivaj ti!“

Žena je pričela oblivati glavo nad tilnikom.

„Prosim te, ulivaj tako, da bo curek močan. Tak pritisk mi ugaja.“

Senca je z rokami sam oplakoval in prskal predse, da je škropilo po zrcalu in steni. Usta je umil z odolom, zobe s kalodontom in dolgo grgal in pljuval. Za zajutrek ni bilo doma ničesar primernege. Žena je naštevala kavo, čaj in čokolado. Odmajal je z glavo, se oblekel in šel v gostilno. S stopnic se je vrnil in zaklical v kuhinjo:

„Prosim te, preskrbi mi tiste male, zelene kumarice!“

V gostilni je naročil golaž in pivo. Ko je srebal počasi in z užitkom drugi vrček ter gledal pri tem v strop, ne da bi vpošteval goste, ki so sedeli in kramljali pri drugih mizah, mu je naenkrat bušila v glavo misel, nenadna in silovita misel. Vrček je držal na ustnicah, glavo je nagibal nazaj, a požiral ni več. Nekaj mu je zagorelo pred očmi, kakor da ga je kdo udaril in bi se mu pri-

kazale iskre. Vrček je postavil na mizo, se naslonil na rob, iztegnil nevede kazalec, zamahnil ž njim pred obrazom in ga nesel k ustnicam.

„To, kar se mi je sanjalo, to niso bile sanje . . .“

Prenehal je in še enkrat vsekal s kazalcem.

„To je bila prokleta, grda, resnica!“

Nenadoma je nekako upadel, kakor bi ga kdo pretepel. Roke je obesil ob stolu, glavo je nagnil po strani, in ljudje so ga pozorno gledali. Morda mu je slabo.

Naenkrat je udaril z mesnato dlanjo po mizi, da je odskočila posodica za sol in poper, in zakričal:

„Plačam!“

Groš napitnine je vrgel po mizi in segel po suknji.

„Prosim, prosim“, je stregla natakara in mu hotela držati suknjo.

„Kaj me prosite?“ je renčal on. „Jaz vas tudi nič ne prosim! Pojdite k vragu!“

Pokril je klobuk, se štokljaje opiral na palico in trdo odšel. Hitel je po ulici in misli so mu kopitljale po glavi kakor konji. Pred sabo je imel nepretrgoma Žitnika, iztezal je roke, krčil pesti, suval s palico ob tlak in bilo mu je, kot da bi moral v tistem hipu zakričati:

„Tu imaš batino, pes, tu imaš drugo batino, pes, tu imaš tretjo batino, pes!“

Ali pod čelom se je zbiralo nekaj svinčenega, strogo premišljenega in svetovalo:

„Le mirno, le mirno! Hladna kri, ta velja!“

In od srca gor je puhtelo in vršalo nekaj kakor goreča lava:

„Starem te, pomandram te, stopim ti na glavo, zmečkam te s petami kakor podgano, grdoba nesramna!“

In zopet se je javilo svetovanje za čelom:

„Prijateljska beseda . . . ta zaščemi, ta zapeče, ta vžge v dušo, kakor bi pritisnil na golo kožo rdeče železo.“

Nevede kdaj je prišel v vežo hiše, kjer je stanoval v prvem nadstropju Žitnik. Letel je po stopnicah kakor čokat ptič, hrupno pozvonil in šel v predsobi mimo žensk, ne da bi zinil besedo.

„Razbijaj vrata, lomi, udrihaj“, mu je sikalo v srcu, a v glavi je svetovalo:

„Očitek prijatelja prijatelju je bolj grenak kakor pelin in reže bolj kakor britev. Vzdrži se, bodi mož!“

Žitnik je sedel za mizo, imel pred sabo odprte bukve in se nasmejal.

„Bravo, dobrodošel, prijatelj!“

Vstal je, ali v smehu se je poznalo, da ni popolnoma miren.

„Sedi“, je rekel zamolklo Pirnat, stal v odpeti suknji pred mizo in prekrižal roke na hrbtu.

„Ali zato“, je dejal Žitnik, „da me boš laglje prepričal?“

Bil je bled, smejal se ni več in videlo se je, da ne bo kos položaju.

„Ti si zlorabil najsvetejše, kar imam na svetu“, se je glasil prvi bridki stavek neprijetnega pomenka.

„Prijateljstvo?“

„Ne prijateljstva, temveč mojo ženo!“

Žitnik je bil že na tem, da popolnoma omaga in podleže, a mirne besede Pirnatove so stvar zasukale. Naenkrat je vstal in dejal.

„Zdaj pa ti sedi, da te jaz laglje prepričam. Tvojega najsvetejšega jaz nisem zlorabil. Malo v rožicah sem bil, pa sem jo parkrat poljubil. Zakaj se pa napiješ kakor mrcina?“

Pirnata je obšlo popolnoma novo čustvo. Sklonil je glavo in se globoko zamislil.

„Ne bom govoril več o tej stvari s teboj“, je sklenil čez dolgo časa in važno dodal: „Opravim ž njo?“

Odšel je brez slovesa, in ko je stopal po stopnicah navzdol, je šepetal predse, iztegal roke in krčil pesti:

„To je ženska brezstidnost, da, ženska brezstidnost! On jo je parkrat poljubil, in tega je ona kriva! Zakaj nikoli ne more reči moški, da je poljubil žensko, če ni bila ženska voljna, da jo je poljubil!“

Dasi so mu krenile misli popolnoma na novo plat, vendar so ostali divji in goreči izpahi čustev, ki so se zbirali v srcu, povsem isti. Butalo mu je v glavo in lizalo njegovo strašno rano z ognjenim jezikom:

„Zdrobim te v solnčni prah, žena, krvavo srce ti potegnem iz prsi, hej, propalica!“

A v glavi je mirila zopet tiha misel:

„Ne razburjaj se, ne razburjaj se! Čim boljši si ji bil, tem huje zgrabi njene prsi mirna beseda!“

In lava jeze, ki je bruhala iz prsi, je šumela:

„Prokleta . . . tudi za nazaj! Prokleta bodi, žena, notri od svojega rojstva pa tja do svoje smrti! Pogini, brezvestnica!“

Po teh stavkih je Pirnat tako stisnil svojo palico, da bi se bila gotovo zdrobila, če bi ne bila iz tako trdega lesa.

Dospel je v vežo hiše, kjer je stanoval, in obstal pred stopnicami. Obšlo ga je trpljenje, vzel je z glave klobuk, potegnil iz žepa robec in si obrisal potno čelo. Zagledal se je v viseči strop nad stopnicami in zavzdihnil in zašepetal:

„Dodeli mi, o Bog, da se bom mogel zadrževati!“

Počasi in zasopljeno je prišel v stanovanje. Dekli je rekel:

„Pokličite mojo gospo!“

Žina je prišla — debelušna, zdrava.

„Ugaja mi!“ mu je šinilo po lobanji. „To je strahota! . . .“

„Sedi“, je ukazal na glas.

„Misliš, da sem gluha, če stojim?!“

Šla je do okna, se nanje oprla in gledala po sobi.

Pirnat je slekel suknjo, jo vrgel na posteljo in za njo še klobuk in palico. Nato je segel od obeh strani v lase in si jih popravil kakor kak skladatelj. Pogledal je ženo in rekel:

„Izgovora tukaj ni! Tako je in nič drugače! Ti si prelomila zakonsko zvestobo!“

„Komu?“

„Meni!“

Pirnat je zakrivil palce v pesti in pritisnil z drugimi prsti silovito nanje. Po lobanji mu je polzelo kakor mlačna voda:

„Le mirno, le mirno! Pokaži, da si nad položajem!“

In je rekel glasno naprej:

„Minulo noč si ljubimkala z mojim bivšim prijateljem, gospodom profesorjem Antonom Žitnikom!“

Žena je odprla usta, a on je pokazal na svoja usta in vanjo in zapretil s kazalcem:

„Ne odpiraj jih! Zapri!...“

Besede, ki jih je rekel nadalje, je izgovarjal tako, kakor bi bil vsak zlog samostojna in krepko naglašena beseda:

„Moj bivši prijatelj, gospod profesor Anton Žitnik mi je izjavil doslovno, da te je parkrat poljubil!“

Zadnji zlog je bil za uho strašen. „I“ je bil zavaljen in debel in trd kakor grča. Letel je po sobi kakor bi zalučil kdo tnalo.

Žena pa je vnovič odprla usta, pokazala zdrave, male bele zobe in se na ves glas zasmejala. In hihitala in hehetala in hahatala je naprej, da ni bilo kraja ne konca. In ta smeh je bil tako prostodušen in tako naraven, da bi eventualno le najboljši poznavalec žensk mogel v njem najti trohico ponarejenosti. Pirnat ni poznal žensk in je ni našel.

„Torej ti si se dal nalagati“, so bile prve besede, ki jih je spravila Zina med krohotom iz ust. Znova se je pričelo hihitanje, hehe-

tanje in hahatanje in čez dolgo se je vrstilo zopet nekaj besed:

„Stavila sva in jaz sem izgubila stavo.“

„Kaj sta stavila?“

„Da ti bo rekel: trikrat sem jo poljubil — in ti boš verjel, to je njegova stava. Da ti bo rekel: trikrat sem jo poljubil — in ti ne boš verjel, to je moja stava! Izgubila sem ... Tone, ti si strašna neroda, sam Bog se te usmili!“

Pirnat je šel iz sobe. Stopil je na hodnik, vtaknil roke v žep in ogledoval pokrajino. Čutil, je, da ga je glava nehala boleti. Vrnil se je v sobo in vprašal:

„Zakaj sta pa stavila?“

„Za klobuke! Če jaz dobim stavo, mi kupi on klobuk, če jo on dobi, ga kupim pa jaz njemu! Kakšne pa že nosi?“

Pirnat se namuzne in mrmra:

„Pravzaprav ... kratkočasno ...“

Po kosilu je vstajal in zopet sedal na zofo. Poznalo se je, da se neprijetno počuti. Zašel je naenkrat iz navadnega reda in vsled tega je nervozen. Zdaj bo ena in ob takem času sta vedno z Žitnikom že v kavarni.

Žena je sedla za pisalno mizo, vzela njegovo vizitnico in pisala. Ko je končala, je čitala, izbrala med popirji v predalu kverto, vtaknila vanjo karto in jo hotela osliniti. Naenkrat je obmirovala in rekla:

„Ti bi tako odprl. Rajši zdaj prečitaj! Pisala sem Žitniku, da je dobil stavo. Ná ... beri! Vidim, da mi nič ne zaupaš!“

„Ne bodi smešna!“

„No, potem bom to pismo zaprla in ti mi daš besedo, da ga ne odpreš!“

„Velja!“

„Ali je sploh kaj takega dandanes še mogoče?“

Pirnat se je zavzel in zahteval kljubovaje:

„Zdaj moraš pismo zapreti!“

„Dobro!“

Zina je oslinila, položila na mizo in podrgnila s pestjo.

„Evo ti!“

Pirnat je del v žep, oblekel suknjo in šel v kavarno.

IV.

Teden dni pozneje je srečal Žitnik Zino na cesti. Bila je črno oblečena, prijetno rdeča od mraza, okrogla in živa, da je življenje iz nje kar sijalo. Po jarkih je ležal sneg, a trotoarji so bili suhi in mrzli. Ljudem, ki so hodili po ulicah, se je videlo, da jih zebe. Moški so nosili ovratnike sukenj po koncu, a ženske so gorele v lica kakor bi jih bilo česa sram.

Zina je obstala, prestopala živahno z noge na nogo, se sukala zdaj proti levi in zdaj proti desni, kimala in se smehljala:

„No, lepa reč! Celo večnost te že ni blizu!“

„Dela polne roke, skrbi polna glava, na ramah peza življenja“, je zložno našteval Žitnik.

„Eh, lenuh si, strašen lenuh! Še živeti se ti ne ljubi.“

„To ni res! Saj vse zapijem in zajem. Take korajže nimam kakor ti. Zadnjič na primer tista karta! Mene je obšla zona. Mož mi jo prinese, in ti pišeš na njej, kako si ga nalagala! Kje je moj klobuk, haha?“

„Doma!“

„Neverjetno!“

„Pirnat ti ga je kupil! Jaz že mislim, da ti bo všeč. Pridi ponj, misliš, da ga bom za tabo nosila?“

„Pojdiva malo tod!“

Šla sta nekaj časa tiho naprej. Zina je pogledala večkrat od strani nanj. Smejala se je in oči so se ji iskrile.

„Kaj pa v šoli?“

„Nič“, je bleknil.

„Ali si kdaj sam — v pisarni?“

„Ne! Še nisem ravnatelj!“

„In doma imaš tudi ... dva keruba! Kakor te človek obrača, ni nič s teboj!“

Prišla sta do branjevk.

„Vsaj kupi mi kaj!“

„Kar izbiraj!“

„Ti pokaži svoje kavalirstvo!“

Obstala sta pred velikim šotorom. Žitnik je zagledal venec fig, se zasmeljal in segel po največjem.

„To-le ti poklanjam!“

Zina je vzela zavitek, ga stlačila v muf in se smejala; ali smehu se je poznala rahla užaljenost in jeza. Ob slovesu se ni mogla vzdržati in poizkusila je povedati, kar je mogla prijazno:

„Hvala za ta — simbol. Prav za prav, veš, bi ga bila morala jaz tebi pokloniti.“

Odšla je naglo in iskro, in Žitnik se je ozrl in gledal za njo.

„Lahko bi jo imel“, si je govoril v mislih. „Mož bi mi ne bil v napoto . . .“

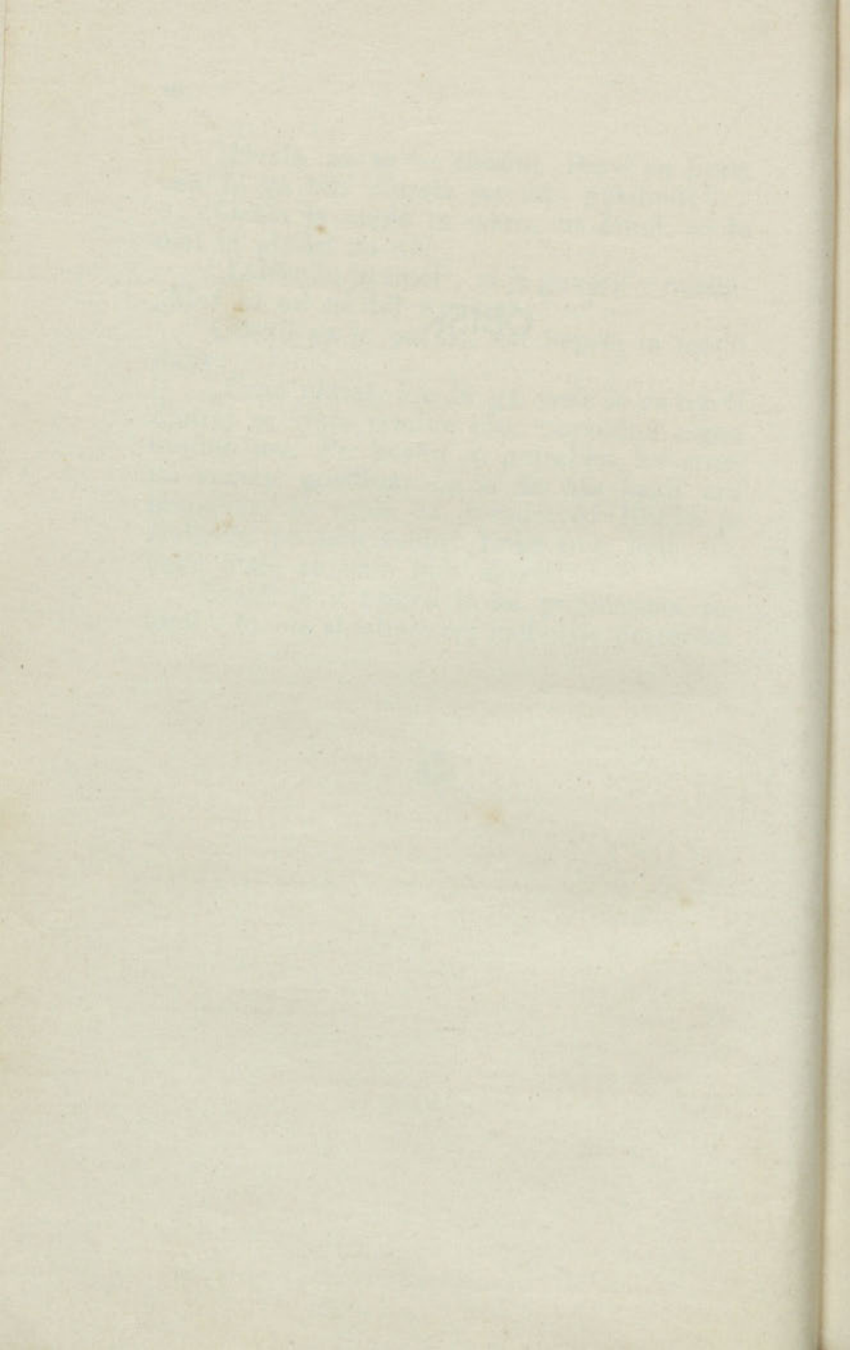
Obrnil se je počasi, šel naprej in mislil dalje:

„Časa nimaš, kje bi ga vzel še za njo?! Zjutraj se vrste uradne ure, popoldne zopet uradne ure. Po kosilu si potreben kavarne, po večerji gostilne; če ti še kje kaka ura preostaja, jo rabiš za sorodstvo! Koliko je življenja na tem svetu! Kako smo leni . . . kako malo se nam ljubi živeti!“

Stopil je v trafiko in se popolnoma zatopil v to, da si izbere res najboljše portorike.

OBISK.

I.

Praprotnikovi obedujejo. Proti vratom v kuhinjo sedi štiriletna hčerka Mica, punčka svetlih las, majhnega noska in belih drobnih zob, njej nasproti, obrnjena s hrbtom k oknu, obeduje gospodinja, ki kaže vsled svojih ostrih in izmučenih potez okroglih trideset let. Kadar se zasmije, se pokaže v desnem kotu dolg zlat zob. Ta izpremeni njeno lice v nekaj mrtvega, mašinskega. Tudi žveči tako, da ji pokajo v sklepih čeljusti. Na stari zeleni zofi ob steni sedi mati, ki nima nobenega zoba več, in njej nasproti debelušni in dobrovoljni Praprotnik.

Govor teče o vojski in Mica vrže nena doma žlico po mizi, zagradi očeta za rokav in dvigne s pretresljivo novico oči.

„Ali veš“, pravi, „ali veš, atek, da smo se tudi mi vojskovali?“

„Kje pa . . . presneta zadeva!“

„Smo se kar na dvorišču!“

„Kdo pa?“

„Lida (to je sosedova psica) in jaz. Zmaga je moja! Ona me je hotela zgrabiti za nogo, pa sem jo ujela ravno takrat za rep.“

V tem se odpro vrata in v sobo stopi droban človek s ptičjim obrazom. Usta majhna, nos majhen in oster, oči majhne in hrbet upognjen. Lasje so svetli in počesani na levo plat.

„Servus, Janez!“

„Lojze, slava ti! Odkod so te prinesle blage sapice?“

„Na vojsko me neso!“

„Saj res. Ti si rezervist!“

„Rezervist!“

Lojze sede k Mici in je dobre volje. On je človek, ki se takoj uživi v vsak položaj in se ga tudi kmalu naveliča. Ker je zdaj vojska, je naravno, da gre na vojsko. Ne premišlja o tem ne tja ne sem in govori tako, kakor bi bil že vse svoje življenje pripravljen, da gre danes na vojsko.

Praprotnica dá Lojzetu žlico in krožnik in povpraša po njegovi ženi. Mati maje z glavo in pristavlja:

„Jejmene, jejmene, glejte si, na vojsko morate! Jaz se tako bojim, da bo moral iti še naš.“

„Saj ni bil vojak!“ reče žena suhoparno.

„Sem prelepo zrasel“, razlaga Praprotnik in vtika zobotrebec med zobe.

Lojze živi v oddaljenem nemškem mestu. Uradnik je v tovarni in mu vedno manjka denarja. Mimo tega ume dobro živeti in kaditi najboljše cigarete. Nekaj kron ujame privatno. Tu ali tam posreduje kako prodajo in pri prijateljih, ki so v slabših razmerah nego on, si izposojuje „za par dni“ denar. Tem, kakor sploh nikomur, ničesar ne vrača. Če pa ima denar, pelje rad vsakega v gostilno ali na dom in mu postreže s tisto galantno diskretnostjo, kakor jo kažejo nekateri bogataši, ki plačujejo le potem svojih blagajnikov.

Po obedu gre Lojze v vojašnico in se vrne zvečer preoblečen v vojaka. Zvezd nima,

in dasi so mu dali najmanjši kroj, mu je vendar vse preveliko.

„Dve kroni mi lahko daš“, pravi mimogrede. „Prišlo je to vse — nekako — iznenada.“

Popravlja si krpo, ki jo ima za vratom preko ovratnika zaradi potu ali česa, in pri tem vleče usta po strani.

„Pa ne radi vojaštva... temveč radi denarja. Veš, izginil je — fff — kakor bi pihnil. Kakšen mesec ni božjega blagoslova.“

Praprotnik pogleda, če so vrata v sosednjo sobo zaprta, in da dve kroni. Lojze jih vrže v žep in popravlja naprej ovratnik.

„To je nerodno“, pravi Praprotnik, „da imam tako tesno stanovanje. Pomisli si, samo dve sobi. Prejšnje je bilo za nas preveliko, a to je premajhno.“

„Da, saj res. Prej se je spalo pri tebi kakor v hotelu prvega reda. No, tudi zdaj; potrpeti je treba!“

„Zdaj — sram me je — nimam prostora. Jaz, kakor veš, vsakega rad sprejemem in mu dam — kruha in soli, ali zdaj... vrag vzemi to tesnobo! Kaj pa hočeš od navadnega uradnika?“

„Ali ne bi stopil malo z mano?“

„Kam?“

„Na izprehod! Na pol litra stopiva spotoma.“

Praprotnik je voljan, poišče ovratnik in kravato, spravi oboje za vrat in vzame palico.

Po ulicah je silno vojaštva. Avtomobili drče in trobijo, biciklisti zvone in vozniki

upijejo in pode konje. Izraz notranjega nemira, ki ga je izzvala napoved vojske, se jasno izraža na zunaj. Tudi tisti, kateremu se nikamor ne mudi, pelje naprej kakor vihar.

„Dodeljen sem pisarni regimentnega štaba“, pripoveduje Lojze in nese postrani svojo ptičjo glavico. „Čul sem, da ostanemo tukaj še teden in več.“

„Dobro, veseli me“, kima Praprotnik in ziblje svoj debelušni život.

„Pardon“, vzklikne na to Lojze, zaokroži s suho glavico in upognjenim hrbtom mimo njega, teče v velikih vojaških čevljih preko ceste in stiska roko nekemu starcu.

Praprotnik ustavi korak in čaka. Gleda na desno in levo in prične počasi šetati gor in dol.

Čez dolgo časa priteče Lojze in govori o svoji ženi.

„Ženi bi brzojavil, naj me obišče. Za vožnjo, mislim, da ima še dovolj. Moja slabost je ta ženska. Midva se skregava, tudi stepava se, ali vse nič ne pomaga. Helena je moja slabost.“

„Vraga“, pravi Praprotnik, „ti imaš dve kroni, ona ima za vožnjo... kako pa to misliš?“

„Bom dobil, bom dobil. Oglasim se v neki tovarni in vzamem na račun bodoče kupčije.“

„To ni nič!“

„Zakaj ni nič?“

„Tvoja žena naj gre k staršem. Čemu bi spravljal njo in sebe v stisko?“

„No boš videl, to vse pojde. Pardon!“
 In Lojze odleti, kakor bi ga dvignila sapa. Teče na sredo ceste in prične trepati tam nekega neznanega čokatega človeka po rami. Naenkrat obstaneta oba in se umikata vozovom in avtomobilom sem in tja po cesti. Praprotniku se na bledem in mesnatem obrazu pozna, da se ga loteva nejevolja. Večkrat popravi naočnike in mežika s kratkovidnimi očmi. Roke prekriža na hrbtu in šeta.

„Kaj me pušča tod samega — ta zgaga“ si misli in se razburja. Kam bo dejal ženo, kaj? Neznosno človeče, fej te bodi!“

Lojze priteče zopet in pripoveduje.

„Moja žena, veš, me večkrat vpraša, zakaj te ni nikoli k nam. Enkrat bi se res spodobilo. Letos sva kupila, se pravi, vzela tako ... novo pohištvo. Imava preproge, zavese, zrcala ... vsega vruga. Tudi neko sliko, ki zakrije pol stene. Predstavlja junaka, ki se bori z bikom. Naravnost strašno. Najprej sva jo imela v spalnici, zdaj jo imava v sobi za tujce.

„To sta dobro napravila.“

„Haha, ni tako, kakor misliš! Kaj jo naj vrževa na cesto?! Če boš spal v tisti sobi, garantiram ti, da boš vedno pogumen. Veš, bik je strašen, junak gleda samo z belino oči, a zadaj črni oblaki in hrasti, ki jih je upognil vihar. Pardon! Malo potrpi!“

Lojze steče v vežo in hiti po stopnicah kvišku. Praprotnik obstane in se suče počasi okrog. Potem hodi sem in tja. Nejevolja, ki se ga je polastila že prej, raste. Poteze krog

ust so se mu povesile. Z očmi gleda popolnoma drobno in za desnim uhljem se večkrat popraska.

Stati takole, si misli, zame ni zoprnejšega delo? Skače ti tod in tam kakor kenguru, a jaz stojim in buljim. Smešno, neumno!

Po daljšem času priteče Lojze in se jezi: „Škandal, škandal! Ravno tej hiši — koliko ji je storil moj oče dobrega! A zdaj sem jaz njegov sin, v hipni zadregi, rečem za par kron in: nič! Hvala lepa! Ljudje so bagaža! — Vsi skupaj!“

Prime Praprotnika pod pazduho in doda smehljaje:

„Ti, prijatelj, edina izjema! Pojdiva tamle mimo pošte, da telegrafiram po ženo.“

Pošta je takoj prva hiša in Lojze spet zgine.

Norost, norost, cepeta Praprotnik, se iznova obrne proti cesti in sune s palico v tlak. Norost vrag me naj vzame, to sem bedast!

Lojze priskače in govori.

„Nocoj bom spal pri tebi.“

„Hm... na zofi...“

„Na zofi, dobro!“

II.

Drugi dan proti tretji uri popoldne dremlje Praprotnik na svoji postelji v drugi sobi. Naenkrat začuje vljudni in ponarejeni smeh svoje žene, vrata se odpro in predenj stopi Helena. Majhna je, debelušna in bela, a oči se ji črno svetijo. Streseta si roke, sedeta za

mizo in se pogovarjata najprej o vožnji. A Praprotnik si med tem misli: kam jo bo del, ko nima nič denarja, komu jo bo neki naprtil?

Proti peti uri jo spremlja na mestni grad, kjer stanujejo začasno rezervisti. Zanj ni hujšega, nego je hoja navkreber. Že pri prvi serpentini diha kakor meh in lovi besede. Vendar potlači vso nevoljo in hoče zabavati. Gleda Heleno, ki se mu zdi prijetna ženska. Debelušna je sicer ali tako prijetno bela in mehka kakor redko ktera. Prideta na vrh in sedeta na klop. Njene ustne so rdeče kakor zrele češnje. Za njimi se svetijo beli in pravilni zobje. Potem so njene prsi polne kakor napihnjene kroglice, ne preobsežne. — Prijetno, si misli Praprotnik.

„Janez, prosim te, ali bi šel in poklical Lojzeta? Počakala te bom tu na klopi.“

Pri tem dvigne Helena koleno in ga položi preko levega. Zdaj se šele vidi to koleno. Okroglo je, skoro šegavo, nekoliko poredno. In spodaj nad šolnom gleda izpod krila okrogel gleženj kakor velik črn hrošč. — Prijetno, si misli Praprotnik.

Vstane in gre po moža. In vpraša se, čemu je treba Heleni moža. Ko sedi tako on pri njej, se mu zdi Lojze popolnoma odveč.

Govori z vojakom na straži, ki mu obljubi, da pride Lojze kmalu. Vrne se k Heleni, sede nazaj in se smehlja.

„Moških je na svetu preveč“, pravi.

„Ne vem“, odpre Helena prijazno češnjeva usta.

„Jaz pa vem. Pomisli si, ko bi se rodil vsakih petdeset let en sam moški!“

„Zakaj en sam?“

„Dobro bi se mu godilo!“

„Kako to?“

„Žensk bi imel — fej ga bodi!“

„Ti jih imaš za ušesi!“

„Tebe bi tudi imel — ejsasa! In da bi bil jaz tisti, no, premisli si!“

Proti njima prihaja Lojze. Z ženo se poljubita dvakrat, in med tem gleda Praprotnik po panorami mesta, ki se širi okoli hriba. Dan je solnčen in čist, nekatere strehe svetlordeče, druge temne. Zadaš tam se širi ravnina in po njej drči vlak, dolg, silen vlak, ki pelje fante v neznane kraje na vojsko.

Lojze mora prenočiti v gradu med vojaki. Ko se poslavljajo pod starinskim zidovjem, pravi Praprotniku:

„Ti, kaj ne, boš dal ženi prenočišče. Stara, dobra bajta, vedno te imam rad!“

„Da . . . dobro“, reče Praprotnik in si misli: ajd k vragu, dobra bajta, ti piškava baba, ki mrdaš in kimaš, mesto da bi govoril, kadar ti gre vse navzkriž. Torej meni si jo naprti! Kje bomo pa spali?

Udano in molče pelje Heleno domov. S svetniško potrpežljivostjo ji odstopi svojo posteljo in leže v prvi sobi na trdo blazino na tla. Zofa je zanj prekratka in preozka, blazina pa je tenka, a Praprotnik težak, da se dotikajo njegovi kolki skoro golih tal. Nesrečno se premetuje, gleda nad glavo konec klavirja, ki ima črvice noge in bi mu

tudi lahko pal na čelo, in posluša mater, ki podpihuje njegovo jezo z bližnje postelje.

„Pa bi šel ven spat“, mu pravi. „Zakaj pa ne, ko si tako dobrega srca? Kar pred hišo lezi drugič kakor Job! Druge pa pogosti!“

Tako pride dan, ko mora Lojze na vojsko. Okoli devetih zvečer je. Peron je slabo razsvetljen in Praprotnik, njegova žena in Mica se mu bližajo. Polagoma kaplje dež. Vse bi bilo tiho, če bi ne puhale in prskale lokomotive. Vlak stoji pred peronom na tretjem tiru. Vozovi, večji in manjši, so že na vagonih. Častniki in nekateri vojaki hodijo sem in tja. Večina moštva gleda iz navadnih živinskih vagonov. Tudi Lojze pride iz enega in se pridruži svojim ljudem. Pravi, da jih je v vozu dvaintrideset in en konj. Helena klecne in vpraša začudeno:

„Kako, kako?“

„V našem vagonu je dvaintrideset mož in en konj!“

Heleni se zdi to bolj tragično nego vsa vojska. Tako, si misli, se bo vozil štiri dni in štiri noči. Nima rjuhe, nima zglavnice, nima odeje. Gorje, gorje!

Nekdo zakriči in vsi vojaki morajo v vozove. Lojze poljubi ženo in skoči v vagon. Vlak se premakne počasi in sunkoma, stroj prične dihati mogočno in v dolgih presledkih. Spredaj pojo nemške pesmi. Zadaž kričijo: „Živio, živio“. In vse gre hitreje mimo perona in izgine mahoma v črnem in deževnem večeru: vlak, nemška pesem in živio.

Spremljevalci se vračajo. Mica je zaspala in spotoma dremlje. Žena pripoveduje nekaj o pisavi časopisja, Praprotnik pogleda od časa do časa na Heleno, ki gre ž njimi in strmi v tla. Nocoj je črno oblečena in črne čipke okoli vrata se njeni koži prekrasno prilagajo.

Kako je prijetna taka okrogla, bela in mehka žena, uide v mislih Praprotniku. Bolje je, da je odšel mož, nego da bi šla ona.

In ženi odgovori na glas, dasi ne ve, kaj je nazadnje povedala:

„To je čisto dobro, kar si ravnokar omenila. Čisto dobro, da!“

Pridejo domov in Praprotnik obstane na hodniku. Gleda v deževno noč in mrmra: fej — kakšno neprijetno vreme, kako sluzasta noč! Najbolje je, da gremo spat.

Med tem stopi k njemu žena in mu sporoči, da Helena v drugi sobi neutolažljivo joka.

„Pojdi, prosim te, in potolaži jo!“

„Jaz?“ se začudi Praprotnik in nekaj čudnega ga izpreleti. — Kako je to mogoče, se v mislih vpraša.

„Meni se smili, meni se preveč smili“, pravi žena.

Praprotnik gleda nekaj časa v tla in pre-mišlja. Potem počasi prestopi. V prvi sobi leži na zofi Mica in na postelji ob steni mati; obe enakomerno dihata in spita. Po prstih se približa vratom druge sobe in jih previdno odpre in za seboj zapre. Čudno mu je, in srce mu bije bolj, kakor je navada. Izpod

stropa visi temnordeča luč in obseva mirno in krvavo stene in slike in pohištvo. Okno je odprto; zunaj je črna tema, tišina in dež. Na vznožju njegove postelje sedi Helena. Sključena je, robec tišči na oči in telo se ji stresa v tihem joku. Pri tem se sunkoma dviguje njen beli, polni in lepi tilnik. Lasje nad njim so kakor neskončno fin mah. Iz njih se širi prijeten ženski vonj, ki je preplaval vso sobo. Morda je to tudi vonj njene obleke ali celo njenega telesa, belega mehkega, okroglega telesa. Izza robca se vidijo Helenina mala ušesa. Podobna so dvema rožnatima školjkama.

To je prekrasna ženska, šine Praprotniku v glavo, in v temi ves zardi.

„Čemu to, Helena, čemu to?“

Helena plane na noge, pogleda plašno in se sključi nazaj. Zopet zakrije oči in njen beli tilnik se sunkoma vzdigava. V njegovem korenu je okrogla kost in pred kostjo jamica z rahlo senco. Zdi se, kakor bi ta jamica plavala.

„Nehaj, Helena“, pravi Praprotnik. „Vidiš, Lojze je šel na vojsko, ali on se ne bo vojskoval s puško in bajonetom, temveč v pisarni s peresom . . . tako rekoč z uma svetlim mečem!“

Helena se joče in Praprotnik nadaljuje:

„Sicer pa, rečem odkrito, mene je sram, ker sem ostal doma. Vsak, kdor je kaj moža, je odrinil na bojno polje, jaz pa, škarta, tičim doma, ker nisem za drugo rabo, kot da varujem dom in babo. Sramota je, po pravici!“

Ker Helena še joče, se Praprotnik nekoliko razkači in jo prime za roke.

„To je preneumno,“ pravi, „daj si do-povedati, saj nisi otrok! Saj ni . . .“

Med tem mu naenkrat zastane sapa. Roke, ki jih drži krog zapestij, so mehke in nežne, kakor bi ne bilo v njih kosti. Spomni se na roke svoje žene, ki so dolge in trde, in naenkrat vidi v duhu njen dolgi zlati zob in sliši pokanje njenih čeljusti pri obedu in večerji. Helena se ga hoče oprostiti in pritisne pri tem roke na prsi. Praprotnik čuti zgoraj rok mehko in toploto njenih prsi, ki se rahlo udajo pritisku kakor svileni ko-žuščki neznanih živalic. Njeni lasje so temni, njene oči črne, a koža bela.

„Čemu,“ zajeca šepetaje Praprotnik, „čemu še to.“

„Kaj,“ vpraša v čudu Helena, tišči nje-gove roke na prsih in ga gleda.

„Jok . . . oprosti mi, jaz sem hudoben človek.“

„Zakaj?“

„Ker si ti, Bog ti odpusti, ker si pre-krasna. Na . . . izgubljen sem.“

Praprotnik poklekne na eno koleno in jo gleda. Nato vstane, sede tik nje na po-steljo in težko diha.

„Ne zameri mi,“ šepetaje, „meni je, kakor bi te ljubil . . . kakor pred dvajsetimi leti, ko sem imel še vse lase . . . ah!“

„Jaz sem tako sama,“ se uda naenkrat Helena sladkemu občutju, „meni se zdi, da ga ne bo nikoli več nazaj.“

Praprotnik ji dene roko za vrat, ji skloni glavo nazaj in jo poljubi na tista češnjeva vroča usta.

„Ne,“ ne pravi ona in se ne gane. Praprotnik naenkrat vstane, dene roke v hlačne žepe in hodi po sobi od okna do peči. Žena pride počasi v sobo in prične tolažiti.

„Je že odleglo,“ pravi veselo, je že odleglo.“ In naprej govori pogumno: „Povabim te, Helena, da ostaneš še par dni pri nas. Razvedrimo te, prej te ne pustimo dalje. Ali ostaneš?“

„Da,“ dahne Helena.

Praprotnik gre zopet na hodnik in gleda v deževno noč. Pred njim se pokaže iz teme nekaj kakor glava Meduze in mu zakriči v obraz:

„Praprotnik, obesi se!“

To je moja vest, si misli on, kaj sem storil, Boga mi! V vsakem od nas spi grdobija in tista se je to uro prebudila. Prijatelj gre v ogenj in smrt, a jaz bi skoro, vrag me vzemi, onečastil tako rekoč njegov domači oltar. Kakor živali smo, gorje!

Dež gre bolj in bolj, noč je mrtva in mokra in iz nje pogleda zopet strašna vest:

„Praprotnik, obesi se!“

Spozabil sem se, misli Praprotnik v odgovor in zašepeče tu in tam važnejšo besedo, spozabil . . . storil sem deloma nekaj, oziroma hotel storiti nekaj še hujšega vsled . . . notranjega razpoloženja . . . grdega razpoloženja ali bolje zlega hipnega nagiba. Če bi ne bilo tega trenutnega nagiba, ne bi bil

deloma pričel . . . Iz tega . . . vidimo, da je v nas nekaj, kar dremlje, za kar v mirnih časih ne vemo, a kar plane mahoma nad nas, oziroma podobno izbruhu iz nas . . . ali z nami kot s sredstvom na bližnjega, v tem slučaju na žensko, omoženo prijateljevo žensko. To je pošast, zver, ki mežika in dremlje v naših prsih . . . Mi pa smo pri tem, če se tudi zbudi in plane ven, prav za prav . . . nedolžni. Ker je v nas, moramo ž njo računati. Če storimo nekaj takega, ne storimo mi, temveč — dá se reči — stori ona. Mi smo le sredstvo. — Sicer pa se prebudimo — in to večkrat — o pravem času. Vstanemo, pustimo predmet, v tem slučaju žensko, denemo roke v žep, gremo po sobi gor in dol in premagamo se . . .

III.

Ponoči lopne nekaj po tleh, in on dvigne glavo, potem sede in gleda okoli sebe po sobi. Na levi tik njega zajoka Mica. Mati zahrka v postelji in se prebudi.

„Kaj pa je?“ vpraša.

„Mica je padla z zofe pod mizo!“

„Poberi jo vendar!“

„Naj bo pod mizo! Kaj se pa suče kakor vreteno!“

„Poberi jo!“

„Le dajte jo!“

Praprotnik leže nazaj in v par trenutkih že ne razume več matere, ki pobira Mico in godrnja.

Ko je že velik dan, ga nekdo cuka in drami. Polagoma odpre oči in zagleda ženo, ki sedi poleg na stolu in maje njegovo ramo.

„Ti“, pravi, „poslušaj me. Heleno sem včeraj povabila, naj ostane še nekaj časa pri nas in se razvedri, a zjutraj ti vstane in mi reče da odpotuje.“

„Dobro . . . je.“

„Ti še spiš. Prebudi se no!“

„Kaj pa je?“

„Helena je rekla, da se predpoldne odpelje.“

„Kdo?“

„Helena!“

„Danes . . .“ Praprotnik menca oči in široko zazdeha. Potem gleda nekaj časa v strop in premišlja.

„To se pravi torej . . . dobro. Razumem. Kje je pa zdaj?“

„Tu zraven se oblači.“

Praprotnik menca vnovič oči, zdeha in premišlja. Odet je do pasa, prsa ima razgaljena in rokavi spalne srajce so mu padli nazaj čez komolce, da se mu vidijo beli in nagosto črnoporastli lakti.

„Pusti jo,“ miga in šepeta.

Žena gleda proti oknu, obraz se ji zamrača, obrvi naberejo. Oglasi se skrivnostno:

„Za pot domov nima!“

Praprotnik se sunkoma nasmehne in vrže jezno na desno stran. „Strašni ljudje,“ mrmra „prava nadlega! Koliko pa imaš še ti za hrano?“

„Dvanajst kron!“

„Daj ji šest kron. Nadomestim jih“.

Po sobi sije jutranje solnce in Mica še trdno spi na zofi. V kuhinji rožlja mati z žlicami in posodo ter pripravlja zajutrek.

Praprotniku se pokaže pred očmi včerajšnji prizor s Heleno in zamisli se. Po glavi mu šine beseda „prekrasna“ in ves se zdrzne. Zdi se mu, kakor bi jo izrekel nekdo pod mizo njemu v obraz: „Prekrasna!“

„Veš kaj,“ pravi in sede, opirajoč se z obema rokama, „najumestneje je, če Helena takoj odpotuje. Naj gre . . . k vragu!“ In v mislih se mu še pribesijo besede: v nas tiči . . . satan!

Pol ure pozneje pijejo vsi skupaj kavo. Helena je bolj sveža, kakor je bila včeraj. Praprotnik to opazi in po mislih mu šine sovražen stavek: to je zavoľjo moža! — Nalahko zakašlja in se je izkuša z očmi izogibati. Pri njenem odhodu na postaji pravi patetično:

„Naša vrata so ti vedno odprta!“

Pomaga ji v voz in pri tem vidi njeno polno nogo skoro do kolena.

„ . . . Na svidenje,“ vzklikne in ji maha s slamnikom.

ALBINA IN DVA ZAKONSKA
MOŽA.

Otročarija s čedno natakario. Žena je bila že šesti dan nataknjena kakor osa. Željan oddiha sem se spomnil na nekoliko zastarelo vabilo prijatelja, katerega soprogi sem drugoval pri poroki. Kmalu sem se sam sebi smehljaj, ko sem korakal s kovčegom in svršnikom proti postaji.

Čakal me je z lastno ekvipažo. Sploh sem opazil takoj, da imam posla s človekom, ki mu gre v zadnjem času mnogo bolje kakor svoje dni. V ozadju mesta je imel svoje posestvo. Kupil ga je v zadnjem času. Hiša ni bila drugega kakor trden, enonadstropen dom imovitega kmeta, ali vrt okoli nje je bil po pravici grajski. Po beli peščeni poti sva se vozila po njem proti hiši. Topoli ob desni in levi in dalje na obe strani cve-toči grmi, pritlikavo drevje, rože in klopi in stezice, če se prav spominjam, se je videl od nekod tudi ozek potoček. Da, videl se je, res je. Ravno tik njega se je dogodila tista usodna reč, do katere še pridemo.

Iz okna v prvem nadstropju je gledala neka žena in nanjo je sijalo večerno solnce. Cela tista stran hiše je bila obžarjena z njeno glavo vred. Bila je prekrasna žena. Močna, zdrava, črnooka, temnolasa, ostrih, moških potez, neka ustaljena, završena lepota je strmela iz njenih lic, oči, čela in ustnic.

„Kdo je ta dama?“ sem vprašal.

„Haha, kaj si misliš?“

„Imaš gotovo stranke!“

„Ne! Nimam jih. Haha, lepa reč! Lepo si nas pozabil. To je Albina, moja žena.“

No, dobro. Gledal sem jo ves večer, tako od strani seveda, kakor se tudi spodobi, kadar je mož poleg. Hodila je kakor kraljica, ali rečimo: carica. Bilo je nekaj visokega v njenih korakih, ponosnega, vzvišenega. Ali pri tem je bilo njeno telo polno, zaokroženo, neizrečeno zapeljivo in vroče kakor bi puhtela iz njega žerjavica. Sedela je za mizo ravno in mirno. Pri tem so se njene grudi dvigale, padale. In njen vrat je bil bel, star pisatelj bi zapisal: slonokoščen. In po tej belini je sijala neka motna bleščoba, neka toplota, neka strašna privlačnost.

Moj prijatelj je bil izgubil po temenu las. Zdel se mi je smešen, malenkosten in natihem mi je bilo, kakor da ga sovražim. Čemu je ta človek tukaj, on vendar ne spada sem?

Drugi dan sem bil pri njem v trgovini. Peljal me je v tesno izbico z oknom na dvorišče, me posadil tik sebe na zofo in mi postregel z raznimi likerji.

„Ti“, je dejal in mi potrepal koleno, jaz sem te izredno vesel. Povedati ti imam neke zaupne družinske stvari in prosim te, da mi poveš o tem svoje mnenje“.

„Seveda. Povej torej!“

„Vidiš, stvar je taka. V življenju, kaj ne, hite leta naprej in naprej, in med tem, mi sami največkrat ne opazimo, da se gode z nami neverjetne izpremembe. Na primer: na temenu ti izpadejo lasje in ti prej kodrolasec, postaneš zdaj plešec kakor pokojni Elija. Ha, ha! No, pa ne mislim jaz samo teh zuna-

njosti. Jaz mislim mnogo bolj ali izključno na notranjosti. Naše srce je izpremenljivo. V mladosti vihravo in burno, se pozneje miri in miri, dokler se ti nekako ne izgubi nekje med pljuči. Ali kakšno srce tudi zaostane. Pridejo pozna leta, pa ti še vedno bije in kuje na svojem mestu. Nič se ti ne postara, hrepeni, ljubi in tako naprej . . . no, to je tisto. Pri moji ženi je vse umirjeno . . . kaj se čudiš?"

Nemara sem res nerodno izrazil z obrazom začudenje, ki me je hipoma izpreletelo. Mislil sem v nerodnosti, da sem izdal neko tajnost, ali takoj sem se zavedel, da take tajnosti sploh ni.

„Nič,“ sem rekel. „Ne daj se motiti. Govori naprej!“

„Srce, ki kuje vedno na svojem mestu . . . no, takega kovača imam jaz. Primejo me občutki kakor v mladih letih. Zdaj sem star štirideset let, a občutke dobim, kakor bi bil star dvajset let. A moja žena se obnaša mirno, hladno. Proti meni ravno tako kakor proti sinčku: materinsko. A jaz, ne zameri mi in ne smej se, dobim včasih željo, da bi ljubimkal . . . Glej ga, hudirja, kaj pa tako čudno gledaš?“

„No, nič. Poslušam, ali ne?“

„Da bi ljubimkal, da. Oni dan, lep spomladanski večer jo prosim, naj gre z mano na vrt. Po kaj? Šetat. Prideva do klopi nad katero cvete jasmin, španski bezeg in tako, in sedem. Iztegnem se, primem jo za roke, oprosti in ne smej se, bilo mi je jako milo.

Kakor sem ti že rekel, dobim včasih občutke kakor človek v dvajsetih letih. Tu in tam zvečer čitam Heineja, Goetheja in citiram ženi na primer take stvari: Da te ljubim, kaj te briga . . . Ti menda nekaj drugega misliš!“

„Ne, nasprotno. Zatopil sem se ravnokar dobro v tvoj položaj.“

„Da se vrnem k stvari: takrat sem torej sedel na klop, a z roko sem segel po njeni desnici. Luna je sijala, velika, lepa . . . njo, Albino seveda, sem potegnil k sebi, bilo mi je, ah, ti, ne smeš se, ne smeš se! . . .“

„Le povej, saj te razumem.“

„Bilo mi je kakor davno, davno, ko sem stanoval pri krojaču in sem hotel objeti nekoč njegovo hčerko, a takrat sem bil bled, bolehen in ona skoči na noge in pljune ti, ah, pljune debelo, grdo . . . Imela je namreč rada debelušnega pomočnika, no, to vse skupaj, kakor vidiš, ne sodi sem, ali zavoljo primere mi ne zameri teh reči. Potegnem jo k sebi, Albino, kako bi dejal, v vsi njeni krasoti, kovač v prsih nabija, mislim si: zdaj počiš od silnega občutja . . . No, ona, Albina, noče sesti v moje naročje, kakor sem name-raval, ampak sede rajša k meni na klop, in mesto da bi se potrudila in potopila v tiste davne sladkosti in čase, me vpraša popol-noma realistično, kakor pravijo, kako je zad-nje dni s trgovino. Eh, kaj bi ti še pravil! Jaz mislim, če si vse to poslušal in če malo poizkusiš, da bi razumel, potem tako veš, kaj in kako.“

„Vem,“ sem rekel.

„No in kaj praviš.“

„Naravno,“ pravim. „Ona je zrelejša ženska, pa se ji ne ljubi več kakor kratkokrili devičici ljubimkati vpričo meseca in zvezd in drugih takih rekvizitov. Ti jo vendar tako imaš: saj je vendar tvoja žena, rodila ti je sina, kaj pa še hočeš?“

„Nič, nič! Bravo!“

Prijatelj je skočil na noge, nalil kozarce do vrha in trčil veselo in svečano.

„Bravo, Bog te živi! To je tisto, kar sem hotel slišati iz tvojih ust. Ravno iz tvojih ust, ne zameri mi tega. Ona je zrelejša, kajpada, od mene, ona ravná, kakor se spodobí, jaz pa, tele neumno, se vedem, da me je lahko sram. Ali zdaj, rečem ti svečano, se hočem poboljšati, hočem paziti nase, želim se ponašati, kakor sem dolžan stanu in dobi!“

Ko sem se tisto noč vozil domov, sem čutil, kako sem se lagal. Rekel sem mu, da se mi zdi njeno vedenje naravno, a v duši sem mislil, da mu prav slaba kaže. Taka ženska je željna ljubezni za deset šestnajstletnih kratkokrilk. In če ne tajim, moram tudi povedati, da me je ta njegova izpoved jako zadovoljevala.

Jaz spadam med tisto vrsto zakonskih mož, ki morejo o sebi prav mirno trditi, da žive pošteno. Izpolnjujejo svoje dolžnosti, skrbe za ženo, ne kvartajo, preskrbe obutev in obleko, plačajo prvega najemščino, mleko, kruh in tako naprej in ljubijo tistih troje ali četvero otrok, ki so jih potegnili iz žabje

luže za vasjo. Seveda, kakšna misel te že včasih popade, saj ne hodimo okoli z zavezanimi očmi. Vidimo, kaj ne, ženske, mnogo lepše kakor so naše žene in že je sam satan v nas. No, to prejde, ali zdaj, ko sem se vrnil s tega obiska, sem bil kakor zaklet. Ves izpremenjen, zamišljen, pobit, nesrečen. In ko hodim tako nekoč sam in v mraku zunaj mesta po izprehajališču, se mi zdi tako, kakor bi imel svoje srce v roki na dlani in bi zagledal na njem tisto bolno točko, ki me preganja ponoči in podnevi. Gledam bliže, gledam natančneje, gledam od vseh strani in spoznam ves strah in grozo.

Moral sem sesti na bližnjo klop in si oddahniti. Niže spodaj so vreščale lajne vrtiljakov in gugalnic, okrog mene je šumljalo listje kostanjev vsled prijaznih sapic in nikogar ni bilo ne blizu, ne daleč.

V tisti bolni točki svojega srca sem spoznal ženski obraz: črne, velike oči, temne lase, strogi izraz čela, lic in ust . . . z eno besedo: spoznal sem Albino.

Groza božja, kaj mi je zdaj napraviti? Najbolje bi bilo, vzeti v roke nožič, odrezati tisto bolno točko in jo zagnati proč. In to sem v mislih res nekako izvršil. Ali ko sem drugi dan v pisarni zopet pogledal natančno v svojo notranjost, sem zagledal na srcu isto točko, Albinino glavico, če se ne motim, celo za spoznanje večjo. In zopet sem — tako v mislih — izvršil srčno operacijo. Vzel sem v roke srce in z ostro klino globoko izrezal drobni in boleči izrastek. A tretji in četrti

dan, o gospe in gospodične bralke, je bila Albinina glava tolika kakor ubogo in nesrečno srce samo.

Od prijatelja sem prejemal redno vabila. Iz početka sem si razložil položaj tako, da je najbolje, če se k njemu ne peljem. Če bi prišel v bližino Albine, bi to moj položaj gotovo izdatno poslabšalo, dasi je že zdaj komaj vzdržljiv. Pozneje zopet sem premislil tako, da bi bilo najboljše zdravilo to, če bi me ona sama odbila. Čutil sem vso nevarnost takega poizkusa in eventualnega skrajnega razžaljenja, ali z rastočo zaljubljenostjo je rasel v meni tudi pogum. In če se izteče slabo, sem pričakoval z vso gotovostjo, da se izteče tudi za vselej.

In peljal sem se nekega dne nenadoma, ko nihče ni vedel, da pridem. Na postaji sem vzel izvoščka. Hiš, ki so bežale mimo mene, nisem videl, le v negotovih sanjah sem slutil velike, bele in umikajoče se ploskve, ki ostajajo za menoj in nekam padajo, padajo.

Pripeljal sem se že do posestva, a pred vrati na vrt sem ukazal ustaviti in obrniti. Drdrali smo nazaj v mesto in obstali pred trgovino. Moje razpoloženje je bilo nervozno in vzvišeno kakor ob velikih svečanostih, kjer mora človek nastopiti kot slavnostni govornik, igralec, deklamator ali kaj drugega javnega.

„Oprosti,“ je rekel in klical komiju: „Telefonirajte domov po voz. Naznanite gosta.“ In meni se je opravičeval: „Danes

imam nekaj posla . . . zaradi riža. Pripeljem se ob kaki deseti uri zvečer . . . dajte, vi, giblajte se, ali ne vidite, da ljudje čakajo! Moja žena, prijatelj . . . vse v redu. Zdaj se razumemo . . . ta prodajalec pa — vrag ga razumi, zakaj je prišel ravno danes!”

Voz je bil kmalu pred trgovino in odpe-ljal sem se. Z Albino sva bila že prej večkrat za par minut sama. Rekla je vedno kaj takega: Oprostite, morda se dolgočasite, ali moj mož bo skoro tukaj. Jaz sem jo samo gledal in ta njena izredno lepa zunanost je delovala name tako, kakor bi mi tiščala pečat na usta. Tukaj, sem si k večjemu mislil, je treba pred vsem takta, takta in še enkrat takta. Le izredno izbrane besede bi bil rad rabil, ali teh nisem mogel najti v svojih mislih. In tako sem si pomagal s prosim, dovolite, nikakor ne in tako naprej.

Moja nervoznost, ki bi jo deloma tudi lahko nazval svečano razpoloženje, je bila večja in večja. V meni se je nekaj treslo in sicer ravno počez čez sredino prsi, kakor bi sijalo skozme solnce in bi trepetali v njem po moji notranjosti neki izredno fini in izpre-minjajoči se praški. In ti praški bi bili v nekem električnem stiku z mojo dušo, z mojimi možgani in mojimi mislimi. In tako bi vse trepetalo: moja duša, moji možgani in moje misli.

Bili smo že zunaj mesta in polagoma se je spuščal mrak. Zdelo se mi je, kakor bi slišal od leve in desne petje murnov in še raznega drugega glasnega mrčesa, ali

zavedel sem se, da se varam. Imeli smo začetek maja in po tem takem je zadeva nemogoča.

Nebo je bilo veliko, izredno veliko in temnomodro. Po njem so se vozili trije oblaki, spodaj ločeni, zgoraj pa so se držali okoli vrata kakor trije prijatelji. In zdelo se mi je, da jih slišim, kako pojo na glas in zategnjeno. Par zvezd je že tudi gorelo.

Na desno in levo je stalo tu ali tam poslopje, povečini pa se je širila zelena in zdaj v mraku skoro črna ravnina. Drevo, ki je stalo sredi nje, je bilo kakor temen orjak. Gre po polju z dolgo krevljo v roki, gre in si pomaga naprej, kolikor si more, ali mi ga pustimo z našimi konji zadaj.

Peljali smo se skozi vrt. Kočijaž je ustavil in mi odprl nizka vratica. Albina je stopila na balkon; zagledal sem jo, zardel, imel sem vso svojo misijo v ustih in tekel ž njo po stopnicah v gornje nadstropje.

Odložil sem klobuk in svršnik, moje svečanostno razpoloženje je bilo na višku. Zdaj se niso tresli v meni samo tisti zagonetni praški, zdaj sem trepetal ves od pete do glave.

Vrata so se odprla in Albina je rekla: „Oprostite, da se morate zadovoljiti za par ur z menoj. Moj mož — to spričo vajinega prijateljstva za trdno upam — bo v kratkem tukaj.“

Te besede so mi zopet zaprle sapo. Mesto misije, ki sem jo imel že koncem grla

in celo v ustih, sem sprožil z jezika samo par ponižnih „nikakor ne,“ „prosim lepo,“ „oprostite“.

Na mizi je bil pripravljen prigrizek. Gnjat, sir, kruh in vino. Gospa Albina je natočila kozarec vina in jaz sem ga izpil. Po sobi je bil mrak, a ona tako blizu mene in prekrasna. V zenicah svojih oči sem čutil toploto njene beline. Njen vrat, njene do komolcev gole roke, njena lica, njene ustne — vse to me je peklo in žgalo.

„Midva,“ je rekla, „kakor vidite, se nimava kaj meniti. Ko bo prišel mož, se vama razplete beseda. Nisem zgovorna, oprostite mi, in tudi ne vem, kaj bi vas utegnilo zanimati.“

O jezik, čemu nam otrpneš v najsvečanejših trenutkih našega življenja! Takrat, ko se vale po duši čustva, velika kakor skale, ki jih premika morja vihar, ko nam vro misli v kopici slasti in hrepenenja, čemu obtičiš ti kakor odsekan rep in se ne premakneš?!

Bilo mi je strašno. Zdelo se mi je, da bi mi odleglo, če bi izpregovoril, ali to se mi ni posrečilo. V glavi mi je kipelo in kri me je tiščala v sencih, po žilah na vratu in v licih. Pal sem na kolena, zakrilil sem z rokami kakor bi se potapljal, a Albine se nisem dotaknil, zakaj zdelo se mi je, da je v istem hipu zakrilila tudi ona.

„Ljubim vas,“ sem zajecal in ravno takrat so letele njene roke mimo mojih oči kakor bele ptice. Zamizal sem, pripravljen

na nekaj strašnega, na veliko razžalitev, ki se mi še nikoli ni primerila. Ali čakal sem srečo, nepopisno srečo. Prijela me je za glavo in rekla: „Pojdiva na vrt!“

Šel sem za njo. Mislim, da stoji klop ob ozkem potočku, ki teče skozi vrt. Okrog stoje grmi, košati črni grmi, ki so se premikali pred mojimi zmedenimi očmi. Ne spominjam se natančno nobenega predmeta: ne klopi, ne grmov, ne potočka. A sedeli smo nekje tako, da sem držal Albino v naročju. Poljubovala me je, pritiskala svoje lice k mojemu in njene oči so žarele čisto tik mojih, tako da sem čutil toploto njenih črnih in mokro se svetlikajočih punčic.

Toda priznam odkrito, da sem pričakoval tedaj, ko sem padel pred njo na kolena, nekaj popolnoma drugega. Menil sem, da sem jo razžalil, da sem vzbudil njeno največjo nejevoljo in ogorčenje, ki mi ga pokaže s tem, da me buši jezo od sebe ali udari po ustih, ki so se osmelila do ljubezenske izjave. In med tem, ko sem užival veliko srečo njene naklonjenosti, je še vedno živela v meni posledica tistega zavednega pričakovanja, ki je doseglo svoj višek takrat, ko sem klečeč na kolenih zamižal.

Ne tajim pa, da sem doživel na tistem vrtu tik potočka — ali če tistega potočka tudi sploh ni bilo — nekaj jako burnega in neumerjenega sicer ali obenem nekaj nebeško sladkega in presrčnega.

Dogodilo se je torej tako, kakor nisem pričakoval. Prišel sem, da svoje bolno srce

enkrat za vselej ozdravim, a namen se mi je popolnoma ponesrečil.

Moža nisem čakal. Spremila me je do vrat in od tam sem koral peš proti mestu. Bilo mi je jako čudno in ves čas me je gnala neka sila, ki mi je polagala na jezik te besede: O, ve zvezde, o ve neštete zvezde! Zamahoval sem z rokami, jih širil in jih hotel vedno razprostrti proti nebu.

Bral sem že o junakih romanov in novel, da so napravili konec svojemu dotedanjemu življenju „z enim mahom.“ Prekrižali so vso svojo minulosť in bilo je, kakor bi je sploh nikoli ne bilo. Take stvari je lahko čitati, ali ko pride do tega, da bi moral človek tudi napraviti konec dosedanjemu življenju „z enim mahom,“ se pokaže, da je to jako tragična stvar. Mi vsi, kajne, smo ljudje, nosimo v prsih srce, poštenost in tako naprej. Do svojcev imamo neke prirojene obveznosti in zdi se mi, da nas delajo ravno te veliko-dušne in zato vzvišene. Res je sicer, da smo se uživali, primorani uživali v državne in cerkvene zakone, od katerih — kar bodi le ob strani pripomnjeno — je zakon svetega zakona eden najhujših in najtrajnejših, ali poleg tega tiči še v nas moralna zavest, naturna moralna zavest, ki je naš notranji plačnik in sodnik.

Svoj položaj sem sicer teoretično ali temeljito obdelaval. Vmislil sem v to, da končam sedanjost „z enim mahom.“ Izginem ponoči v megli in tišini, pridem na mesto, preskočim vrtno ograjo, h kateri privežem

prej konja, in zažvižgam na precep. Ona, Albina, pogleda, če mož trdno spi, in ko se o tem prepriča, stopi na balkon, razprostre roke in se mi spusti v naročje. Prestrežem jo, posadim predse na konja in jahava tako v diru dve postaji naprej. Tam sedeva v vlak in se odpeljeva. Srečna sva, srečna in še enkrat srečna.

Treba je pri tem uvaževati tudi denar. Če na primer dobim toliko, da komодно pobegneva do Buenos Ayresa ali kaj takega, treba misliti tudi na to, kako bova živela naprej. Tukaj, kjer sem, imam cesarsko službo, lepo stanovanje, in tudi kar se tiče postrežbe, sem zadovoljen. Tam pa padeva kakor dva meteorja, ki pa potrebujeta hrane in obleke. Glede konja pa bodi omenjeno mimogrede to, da ne znam jahati.

Naše srce je kakor vihar, ki tuli pod nebom sem in tja. Zato tudi mladina napravi toliko nepremišljenosti in bedastoč — med katere (to bodi le stranska opazka) spada v veliki meri ženitev — ker ji primanjkuje treznega in hladnega premisleka, ki bi jo držal v mejah tistega, kar je pametno in koristno. Mi, zakonski možje pa, imamo razvit um, in ko vidimo, da zavihra naše srce v nerodnost, zgrabimo s hladno gesto in pogledamo, koliko bije ura. Če bije preveč, jo kratkomalo ustavimo, kadimo svojo smodko, pijemo svoj kozarček in se dalje ne brigamo za to stvar. Če pa ne preti od nikoder nobena nevarnost, si lahko privoščimo gotove naslade. In če nam je dolgčas, uvažujemo

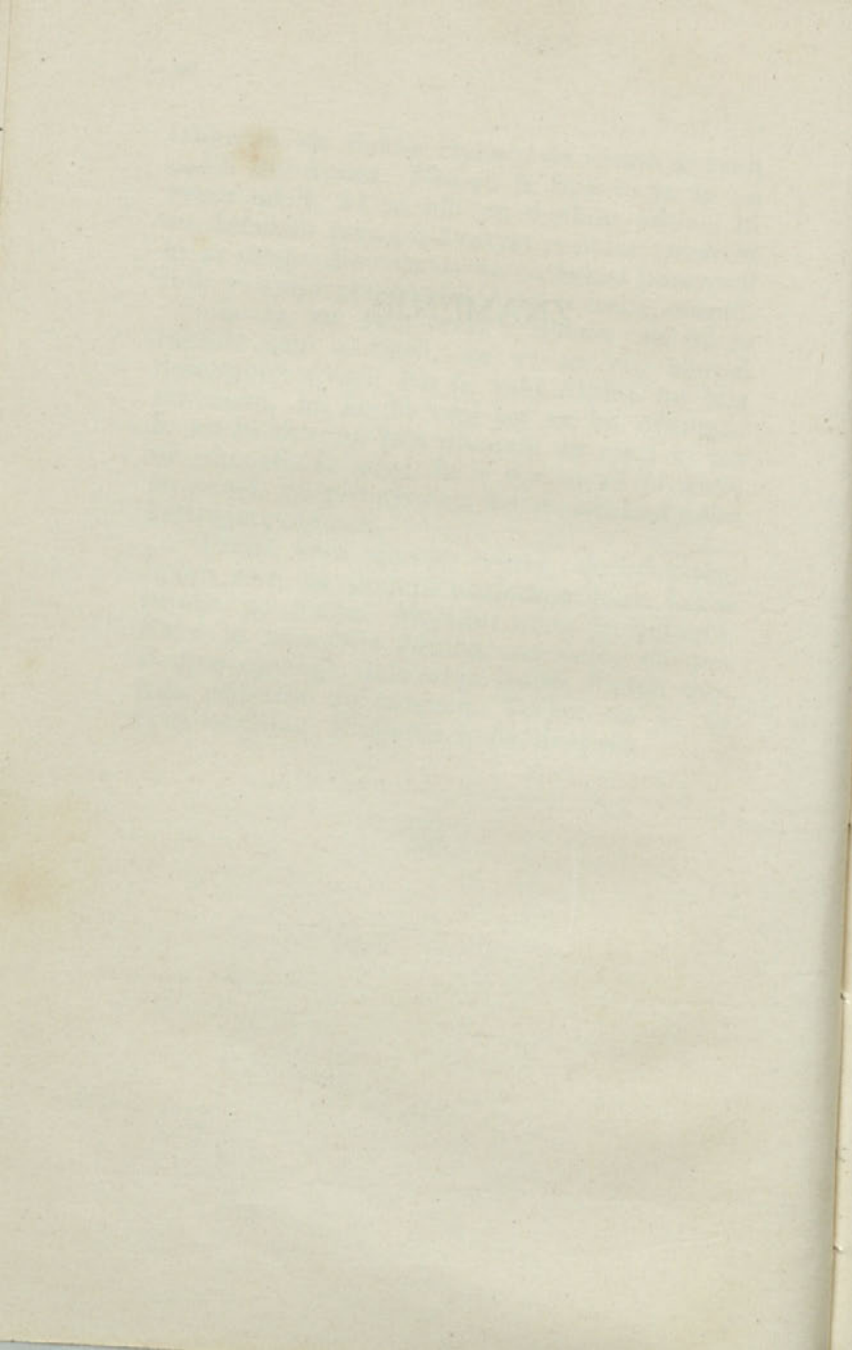
lahko to, da dokler živimo, še vedno ni vseh naših dni konec. Mnogo je bilo in je še na svetu takih, ki so bili po dvakrat vdovci in so dočakali tako po dvakrat popolno prostost in svobodo. Seveda so se na žalost ponavadi tudi v tretje preobjedli in se v tretje oženili.

In že ko sem ležal v hotelu, se mi je mešalo zato v misli, da so to vse skupaj nemogoče stvari. Ko bi vsaj Albina ne bila omožena, ali ko bi vsaj jaz ne bil oženjen! In ko bi ona ne bila obenem že mati in jaz ne obenem že oče! In v vse to se je rinila še misel, da prihaja čas, ko mi nakloni nebo četrtega potomca.

Prišel sem domov vesel, dobrovoljen. Sploh sem se počutil naslednje jutro kakor zemlja po dežju. Mojemu srcu je odleglo. Kako je napravila Albina, ne vem, ali posledico njenega delovanja čutim. Pisma mojega prijatelja so izostala. Težko, da se še kdaj snidemo. Življenje hoče drugače.

ZNAMENJE.

I.

Adjunkt je mlad, simpatičen in ravnokar oženjen. Svojo soprogico, drobno, nežno in belo kakor porcelan, ljubi z mladeniškim ognjem. Iz urada hiti domov, iz kavarne hiti k njej, od seje se mu mudi in vselej misli spotoma le nanjo. Kaj dela? Ali je sama? Ali jo je obiskala kaka prijateljica ali — vedi vrag — kak prijatelj?

Ljubosumen je bil že prej, ko ni imel povoda, a zdaj ga ima. Dobil ga je v družbi svojih prijateljev, kjer je sedel z ženo. Navzoča sta bila dva uradnika-kolega in pisatelj Lovràn, ki je jako dolg in suh in mu pravijo klicaj. Ta klicaj je bil tisti večer zelo čemerren. Bolela ga je glava in ves život. Mučil ga je moralni maček, ker je zadnje tri dni prepil in zapravil denar, ne da bi bil poravnal vsaj del najnujnejših dolgov. Hotel je samega sebe tolažiti. Pravil je o načrtih za bodočnost, zmisli si je snov za dramo. Pisati prične tisti fantastični roman, ki ga nosi že dolgo v glavi. In to-le noveleto:

„K imovitemu trgovcu, ki se je ravnokar poročil s slovito lepotico, stopi nekega krasnega dne neznanec in reče: Vi, predragi zakonski mož, vaša žena ima pod pasom na levi strani črno znamenje, veliko kakor grah. Koliko mi daste, da molčim?“

Lovran je hotel nadaljevati. Gledal je samozavestno po obrazih in čutil v sebi ponos, ker si je izmislil tako rafinirano naključje. Toda adjunkt ga je prekinil.

„Tvoja napaka je ta,“ je dejal, „da premalo čitaš. Tega ti nisem rekel že enkrat, ampak večkrat. Vidiš, o takem znamenju je pisal že Shakespeare. In tudi neki Rus . . . če se ne motim.“

Lovran je bil človek, ki naenkrat skipi. V obraz je zardel, gledal je pod mizo in si gladil levo stran temnih brk. Dvignil je glavo in rekel:

„To se vendar pripeti večkrat v življenju, da vedo nepoklicani ljudje, kje ima ta ali ona dama kako znamenje. Daj sem uho, Tone!“

Adjunkt se je nagnil k njemu in Lovran je dodal tiše, vendar tako, da je čulo vse omizje:

„Tvoja žena ima tako znamenje pod levo pazduho.“

Mož se je zasmel, gospa je zardela in gospoda kolega sta pogledovala Lovrana, ženo in moža. Utihnili so vsi in zabava je obtičala. Adjunkt je poznal prijatelja. Vedel je, da je muhast človek, silno občutljiv, zlasti kar se tiče njegove umetniške časti, in tudi sicer razvajen in razdražljiv. Besede človeka, ki govori z njim, vedno pretehtuje in presoja. Premišlja sproti, ali tiči v tej, ali tiči v oni drobec žaljenja. In maščuje se, kakor se more hipoma. Ne plaši se izmišljotine ali neresnice.

Ko sta se vračala z ženo domov, sta oba molčala. In doma sta govorila tudi posili. Besede in stavki se niso tikali tega, o

čemur sta mislila. Ona je vprašala nekaj o klavirju. Kdo zdaj misli na klavir? On je omenil neko neznatno izpremembo v svoji službi.

Spala sta vsak v svoji sobi. Žena je bila že odšla in zaprla za seboj vrata. Slišal je, kako šumi obleka, ki jo odlaga. Sedel je na stolu tik postelje in sezuval čevlje. Z enim je bil gotov, potegnil ga je z noge in spustil na tla. Drugega se ni še dotaknil. Naenkrat se je zamislil in gledal v prazno steno. Njegova gospa je imela posebnosti. Hotela je sobo zase zato, ker jo ženira, če kdo ponoči blizu nje diha. Ne more zaspati in muči se lahko vso noč. In sramežljiva je na poseben način. Tudi pred lastnim možem jo je sram. Sklicuje se na dostojnost in na moralo, ki mora stolovati tudi med oženjenimi. Kaj on ve o njenih znamenjih? Ali je kje katero, ali ni sploh nobenega nikjer? Ali tiči pod njeno levo pazduho tista usodepolna pika, ali je ni?

Adjunkt prekriža levo sezuto nogo preko desne obute in premišlja. Ta njegov zakon je prehodno stanje, ki šele pelje v prave medsebojne odnošaje. Ona — soproga — čuva svoje belo telesce kakor skop kmetič svojo posest. Zdaj je legla, ker so se vzmeti v postelji na glas udale. Ugasila je luč, leži in gleda in posluša. Tema je tako gosta, da vidiš, če si zraven, komaj silhueto njene glave. Tisto, kar je še temnejše od nje, so črni lasje, ki leže po blazini.

To, premišlja adjunkt, mora biti drugače. V svoji ljubezni je predober in trpi od nje-ne strani razne kršitve pravic, ki mu gredo po sleherni postavi. Ne zna se upirati, ne more zavzemati pred njo odločnega stališča. In ta njegova napaka ga je privedla zdaj na jako kočljivo mesto. Prijatelj njegovega omiz-ja raznaša skrivnost, o kateri on, ki je prvi v tem slučaju za velikim Bogom, ne ve, ali je šala, ali je strašna resnica. Ona leži zraven v sobi in gleda v temo, on sedi za steno in strmi v mračno okno. Tako blizu je vse in tako daleč in pomoči ni.

Priznava si, da žive po svetu in tudi med nami še čudne ženske. Kuštravi ljudje, drugim neenaki, nenavadni po svojih življen-skih navadah, mnoge zanimajo in privlačijo. Znan mu je slikar, nezanimiv, čokat, brez brk, skoro brez zob in oženjen, v katerega se je zaljubila mlada in lepa gospodična. Ravno to, kar je bilo drugim zoprno, je bila zanj prava naslada. Mnogim se tudi dozdeva da so ljudje, ki se bavijo z umetnostjo, nekaj več od drugih. Vidijo v njih skrivnostne, finejše in čustvenejše in — kar je glavno — zagonetnejše duše, kakor jih nosijo drugi, mnogokrat boljši in vrednejši ljudje. In ta nimbus, ki ga plete krog njih pisava listov, ta njihov priimek, ki dobi peroti in leta nad krajinami in včasih nad svetovi, je čar za mnogo žensko uho. Zakaj tudi sama želi, da se govori o njej, da je vsaj znanka tiste-ga, ki je slaven.

Pozno je že in adjunkt še vedno strmi in zmišlja. Na zastoru se pozna, da je posijala zunaj luna. Po ulici je tiho in mirno. Mesto je zaspalo, tudi žena je zadremala. Rahlo, brez besed, ne da bi se spomnila nanj, se je umirila.

Kdaj človek ume človeka, kdaj ga spozna, kdaj prodre tako v njegovo dušo, da bi lahko prisegel na prijateljstvo misli, ki se pleto o njem v tovariševi duši! In kdaj in kako naj spozna žensko in kdaj in kako naj bo prepričan, da gori v njenem srcu zanj le ljubezen in da ni prostora za misel, ki bi švignila mimo nje v svet in jo žalila in sramotila! Ta nežna bitja belih in prosojnih kožic, velikih in svetlih oči kakor modre in črne rože, vsa ta igračkasta umetnost majke narave naj bi bila zanesljiva tudi v čustvih, tudi v mislih, tudi v zvestobi, ki jo je obljubila močnejšemu in zanesljivejšemu moškemu bitju! In še tam, kjer je potrošila natura toliko truda za lepo obliko, za očarujočo zunanost, kako lahko mogoče je, da je notranjost zanemarjena, nezanesljiva, odvisna od stoterih in tisočerih slučajev, ki jih nosi življenje!

Adjunkt še sedi in misli, a ura se sproži in bije. Že je enajst in sence po sobi so plašne.

II.

V pisarno je prišel jako truden, ker je zaspal šele proti jutru. V sanjah so ga mu-

čile prikazni, ki so ga hotele zadušiti. Nad njegovo glavo je priplavalo znamenje, majhno kakor proso, temnordečkaste barve in z eno samo črno in kratko brčico v sredi. Kmalu se je prikazalo drugo znamenje, podolgovato, podobno ječmenu, popolnoma črno in brez brčice. Od stropa dol je priplavalo tretje znamenje. Bilo je popolnoma svetlordeče barve, veliko kakor konoplja, okroglo in z dvema kodrastima brčicama na sredi. Nabralo se jih je mnogo in vsa ta znamenja so se združila v strašno točko adjunktovega življenja. Padla so nanj kakor črna in nenavadno težka plahta. Dušila ga je in v sanjah je zajecal in se prebudil. Takrat je videl, da plava nad njegovimi očmi eno samo znamenje, belo in podolgovato kakor riževno zrno, z eno tenko, dolgo in prosojno brčico v sredi. Zamahnil je za njim kakor za mušico, ali ni ga prepodil. Plavalo je še tudi naprej na istem mestu.

Suknjo je obesil na klin in po korakih se mu je poznalo, kako je truden. Noge je privzdigoval nerodno in vlačil stopala za sabo. V obraz je bil bled, oči so se mu udrle, uhlji odstopili.

Sluga mu je prinesel kopo aktov, in reveži, ki so bili v njegovi uradni oskrbi, so prihajali. Ženska, ki se je držala v dve gube in jokala že pri prvih besedah, je rekla:

„Moja hči, gospod, ni vstala že devet let iz postelje.“

On je mislil med tem z mrzličnim nemirom na svojo ženo in na Lovrana.

„Moja hči moli in vedno moli, da bi jo Bog poklical k sebi, ali, gospod ne zamerite, kakor bi ne bilo Boga . . .“

Zgristi v sebi, misli adjunkt, te dražljive novosti ni mogoče. Še je premlad, še je preveč temperamenta v njem. Treba pa se je na katerikoli način ozdraviti. Če bi pokazal svojo ljubosumnost ženi, bi se ponižal in osmešil. Ona zna zasmehovati in pomilovati z očmi in to je njega, njenega moža, nevredno. Tudi prestane biti ženskam kaj do tega, o čemur se za trdno prepričajo, da imajo. Ljubezen, ki se meče za človekom, je istinita in globoka, ali v krivičnem našem življenju nima cene. In če izgovori predse besede, ki bi jih moral reči ženi doma, začuti naenkrat kočljivost situacije, svoj težki in otročji položaj. Izmisli si stavek in ga ponavlja odlomkoma v mislih. Giblje tudi ustne in izreče rahlo:

„Oprosti, prosim te, pokaži mi!“

In ženska, sključena in stara, ki stoji pred njim in razlaga svojo nesrečo, prestane, pomisli in pravi:

„Z mano pojdite, gospod, pa boste videli, kako je vse res in kako je še huje, kakor pripovedujem!“

Adjunkt dvigne glavo, kakor bi se prebudil, nakaže par kron in odslovi starko.

Prihaja mu na misel mnogo nerazrešene, kar je bil že pozabil in kar se mu zdi zdaj bolj sumljivo nego kdajkoli. Domisli se, kako je želela nekoč žena, da se umakneta neznanemu moškemu, ki je šel po ulici na-

ravnost proti njima. Mnogokrat doleti človeka dogodek tako iznenada, kakor bi se ga ne mogla izmisliti najživahnejša domišljija. Nekaj završi okoli njega in odšumi in že je doživel toliko, kolikor ne prej v silnem razdobju let. In lepe ženske, te žive zagonetke, ki se jih opleta življenje od desne in leve, koliko nepričakovanega dožive, o čemur niso niti utegnile premišljati, ali je pravo ali ni, ali ima posledice, ali jih nima. A kako različno je to, če doživi isto ženska kakor moški. Trave ne končaš če stopiš nanjo, ali če umažeš roži le en list, je že uničena.

Adjunkt zasluti za sabo nekaj kakor senco. To je tista velika, usodna senca, popisana v mnogih romanih. Padla je med njega in njegovo ženo, in dokler je ne odstrani, se ne more vrniti v tisto življenje in razmerje, v katerem je prej živel. In da reši sebe samega neprijetnega grizenja misli in da reši njo, če morda ni ničesar kriva, mora storiti tisto, kar bi utegnilo temni položaj razjasniti. Premišljati prične o tem, da bi stopil do prijatelja Lovrana in zvedel iz njegovih ust vso resnico. Če je mož, zakaj bi ne povedal možu, ki zna zapreti vase bol in užaljenost? Veliki ljudje morejo tudi govoriti o svojih najslabših straneh, razkrijejo brez strahu svoje največje slabosti. Česa vsega že ni razkril možat človek možatemu tovarišu!

Približa se poldne in adjunkt gre k svojemu znancu. Ljudi, ki hite po ulicah in trgih ob njegovi desni in levi, ne vidi. Prezre svo-

jega debelega šefa, katerega je došel in ga pušča zdaj za seboj z njegovo težko sapo. Zavije v vežo, hiti kvišku po stopnicah in potrka na vrata. In še predno sliši odgovor, jih odpre.

Na zofi sedi gospa, znana gospa, in je vsa zardela. Prijatelj Lovran čepi za vrati ob omari in sega med knjige. Gospa se smehlja in se poslovi, a tovariš skoči pokoncu in zapira za njo uslužno vrata. Zdaj sta sama in pogledata si iskro v oči.

Ta ne bo pravi, si misli adjunkt. Možje se mučijo po pisarnah, a on sprejema njihove soproge. Sumljiv je, težko je verjeti njegovi besedi, če tudi nanjo priseže.

Lovran pravi:

„Zakaj pa nisi trkal? Meni ni sicer nič. Njej je nerodno.“

In on misli še huje o njem. Ni mu do tega, da trpe sramoto tisti in tiste, ki jih je zvabil v svojo mrežo, in zato mu je treba še manj verjeti. Manjka mu pravega družabnega takta, tistega rešpekta in tiste prizanesljivosti, ki jo mora imeti narurni človek do svojega bližnjega tudi tedaj, kadar mu dela škodo in krivico.

„Molči,“ veli Lovran, „sicer se še sam zapleteš v to nerodno zadevo!“

„Zapleten sem,“ reče adjunkt z žalostnim naglasom. „Vidim pa, da imam posla z brezobzirnim človekom, in to mi ni prav. Nekaj laži je včasih prijetno, a ti v svoji brezobzirnosti niti laži nisi zmožen. Ne znaš prizade temu prizanesti in nočem govoriti s teboj,“

Lovran ne razume in pravi:

„Ti govoriš, kakor jaz pišem, kadar nimam kaj pisati, a potrebujem denar. Približaj se mi iz svojih modrijanskih megla!“

A adjunkt premišlja.

„Reci,“ ga vzpodbuja tovariš, a on še dalje premišlja. In oglasi se naposled s strašnim naporom. Besede se mu krhajo in zaletujejo, visoko čelo mu oblije pot in zdi se, da so se male brčice nenadoma žalostno povesele.

„Kako ti veš o znamenju, ki ga ima moja žena pod pazduho?“

„Ali ga nima res?!“

Gospod adjunkt je pričakoval vsega, samo tega vprašanja ne. Kajti tega sam ne ve . . . Gleda v tla in silno mu je mučno. Ko stoji v veži, ko gre po stopnicah, se ne ve domisliti, kdaj je zaprl za seboj vrata in kdaj je prestopil prag. In ko hodi že dolgo po ulici, vidi, da nosi klobuk še vedno v roki, dasi mu pali solnce teme in senca.

Doma ga žena prijazno sprejme, a v njem se trese duša. Glas mu je hrapav, lomi se mu zaporedoma, da kašlja in pritiska robec na usta. In žena ga ne vpraša po vzroku, temveč misli in ga razrešuje sama.

Adjunkt je kakor avtomat. Ne čuti okusa in tudi pipe, ne da bi bil žejen. Odide naglo v kavarno, lista po časopisih, strmi dolgo v isto stran in vidi samo množico črk, ki se zvrčajo pred njegovimi očmi na kup in se spet redčijo in izgubljajo nekam za robove. V glavi mu brni, kakor bi imel sredi

možgan napeto struno, ki bi brez prestanka zvenela. Napoti se na izprehod in spotoma mrmra:

„Mlad sem še, to je tisto!“

In ko pride proti mraku domov, ga presune ženin smeh. Ona se zasmije na glas, ona se smeje vedno huje in krčeviteje. Pade po zofi in skrije obraz v blazinah.

Adjunkt stoji sredi sobe bled in prepaden. Mišice v obrazu mu trepečejo, poloteva se ga divja jeza.

Žena si opomore in reče s tihim glasom:

„Vse vem! Tvoji tovariši so mi povedali.“
In spet se smeje.

III.

Drugo jutro sije po ulicah solnce in ljudje so živahni in sveži. Tudi gospod adjunkt zamahuje s svojo palico, kakor že dolgo ne. Gleda na desno, gleda na levo in si žvižga. Njegovi koraki so lahki in prožni, po stopnicah urada teče kvišku in spotoma se pošali z debelim slugo. Siromake, ki so čakali nanj, sprejema z veseljem in jim nakazuje cesarske podpore.

E, zdaj dobro ve, da njegova žena ni ma znamenja . . .

REZA TEGA NE RAZUME.

Glediški tajnik je bil poročen. To ga pa ni oviralo, da bi ne zahajal pogostoma na svojo roko v žensko družbo. Zadnje čase mu je ugajalo v stanovanju postarne subrete, gospodične Kordinove, ki stanuje v prvem nadstropju jako elegantne hiše. Trg, kjer stoji hiša, ne kaže posebno prometnega lica in je zaradi pokoja zelo prijeten.

Igralka ima pri sebi mlado služkinjo, svojo šestletno hčerko in sorodnico Rezo. Sama ne govori s človekom, dokler si ni uredila toalete. Njena soba je kakor oficina čarodeja. Na vsaki steni visi po dvoje in več zrcal, med okni stoji veliko zrcalo, nad umivalno mizo se sveti veliko zrcalo in na stropu nad posteljo je pribito podolgovato zrcalo z brušenimi robovi. Po mizicah, omaricah in mizah in omarah stoje lončki, večji in manjši, krtače in krtačice, bele in rožnate krpe, škatljice vseh barv in vseh velikosti in na podolgovatih krožnikih tube z mazili.

Če popoldne kdo potrka, se vse razve-sele: gospodarica, ki ji pravijo mater Alma, Reza, ki je dobila priimek soror, in mala drobna Olgica, ki se je drži domače ime „mravljineček“.

— Ho, vzklikne mater Alma, Peterlin prihaja.

In vse odšume v vežo, se postavijo po vrsti ob steni, primejo z levico zadaj za domače halje, jih zaokrožijo in stisnejo k nogam, a z desnicami po vojaško salutirajo.

Reza ima konservatorij in živi v Pragi, kjer poučuje na neki šoli klavir in petje.

Stara je okoli petindvajset let. Spada med tiste ženske, ki so za človeka brez pomena, dokler ž njimi ne govori. Ni lepa in ni grda.

Gospod Peterlin stopa po veži malomarno, v suknji in s cilindrom na glavi in se ne ozre na domačice, ki stoje v običajni pozi in salutirajo. V predsobi odloži suknjo, cilindar in palico, in ko hoče suknjo obesiti, skoči vanjo Reza, a za cilindrom zagradi Olgica in vtakne vanj svojo drobno plavolaso glavico.

Mater Alma ga prime za desnico in mu jo obrne tako, da se obesi nanjo z levico. Odpelje ga v sobo in posadi na divan. Klič ga s hrvatsko končnico: Kako, tajniče? Da si mi zdrav, tajniče!

Pomenita se za vino, za rdeče, črno ali belo, in služkinja ga gre iskat. Med tem prideta Reza in Olgica brez suknje in brez cilindra. Olgica pleza po materi, zdaj po kolenih, zdaj po ramah, Reza sede na drugo stran tajnika in prične se zabava. Pripovedujejo si najprej novosti dneva in pridenejo k vsaki komentar. Potem pove tajnik najnovejši dovtip, ki je po navadi precej pikanten. Ko se mater Alma in soror Reza nasmejeta, poljubi mater Alma Olgico glasno cmokaje in reče usmiljeno: Ubogi mravljinček, vsega te bodo pohujšali!

A mravljinček se ne zmeni ne za opombo materino, ne za dovtip in pleza iz naročja zavrat. Gleda, s prijaznim otroškim obrazkom, z drobnimi ročicami se drži matere za čelo,

a tenke nožice z dolgimi rjavimi nogavicami in z rjavimi šlapicami mole daleč naprej.

Med tem prinese služkinja vina. Gospoda trka in obnavlja bratovščine. Peterlin daje prednost materi Almi in ne ve se, ali zato, ker mu je bolj pri srcu, ali zato, ker je gospodinja. Olgica zadremlje v naročju, a gospoda leze skupaj in se nazadnje tišči z ramami in drži z rokami. Gospod je sijajne volje. Enkrat poljubi lice, sence ali lase Reze, enkrat matere Alme. Reza se ozre večkrat po strani nanj in takoj nato pritisne čelo na njegovo lice, ker se ji zdi v svoji dobri volji in šegavosti nenavadno lep in prikupen. Obraz mu žari v sveži rjavi luči, zobje se mu svetijo izpod nevelikih črnih brk in čelo mu je visoko in jasno. Če mu napravi katera poklon, ga odbije z veselim sarkazmom, kakor bi odletela žoga od stene. In ko mu šegavo pokaže mater Alma svojo nogo do kolena, se namrdne s kratkočasnim preudarkom.

— Za moj okus nekoliko preborno!

In vsi se smejejo, tudi mater Alma, dasi je nekoliko užaljena. —

Nekoč v nedeljo je prišla nenadoma neka ženska in jih zmotila. Subreta je morala k njej v sosednjo sobo in z Rezo sta ostala sama. Mračilo se je oprezno in počasi. Ker so visele preko okna goste zavese, je bilo v sobi še hitreje vse temno kakor zunaj. Omare, postelja, slike po stenah, drobne

figurice po mizicah v kotih — vse je utonilo kakor v črni megli. Peterlinu so se jele ustavljati besede, kar je bilo nekaj izrednega. Mesto šale je silila vanj neka megla kakor tista, ki je zagrnila pohištvo. Iz tretje sobe se je čulo oddaljeno govorjenje. Služkinja je odprla vrata in rekla:

— Ali naj prinesem luč?

In oba sta se oglasila obenem, kakor da bi se bila tako dogovorila.

— Ne!

Reza je molčala. Sedela je sključena, glavo povešeno na levo stran in roke v naročju. Peterlin je neprenehoma čutil v nosu vonj njenih rjavih las, mehkoben, lenoben, prijeten vonj, ki obveva in opreza ude kakor mlačen veter, pijan vonjave vročega rožnatega polja. Pretegnil se je, nagnil nazaj in gledal od strani Rezin život. Spominjal se je od prej temne rdečine njene obleke, o kateri se mu je zdelo, da se ji nenavadno prilega. Njen vrat mu je ugajal. Bil je bel in vitek ženski vrat z nenavadno lepim tilnikom. Prijel jo je naenkrat z roko, jo pritisnil k sebi in poljubil na tilnik. Nato jo je nagnil nazaj in ji poljubil ustne. Pri tem je čutil neko posebno gibčnost in mehkobo njenega telesa, kakršne — si je domišljjal — do takrat še ni imel v svojih rokah. In dvignil jo je spet nazaj in se nežno zagrizel v njen tilnik.

Reza je naenkrat dvignila glavo in se zravnila, kakor bi se prebudila.

— Kaj pa delava?

Peterlin ji ni odgovoril. Ko se je ozrla vanj, jo je poljubil na oko. Nagnil jo je nazaj in pritisnil svoja usta na njena. Tako sta mirovala dolgo.

Mater Alma je odprla na široko vrata in se oglasila.

— No, ta je lepa! Poljubujeta se, saj sem vedela. Nežka, daj luč!

Prišla je v sobo z Olgico, ki se je je držala okoli vrata in ji visela po životu. Sedla je k njima in ju ogledovala. Čudila se je in dejala nekoliko pikro.

— Poglej jih! Izgledata kakor dva idealizirana poeta.

Luč jima je bila zoprna. Pekla ju je v oči in bilo je tudi, kakor bi izginila iz sobe vsa tista topla ubranost in bi postalo mrzlo kakor na jesenskem strnišču.

— No, ali se bosta kaj oživila? Pojdita, pojdita, oslička zaljubljena!

Vstala je, položila Olgico nekoliko trdo na posteljo, da je zajokala in ji zlezla nazaj za vrat. Odnesla jo je s seboj v kuhinjo in se jezila tam nad Nežko, čemu spušča babe v hišo, kadar imajo že itak obisk.

Peterlin pa je med tem zopet objel Rezo, jo nagnil nazaj in pritisnil svoja usta na njena. Ko je odhajal, mu je šla Reza odpirat. In med vežnimi vrati jo je poljubil na usta — dolgo in strastno.

Odšel je počasi po prazni ulici in si izmislil do doma najdaljšo pot. Hodil je nad eno uro in spotoma mu je bilo toplo in blago.

Doma je šel tiho v svojo sobo in legel. Spal je sladko in zadovoljno.

II.

V kavarno je zahajal po kosilu, da je bral jutranje časopise, in zvečer po šesti uri, da je bral večerne. In po kosilu in po šesti uri je šla mimo kavarne Reza z Olgico ali s prijateljico ali tudi sama. Nasmejala sta se prijazno drug drugemu, in ta pozornost od njene strani mu je laskala. Enkrat jo je tudi dobil spotoma, ko je zavil v kavarno. Bila je sama.

— Kam? jo je vprašal, a Reza se je smejala z očmi, gledala vanj in zganila rami. To, kako je zaokrožila pri tem ustne, mu je bilo še posebno všeč. Predlagal je izprehod ob reki, ki je tekla skozi mesto, in šla sta. Razkrila mu je spotoma vse: kdo je njen oče, kje je in tako naprej. Mati živi ločena, oče ima neko nesramno mlado žensko. Njeno življenje je neveselo. Ljubila je že večkrat, a vselej je bila nesrečna. Njena slabost tiči v tem, da je preodkritosrčna. Moški se pritožujejo, češ da so ženske hinavke, a njej se zdi, da žele sami hinavk. V Pragi, kamor se kmalu vrne, živi enolično. Čehov, s katerimi se je seznanila do zdaj, ni mogla ljubiti. Če jo obišče v Pragi, naj pride v nedeljo. Razkazala mu bo vse in ves dan ostane pri njem.

Prišla sta v gostilno na praznem koncu mesta in sedla v drugi prazni sobi za vrata. Dobila sta vina, in ko so utihnili v sosednji sobi koraki, se je sklonil Peterlin k njej in jo

objel, tiščal k sebi in poljubljal v dolgih strastnih poljubih na usta. Če je kdo odprl vrata, je pripovedovala ona naprej in svačkala bele krušne drobtine.

— Pusti to, je dejal on, ker se mu je zdelo neokusno mečkanje belega kruha, ki je postal pod prsti siv in nazadnje črn.

Reza ga je hvaležno pogledala in podrgnila drobtine z dlanjo pod mizo. Nato si je obrisala roke z robcem. Pravila je, da se ona več ne kapricira na takega prijatelja, ki bi jo poročil. Skromna je in srečna, če ji kaže simpatije človek, s katerim lahko in rada občuje.

Soba je imela bele stene in na njih je viselo par zelo majhnih črnih slik, menda fotografij domačih in sorodstva. Mize so bile belo pregrnjene in za neveliko štirioglato zrcalo z drobnim zlatim okvirjem so bile zataknjene velike bele rože iz papirja. Bilo je nenavadno svetlo in jasno.

Peterlin je resno mislil na to, da bi obiskal Rezo v Pragi. In dejal je odkritosrčno:

— Pripeljal bi se k vam, a z denarjem je vrag!

— Seveda . . . Veste, stanovanje vas ne bi nič veljalo. Stanovali bi pri meni, spali bi na zofi, ali če bi hoteli, tudi na postelji, potem bi spala jaz na zofi . . .

— E, e . . .

— Ljudje so lahko povsod — pošteni. Če spita dva vsak v svoji sobi ali v isti sobi . . . lahko se vedeta enako dostojno. Jaz bi rekla gospodinji, da se pripelje moj brat. Ali ste mi kaj podobni?

In ko sta vstala in plačala, ga je potegnila pred zrcalo.

— Slaba je. Nič mi niste podobni. Jaz imam podolgovat obraz, vi pa okroglega. Jaz držim spodnjo ustnico nekoliko preko zgornje, vi pa zgornjo preko spodnje.

— Nekaj sva si že podobna, saj sva oba človeka. In za gospodinjo utegne biti to dovolj.

Pet dni pozneje je prejel Peterlin od Reze pismo, kjer mu je pisala, da obišče zvečer gledišče — parter, vrsta deveta, sedež sedmi na levi — in da jo bo veselilo, če se snideta za par hipov. Prišel je sedet na prazen prostor za njenim hrbtom med prvim in drugim dejanjem. Opisoval je kratkočasno njena ušesa. Če se pogleda pri luči mimo njenega lica, pa zamrgoli majhnih belih dlavic, ki se premikajo druga mimo druge, kakor bi marširale. Njen nos je obrnjen nekoliko na levo plat, kar se pa tiče linije v profilu, ne dela skaze.

Po drugem dejanju — igrali so Puccinijevo „Madame Butterfly“ — sta odšla iz gledišča. On je žvižgal melodije, ki jih je ravnokar mimogrede poslušal, stiskal in skrival glavo v dvignjeni ovrtnik svršnika, kakor bi ga zeblo, in ji ponudil roko.

— Žejen sem, pojdiva na pivo.

Šla sta v krčmo, kjer je bilo mnogo pivcev. Od vseh miz so ju ogledovali. Reza je sedla tako, da jim je obrnila hrbet. Pila je vino, on pivo. Govorila sta malo in zdelo se

je, kakor da bi poslušala druge ljudi. Ali tudi za te se nista brigala.

Iz gostilne sta šla v kavarno, kjer je igral preglasen orkester. Kdor se je hotel tam sporazumeti s svojim prijateljem, je moral kričati. Ni bilo odstavka, ki bi ga ne ponovili godci v fortissimu. Godli so na vso moč „Promysli, Mařenko“ iz „Prodane neveste“, in takrat se je Peterlin na glas, a nekoliko umetno smejal,

Ko sta šla iz kavarne, se je že nagibala noč, a njima se je zdelo, da sta komaj dobro stopila iz gledišča.

— Zdaj je spomlad, konec aprila . . . ta zrak, taka noč, to mi ugaja, je dejal on. Ali ne bi še malo pošetala?

— Da, je pritrdila ona in se obesila nanj.

Šla sta iz mesta proti drevoredu. Vse je bilo tiho, nikjer nikogar. Hiše so spale, dolge ulice in ceste tudi. Po drevoredu je kapala rosa od še golih vej in vejic, po katerih so čepeli popki brstja kakor orehi. Nebo je bilo polno zvezd in ščip je sijal iznad daljnega hriba, kakor bi nameraval tisti hip izginiti. Ozračje je bilo sveže in zdravo.

Prišla sta daleč v gozd do klopi. Peterlin je sedel in si posadil Rezo nežno in mehko na kolena. Sede je slekel svršnik in jo zavijal vanj, kakor bi se bavil z bolehnim otrokom.

— Ali te zebe, je vprašal in glas se mu je tresel.

— Ne . . . Kako!

Oklenila sta se drug drugega, vzdihnili sta nevede in nehote, svršnik je zdrknil med

tem na tla, ne da bi kateri opazil. V poljubih nista mogla najti več dovolj slasti in potešenja za tisti veliki ogenj, ki se je vžgal v njih telesih in zaplamtel nocoj kakor še nobenkrat ne.

Čez dolgo, ko se je širila že okrog siva in trezna jutranja svetloba, ko ni bilo več ne zvezd ne meseca, je rekla ona, sloneč z obrazom na njegovi rami.

— Jaz sem vedela, kaj bo . . . ko sva šla iz kavarne, sem vse vedela.

In to je pravila, kakor bi očitala nekaj žalostnega sama sebi in ne njemu.

— Pojdiva! je dejal pogumno Peterlin.

— Počakaj še majčkeno . . . tako . . . zdaj, če ti je prav!

Ko sta se poslavljala na koncu drevo-reda, se je obešala nepretrgoma nanj in vzdihovala.

— Doma me bo Alma pikala . . .

— Saj res; že dolgo me ni bilo k vam. Jutri pridem!

— Ne, bolje je, da ne!

— Ohrani Bog te v cvetu, je zaklical naenkrat in ji stresel krepko roko. Okrenil se je in korakal veselo in moško po praznih trotoarjih. Žvižgal je nalahko in se vmes včasih posmejal samemu sebi.

— Ti si grd človek, je mrmral zadovoljno. Kaj pa delaš? Spet si skočil čez ojnico!

Bil je veder in čil, kakor bi bil prestal nevarnost ali dovršil nalogo, ki bi jo bil moral izvršiti. Zdaj bi ostalo naenkrat vse za

njim, kar je bilo nevarnega ali ukazanega, in on bi bil prost skrbi, zadovoljen in vesel.

— Končano je, je polglasno brenčal, kakor basist v operi.

Doma je odšel tiho v svojo sobo, se naglo slekel in zaspal. Zjutraj mu je pretila žena s kazalcem, a on se je zravnal pred njo, stopil s prsti desne noge postrani pred levo, držal pokonci peto, položil desno roko na srce, iztegnil levo v zrak in zadeklamiral:

— Jaz sem Rado Peterlin, tvoj verni Lohengrin!

V ohlapni spalni srajci z zavihanimi rokavi in zelenimi obšitki, v rumenih spodnjih hlačah, ki so se tesno oprijemale nog, kuštrav in nekoliko zapit je učinkoval jako kratkočasno.

III.

Že drugi dan je prejel v pisarni od Reze pismo. Pisala je, da gre popoldne daleč v predmestje po opravku. Ljubo bi ji bilo, če bi jo spremil. Sedel je takoj za mizo in ji odgovoril brez vzroka in pomisleka. „Ker mi je vsled nujnega posla nemogoče ugoditi Tvoji želji, Te prosim, da me oprostiš.“

Ko je čital po kosilu ali proti večeru naslednje dni v kavarni časopise, sedeč tik velikega svetlega okna, se mu je vsakokrat zdelo, da stoji nekdo zraven na trotoarju in ga gleda. Dvignil je glavo in videl Rezo. Pokimal ji je v pozdrav in se nasmehnil, a licu ni manjkalo ironije. In zraven si je dejal v mislih:

— No, ta je lepa! Vedno mi gleda čez rame!

Drugič je oddaleč videl, da ga je čakala. Ozirala se je sem, ozirala tja, in ko ga je na križišču zagledala, je šla naravnost proti njemu. Ž njo je bila Olgica, in da bi se izognil pogovoru z Rezo, kateri bi se moral opravičevati, je govoril z otrokom. Pobožal je nežna lica in rekel:

— Kako je s tabo, mravljinček?

— Dobro, je rekla. Mama mi je kupila medveda, ki renči.

— Pa se ga ne bojiš!

— Ne! Saj ni živ. Pridite ga pogledat. Če je vam prav, ga vam prinesem tudi pokazat.

— No, to mi je ljubše! Prinesi ga!

— In vi, gospodična? Izgledate imenitno. Toda . . . v pisarno moram.

In poklonil se je in naglo odšel.

Drugi dan sta prišli k njemu v pisarno z medvedom, velikim, rjavim in smešnim, ki je zarenčal, če ga je kdo nagnil. Peterlin se je vljudno smehljal, ali v mislih si je govoril pikro in nejevoljno:

— Vsako priliko izrabi, vsako priliko . . . in vse to tako vidno, tako namenoma. Na zadevi ni okusa . . . pusta ženska stvar, prehajajoča v neprijetnost.

Iz ročne torbice je privlekla Reza dve podolgovati sliki. Rekla je, da jih je prejela ravnokar od fotografa.

— Mislim, da ni nobena posebno dobra, je dodala.

Peterlin je čutil, kaj pričakuje. Želi, da bi jo zaprosil za eno ali drugo, in tega ni maral napraviti.

— Obe sta jako dobri, je pohvalil, in gledal je njo in sliki. Pri tem je videl, da predstavljata sliki lepšo žensko, nego je ona. Krog ust ji je drhtela trpka poteza, ki ji je kazila ves obraz. Iz vseh kotov — iz oči, okoli ust, okoli nosu — je silila na dan neka posebna jezna žalost, ki se mu je zdela smešna. Njen nos, nagnjen nekoliko na levo plat, je bil brez izraza, dolg pust in neskončno zapuščen, izgubljen, prazen in neumesten. Kadar je vzdihnila, se ji je napel vrat, ki je bil sam na sebi bolj moški nego ženski, in na njegovem vrhu je izginila majhna in neproporcionalna brada. Skrila se je pod kožo, kakor bi je sploh ne bilo, in od ust do izrezane bluže se je širila prazna dolgočasna in brezoblična plast vratu.

— To se motite, je dejal Peterlin, namreč . . . glede slik. Obe sta prav izborni. No, zdaj pokaži še ti, mravljineček, svoje. Daj sem medveda!

Vzel ga je v roke in nagibal naprej, da je porenčaval.

— Prav dobro, je rekel, prav dobro.

— Jaz — se je oglasila Reza s hripavim glasom — te dni odpotujem . . . v Prago.

— Tako, tako, je kimal in skoro ni mo-

gel skriti veselejšega čustva, ki ga je naen-
kra preplavilo.

— Prej se morava še vsekakor videti
. . . za dalj časa, gospodična Reza.

— Da, prosim Vas! Gotovo, kaj ne?

Odšli sta. — Na pisma, ki jih je dobi-
val pozneje, sploh ni več odgovarjal. Čemu
plačuje postreščke, si je mislil. Ali ji preo-
staja toliko denarja? In po mislih mu je bro-
dilo z neko jezo posebno to, da žive v živ-
ljenju ljudje, ki ne znajo nobene stvari kon-
čati. Vse, kar jim pride pod roke, vlečejo v
neskončnost. Ko vidijo, da je že davno pri
kraju, slepe sami sebe, da bi ne videli. Čudni
ljudje! Čar najlepših stvari je mnogokrat, če
ne vedno, v njihovi kratkobi, konciznosti!

Natakar v kavarni mu je prinesel velik
popirnat zavoj. Dejal je:

— To je dala neka gospodična za vas.
Rekla je, da je perilo.

— Dobro, dobro.

Peterlin je pri koncu nekoliko razvil in
videl ogromen šop velikih strupeno-rumenih
močvirnih rož.

— To naj znači ljubosumno ljubezen
. . . Smešno, zoprno . . .

Premislil je, zavil in dal natakarju.

— Vržite, prosim Vas, v stranišče!

Postalo mu je čudno. Ko je stopil v no-
vo ulico, je gledal pozorno daleč naprej po
ženskah, če bi ne opazil morda kje njenega
slamnika, da bi se še pravočasno umaknil.
V kavarni je sedel v skrite kote. Če je sedel
pri oknu, ga je zagrnil. Koncem maja — bi-

la je nedelja — je prišla k njemu na dom. Čital je neko dramo.

— Prosim, oprosti, jaz odhajam . . . prišla sem, da se poslovim.

Govorila je naglo. Ponudil ji je prostor na zofi.

— Vedela sem, da je vaša, tvoja . . . ne vem, kako bi ti rekla —

— Kakor ti je laglje!

— Vedela sem, da je tvoja žena odpotovala . . . k staršem ali kam.

— K staršem, imaš prav. Za teden dni.

— Prišla sem, da izvem . . . Jaz sem jako nesrečna! Tebi je neprijetno, mučno, vem, a jaz, ne zameri, trpim, strašno trpim.

V sobi je bilo nekoliko mračno zaradi težkih temnordečih zaves, ki so zastirale od obeh strani skoro do srede okno. Po temnih stenah so se zamolklo svetlikali okviri slik in figure, ki so bile po slikah, so gledale in strmele vse v Rezo, v neznanko, ki je niso bile vajene, in so čakale, kaj bo naredila. Tudi kipi in kipci na omarici nasproti zofi so zrli vanjo. Posebno pozorno in smešno je škilil veliki Kitajec v pisani halji in rdeči kapi.

Rado je vstal, stopil k oknu in si stiskal nos. Nato je nenadoma trikrat kihnil.

— Ne norčuj se, ah . . . Kaj ti je?

— Nič, saj se ne norčujem. V nosu, čisto pri strani, mi raste brka. Če jo izpulim, kihnem dvajsetkrat zapored.

Peterlin je zopet silovito kihnil. Dodal je z ihtočim glasom: Izpulil sem jo . . po nesreči.

— Jaz nisem, je dejala ona s tresočim glasom, jaz nisem . . .

— Kaj nisi?

— Vlačuga, je zakričala in začela jokati.

— Kdo to misli? Bog ne daj! Ti si dobra, poštena ženska. To stoji. Ti si predobra. Tvoja slabost je dobrota!

Počasi je ponehavalala ihteti in iz torbe je privlekla moško pismo.

— Mnogi, je rekla slabotno, me žele, a jaz, jaz . . .

— Ti jih ne maraš!

— Dobri, boljši gospodje . . . tukaj . . .

— Jasno!

— Tukaj mi je pisal gospod dr. Bajt, profesor, mlad . . . zvedela sem, da bi me rad poročil.

Peterlin pogleda vanjo stoječ sredi sobe, tiščeč robec na nos in si misli: Za božjo voljo! Spet nima popolnoma nič brade! Utopila se je v prostranem vratu. In na glas pravi:

— Dr. Bajt je simpatičen, poznam ga. Imeniten fant!

— Vidiš, ponuja se mi. Evo, njegovo pismo!

— Ljubi ga!

— Ne maram ga!

— Jasno!

— Kako to . . . jasno?

— Jasno, naravno!

— Ti si pa oženjen!

— Da!

— Nesrečno!

— Da!

— In me ne maraš!

— Da!

Oba umolkmeta, in podobe s slik in zlasti škilasti Kitajec — vsi gledajo vanjo, zadržujejo sapo in čakajo v tihem strahu, kaj bo naredila.

Peterlin gre do okna, se tam obrne in pravi:

— Midva sva doživela, kar je bilo nama namenjeno in kar je bilo obema prijetno. Jaz ne vem, kaj še zdaj hočeš!

Reza si grize spodnjo ustnico in mečka krčevito robec. Vstane naglo, iztegne desnico z nekoliko nazaj privihanimi prsti in mu jo odločno in moško ponudi.

— Zbogom torej!

— Imej se dobro!

Streseta si krepko roke, in Reza odide v tisti temnordeči obleki, v kateri mu je nekoč ugajala, in nekoliko sklonjena. Peterlin gre k oknu in gleda za njo po ulici. Iz njenih neodločnih ženskih korakov, iz njenih gibov in gub sije odsev temne, težke in rezke tragike, katere pravega vzroka ona ne razume in ne more izprevideti.

Umakne se od okna, sede v naslanjač, vzame pričeto dramo in se pripravlja, da bi čital dalje.

— Zdaj je vendar konec, mrmra zadovoljno. Upajmo . . . konec je!

STARA KORENINA.

Ko je obstal vlak na neznatni postaji, sem jo zagledal in takoj spoznal.

Ozrla se je po peronu in mimogrede me je spreletel njen pogled. Ali domislila se je nečesa in še enkrat je pomolila glavo iz vagona. Zdaj me je spoznala tudi ona. Po koži na obrazu ji je vse zaigralo in oči so ji zabliskale v znamenju nenadnega veselja. Jaz ne vem, kako sem tisti hip gledal, ali sem pomežiknil, ali sem se obrnil dobrovoljno na smeh, ker nisem videl samemu sebi v oči. A po duši mi je nekaj letelo kakor veter po njivi mlade detelje. In po glavi mi je zašumljalo veselo, živahno, kakor če se zapraši spomladi tropa vrabcev v španski bezeg, ki je ravno v največjem cvetju.

Vlak je odropotal naglo naprej. Stopil sem od okna in se bližal vratom, da jih odprem in jo mahnem naravnost k njej, ali ona je že držala za kljuko.

— Kam pa hočeš? je vprašala, kakor bi se bila danes zjutraj nazadnje videla.

— K tebi!

— Saj ne smeš!

— To bi rad vedel, koga naj vprašam!

— Voziš se vendar v tretjem razredu, jaz pa v drugem!

— Ženska prebrisanost! Predno zineš, ti je že obrnila žep! Veš, Tina, jaz sem socialist!

— Denarja nimaš od sile, kaj? Sicer pa se jaz ponižam malo k tebi na klop. No, kako je?

— Kar pojdiva s teboj nazaj v drugi razred. Dokazal ti bom, da se lahko vozim celo v prvem.

— Te-te, te-te! Poglej ga korenjaka! Kaj pa si tako visokega?

— Inženir. Prišel sem v te kraje zaradi zgradbe nove državne železnice.

— Legitimiral sem se z vizitnico, z vozno knjižico in celo s fotografijo. Odšla sva v drugi razred in si sedla nasproti. Bila je visoka in polna ženska, z velikimi temnimi očmi in lasmi, s sočnimi rdečimi ustnicami in svetlimi zdravimi zobmi.

— Zakaj se pa voziš v tretjem razredu?

— Med našimi ljudmi sem rad in ti se ne vozijo v drugem.

Zdaj sem natančno opazil, da se je zamotila tudi ona z mojo zunanostjo. Pogledala je tudi čevlje. Misliti ni, da bi ji ti ravno ugajali, ali lahko bi ji razodel, da imam doma boljše in lepše. Po njenih licih še vedno nekaj igra, neka nenadoma prebujena mladostna živahnost, ki barva kožo rdeče in trosi v oči svetlobne utrinke, podobne kovinskemu prahu. In ko se ozre vame, pridrži poredno-prijazne dolge trepalnice na punčicah, da ji pogleda oko, kakor bi posijalo iz za belega hribčka črno solnce. A jaz se spominjam daleč nazaj in vidim njo pred seboj tako, kakoršna je bila takrat, ko sva se igrala po dvorišču njenega doma, po naših travnikih in po jarkih, koder je tekla deževnica. In če pomislim, da je njena roka zdaj tako velika, mi to ne gre prav skupaj. Tudi

te polne prsi me motijo in vsa ta veličastna ženska postava. In tudi ona me gleda in nekaj zmišlja.

— Veš, prične, jaz si tebe nikoli ne bi mogla predstavljati z brkami. A kakor vidim, je le res, da jih imaš. Včasih, ko sem se spomnila nate, sem vprašala: Kakšen je? Malo večji, a brk nima, gotovo ne!

— Pa si me še sama okrasila ž njimi!

— Vem, vem! To je bila leva kita!

— Ne, desna bo! Ravno za pedanj je bila daljša od leve, seveda za pedanj desetih let, ne za ta moj tridesetletni.

In ona se vsega spominja in se smeje!

Norčevali so se iz nje, ker je bila desna kita daljša kakor leva. Zato jo je odrezala, prevezala tisti šop las preko srede z nitjo, pripela ga na zanko in nataknila meni na glavo. Naravnala ga je pod nos in tako sem hodil s predolgo očetovo palico v roki in s prevelikim njegovim klobukom na glavi, a sam sebi sem rekel stara korenina. To ime se me je prijelo.

In iztegne se in hoče pomajati moje orjaško koleno, ali zdrzne se in umakne svojo vitko desnico. Vem, kaj ji šine preko misli.

— Saprament, ji pomagam iz zadrege, to smo zrastli. Zdaj, ko vidim tebe, šele spoznam, kakšen orjak sem.

Kar je mislila prej, je v trenutku pozabila in pričela se je prav od srca smejati.

— Oh, oh, jo je vilo, če se domislim, kako si zavijal usta, kadar si pričel jokati! Spodnjo ustnico si vlekel na levo, zgornjo

na desno, potem si obe dvignil, odprl na široko oči, da si belo gledal, nategnil lica, zini, da je strahota, nekaj časa zijal brez diha in se potem zadr, da smo vsi bežali!

— E, le tiho, Tina, tudi jaz sem si o tebi eno in drugo zapomnil. Ali še veš, da si držala vedno levi kazalec v ustih?

— Ti, Sultan je poginil!

— A — to je bil tisti, ki sva lazila k njemu v pasjo hišo? Presneto je imel bolh! Tebe je včasih vso oblizal! In kakšen jezik je imel! Iz ust mu je visel kakor rdeča nogavica!

— Tisto lipo, ki je bila votla, je polomil vihar. Zdaj je že več let od tega!

Tako so naju prijeli spomini. Drug drugemu sediva nasproti, kričiva oba, da se ob ropotu drdrajočega vlaka razumeva, in stavim, da ga ni človeka, ki bi naju zdaj zmotil. Oba živiva v minulosti, v tistih prostodušnih letih igranja in skakanja, ki se svetijo v mislih kakor jasna krajina v žarkih spomladanskega solnca. Naenkrat obtiči vlak, Tina pogleda skozi okno na napis postaje, skoči na noge in seže po prtljago.

— Smo že doma. Pomagaj mi!

Pomagaj ji, a ko stoji med vrati, se ozre po meni, kakor bi kaj pozabila.

— Ti, pravi, kaj ne, greš z menoj?

In še meni samemu se zdi čudno, da ne grem ž njo.

— No, seveda! odgovorim, sežem po svojem kovčgu in ji sledim.

Za postajo stoji rumen koleselj in star mož jemlje Tinine škatlje in škatljice in pisane zavoje, pa jih vlaga zadaj med naslonjalo in usnjeno, zgrnjeno streho.

— Jernejček, pravi Tina, pogledjte, kdo je to-le, ki stoji za menoj!

Spoznam ga in tudi on spozna mene in se smehlja s starim, ponižnim smehom.

— Gospod, oh, pravi, pogledjte kako sem star!

Vidim, kako mu je milo, pa ga potrep-ljem po rami in potolažim.

— Nič, Jernejček, še močni ste, še močni!

In vse med to zadevo je še meni neka-ko čudno. Ta velika Tina, to je tista mala Tinica, ta sključeni starec to je tisti močni Jernejček, ki je prinesel svoje dni pericam kar čeber vode, da mu ni bilo treba hoditi s škaфом večkrat ponjo. Kakor bi me pre-stavil kdo za dvajset let nazaj! Kje so tisti brezskrbni časi, kje mehke stezice, ki so me speljale iz tihega zatišja na široke ceste?

Že sedim v vozu in gledam konja, ki enakomerno teče in opleta z dolgim repom po zalitih rjavih bedrih, ko se naenkrat prebudim kakor iz sanj in skočim z besedo v sedanjost.

— Kam me pa pelješ?

— K sebi, pravi Tina.

— Ti . . . ali nimaš moža?

— Ne, saj niste vsi skupaj nič vredni!

— A oče, mati!

— Kakor pri tebi! Mrtva sta oba.

Presneta stvar, spet se me lote čustva. Domislim se na njene starše, na svoje starše, ki so umrli še takrat, ko sem dokončaval srednje šole. Moj oče je bil učitelj, organist, siv, debel, dobrodušen, in mene je imel rad. A mati, kako mi je bila šele ta dobra! In Tinin oče je bil naš prijatelj, tisti sloki sivi posestnik, ki je imel vsega dovolj, in je nosil iz mesta pisane igrače, s katerimi sem se igral tudi jaz. Globlje in globlje me prijemlje, ker je ta okolica tako mila, vsa oblita z nežnim poznopoletnim solncem, vsa zdrava in prijazna. V tistem zvoniku tam, ki se mi beli nasproti, visi naš farni zvon in za tistim belim obzidjem, ki gleda s holma, spijo naši starši. In naša otroška leta tudi počivajo med temi holmci in ne ožive nikoli več.

— Tina, si opomoreš z glasom, ker se hočem otresti teh stvari. Tina, kako pa gospodariš?

— O, dobro, gospod, Bog plačaj za vprašanje, se obrne Jernejček in pohvalno kima. Le pogledjte našo gospodično, pa recite, če se jim dobro ne godi. Danes pa še posebno, ko so našli vas, gospod, svojega prijatelja izza mlada!

Zavozimo med hiše, okrenemo za sivimi zidovi in zavijemo na dvorišče. Vidim kmete in kmetice, a nikogar ne poznam. Ženske drže roke pod predpasniki, bosí otroci lete na kup, od vseh strani lajajo pred konja suhi črni psi, a kokoši beže po mejah med koprivami in kokodakajo.

Obstali smo.

— Koga ste pa pripeljali? vpraša kmet Jernejčka, ki leze h konju.

— Gospoda, pa še kakšnega gospoda, le ti malo poglej!

— Pa ne da bi bili to šomaštrovi, e — Stopim bliže, pogledam in ne spoznam.

— Šimón sem, starost me je tako vzela in izpremenila. Vašega očeta sem pa še nesel tja gor —

In kaže s sključenim, črnim kazalcem proti vaškemu pokopališču.

— Voznik ste bili, se domislim in segam v žep, ko vidim, da je tako ubog in star.

— Bog plačaj, gospod. Vidite, zdaj nam je cesarska vse vzela. Prej smo vozili mi, a zdaj vozi lukamatija. Kje so pa, gospod, če mi tega ne zamerijo?

— Pri železnici!

Mož se čudno namrdne in doda:

— Kar je enim v zlo, je pa drugim v dobro. Saj taki, kakor sem jaz, ne bomo več dolgo. Za jamo je pa vsak dovolj ubog.

— Vso dobro voljo ti bodo vzeli, zakliče Tina in me vleče za rokav. Z menoj, stara korenina!

* * *

Večer je. Sediva v veliki, starinski sobi s starim pohištvom, ogromno medeno lučjo pod stropom in prostrano okroglo mizo pod njo. Za vrati stoji zelena peč z dvema za-

pečkoma, vse pohištvo je iz rdečkastega češnjevega lesa in tudi klopi, ki slone okoli nje. Za vrati visi ogromen črn molek z jagodami kakor krogli in s težkim železnim križem, a tik njega posoda s poprsjem in glavo belega angela z modrimi perutnicami. V njej je blagoslovljena voda in oljka vejica. Po stenah je razvrščen križev pot v kričečih rdečih in modrih barvah. Kristus na Oljski gori, izdan po Iškarjotu, bičan, s trnjem kronan, poteč krvavi pot in križan. Nad zapuščeno posteljo, ki stoji v kotu ob isti steni kakor peč, je podoba Marije sedem žalosti. Rdeče srce, ki ga drži Marija v desnici, je prebodeno s sedmimi zlatimi meči.

Počasi se mrači, in meni in, kakor vidim, tudi Tini je udobneje in udobneje. Na vasi zvoní v našem farnem zvoniku avemarijo prijazno in zvočno in zdi se mi, kakor bi ne bil to en sam glas, temveč cela skupina glasov, ki se zlivajo v toplo in blažečo harmonijo. Pred nama, ki sediva za veliko okroglo mizo, stoji star klavir in ne morem drugače, kakor da vstanem, ga odprem in sedem zanj. Nazarenski Bog, kako je star! Velike tipke so črne, a male gornje bele. Ali ni prehudo razglašen? Če pritisnem klaviaturo, zašume strune kakor na citrah. Zaigram tisto, katero me je oče najprej naučil.

Pa po dva, pa po tri,
pa po cele noči . . .

— Eh, pravi ona, ne govori zraven!
Besede so sirove.

— Zakaj, jo vprašam, pa se mi samemu zdi, da ne spadajo zraven. Saj to je vendar samo spomin, lep in nežen.

— Čakaj, pravi Tina, odrine me polahko nekoliko na basovsko stran, primakne stol, sede in igra tisto:

Ko psi zalajajo
po celi vas' na glas . . .

— Ta je bila prva, zakliče, ki sva jo igrala skupaj četveroročno! Dajva jo še danes! In res jo ureževa:

Pa men' naznanjajo,
da gre moj fantič v vas.

Ko odigrava, se ona nasloni nazaj s takim usmevom in s takim udobnim gibom telesa, kakor sem videl pri ženskah, kadar se je zgodilo kaj prav izrednega po njihovi volji.

— Ta-le pesem je bila na vrsti, kadar sva se igrala svatbo.

— Imenitno je bilo, pravim. Po sobi sva šla roko v roki okoli mize, a veliki sivi maček z repom kakor s sabljo za nama. K peči sva zlezla na klop in si mislila, da klečiva v cerkvi. Nato sva se vrnila domov in zlezla na posteljo. Ležala sva drug tik drugega in se držala okrog vrata. Maček je skočil k nama, hodil preko mene in tebe in drgnil gobec prav ob najina nosova. Rekla sva, da je služabnik.

Domisliva se tudi na veliko klet, kjer sva se igrala gospoda in gospo. Spala sva na slami, a blizu naju je imela mlade črna

mačka. Bile so štiri, vse debeloglave, majhne in nerodne, a cvilile so drobno kakor miši.

— Zdaj bi bilo drugače, se zasmejem, dasi mislim popolnoma otroško.

— Na tisti slami bi bilo zdaj premalo prostora, ko sva tako velika, pravi Tina navivno. Takrat sva zlezla lahko oba v pasjo hišo.

— Ti, še se spomnim. Konec tvoje kite hranim še vedno.

— Res, vpraša ona z veselo odkritostjo, obrne vame oči in me dolgo gleda.

Na starinski omari bije ura, in ko odbije, prične igrati v njej nežno glasbilce. Popolnoma dobro se pozna radeckimarš. Ali rahel je, tih, prijazen kakor bi ga čebljali majhni ptički. In že čisto temno je, a skozi okna sije mesec. Zunaj je jasna noč, na dvorišču spodaj prepeva okoli hleva hlapec, življenje ugaša in na naše hiše lega mir. Ozrem se po Tini, po njenem zdravem licu, katerega toploto čutim na svojem obrazu, in tako mi je, kakor bi šele ta hip zagledal v njej žensko. Cele dobe se prevale v meni, iztegnem se po njeno roko in jo stiskam in božam. Tina pusti. Vroča je, nepremično gleda s svojimi velikimi očmi v okno, koder lije v njeno naročje mesečina, in ko vzdahne, se ji vzvalove prsi, kakor bi se vršili za njimi čudni prevrati. Poljubim ji roko in ji jo vrnem v naročje.

— Ti, me vpraša odkrito, kako se pa imaš?

— Nikakor, pravim, če ti naj povem o tistem posebnem notranjem življenju. Kadar sem sam s seboj, mi je včasih nerodno in vprašam se: Ali je to vse, kar mi je namenilo življenje? Nesrečno bitje sem, nikoli zadovoljno.

— Poročnega prstana še nimaš na roki, pravi Tina. Kakor jaz si: tudi meni se ni tako mudilo.

Zdaj me spreleti tak občutek, da je groza. Za hip se stemni okoli mene in povrsti lezejo zopet predmeti iz črne teme. Najprej okno z mesečino, potem mračni obrisi klavirja, nedoločne podobe treh križev, ki vise nad njim, in nazadnje Tina. Ne vem, da bi mi bilo kdaj v življenju tako nerodno, kakor mi je bilo v tem trenutku. Gledam v črno tastaturo in molčim. Zdaj vidim jasno, kakšen človek sem. V meni ni prave odločnosti, ker ni v meni pravih čustev. Meni se samo zdi, da globoko čutim, ali v resnici je to le posnemanje tistega, kar sem videl na drugih ali posnel iz knjig, ki opisujejo velike ljudi. V resnici nikoli ne čutim globoko, v resnici vedno lažem samemu sebi, ko si zatrjujem, da brez tega ali onega ne bi mogel živeti.

Ne, zašel sem na napačno razlago sebe samega. Jaz sem namreč nesrečen človek. Silim, silim do popolne sreče, a se ne morem nikoli in nikjer dokopati do nje.

Govoriti hočem odkrito, to sklenem in prisežem na tistem samemu sebi takoj. Pošten človek sem, tega si ne dam odvzeti. Vajen sem, gledati naravnost v oči in ovinkov

in zvutih repov ne maram iskati. Resnica mi je nad vse, to je nemara moja edina čednost. Ženske pa so moje pogubljenje že na tem svetu.

Glavna moja napaka je, da ljubim vse tiste, ki so lepe. Ljubim dalje tudi tiste, ki niso lepe, temveč samo na ta ali oni način po svoji zunanosti zanimive. Ljubim tudi tiste, ki imajo kake take duševne lastnosti, ki se zde meni od te ali one strani prijetne. Končno ljubim vse nesrečne ljudi, torej tudi ženske, ki niso lepe, temveč nesrečne. Posebno lastnost imam, da se mi vse žalostno in potrto smili. Grozno neprilичno mi je, če je kdo radi mene nesrečen. Moja sreča obstoja v tem, da bi bili srečni tudi vsi tisti ljudje, ki žive v moji bližini.

— No, se oglasi Tina, in meni je huje in huje. Srce mi bije, po sencih mi igrajo žile, da jih razločno čutim. Hočem biti pošten, ne bom zatajil niti stavka resnice, to je moj sklep, a ta sklep je nepojmljivo težko izvedljiv. Poznam ljudi, ki bi jim bila to igrača. Ali jaz sem čuteč človek in imam smisel za bližnjega.

— Tina oženjen sem
otroke . . .

Tako je. Zdaj sem uničil vso lepoto teh ur, tega večera, kakor bi treščil z nerodno pestjo po dragocenem in šibkem umotvoru. Vprašam se, zakaj sem se peljal ž njo, če sem mislil to napraviti. Iščem, brskam in stikam po možganih za neko logiko, ki je ne morem najti. Zdi se mi, da ni to ne logika,

ne nelogika, temveč življenje. Ali od vruga bridko življenje. Take stvari doživlja edino tak človek, kakoršen sem jaz. V vse se hoče vtakniti, in ko se je treba izmuzniti, je žalosten. Ali nekaj bi se vprašal, in to naj-energičnejše: Zakaj se človek veže po teh strahovito držečih vezeh katoliške cerkve z vrvmi in verigami svetega zakona? Ljubim ves svet, a zavežem se nekega dne, da bom ljubil odslej dalje eno samo žensko! O trenutje, kako preslepiš človeka!

Tina nič ne odgovori. Gleda skozi okno in v obraz je temno, čudno temno zardela. Oči so velike in se ji motno svetijo kakor črni mokri kameni. Zdi se mi, da vsa gori, a jaz si priznavam odkrito, kako mi je ravno do tega, da bi nje ne vznemirjal, da bi delal njej le veselje in kratek čas in same prijetnosti. Nenadoma izpregovori:

— Luči ni, oprosti!

— Kaj pa hočeš, ji pravim. Zaljubljen sem se bil.

— Nič nočem, meni Tina odločno. Iz česa izvoliš sklepati, da bi kaj hotela?

Ženska je bušila iz nje, tista ženska, ki bo pokrila s pikrostjo vse lepe in odkrite besede one ženske, ki je govorila prej. Vem dobro, da je najin pomenek pri kraju.

Na mizi gori luč in iz sobe izgine mesečina. Kako bi ne bilo vse vsakdanje pri tej pustih petrolejki? Sedem za okroglo mizo nazaj in gledam pred seboj na steni sliko, kako bičajo črni grdogledi ubogega sinu žlokovnega. Bijejo in vihte korobače, da je

groza, a napete žile jim gledajo iz rok kakor štruce. Ura na omari se zopet sproži in prične biti. Nato zaigra Schönbrunnerwalzer. Tini pride ura ravno prav. Vstane in pravi, da je čas spanja. Posloviva se. —

Ostal sem v sobi sam, ona pa je odšla s svečo v vežo in nekam po stopnicah. Dolgčas mi je; zdi se mi, da še nikoli nisem potreboval tako nekoga za pomenek kakor v tej uri. Pričnem hoditi po sobi gor in dol, gledam v tla in tiho žvižgam. Kaj sem napravil, se vprašujem, kaj sem napravil? In odgovarjam si: Nič, za vraga samega! Grem k oknu in gledam v noč. Mesec sije in razliva svojo luč po tihih orehah, ki rastejo na dvorišču in dalje tja po širokih poljih, travnikih, dolinah in holmih. Cerkvena ura se oglasi in bije na svoj farni zvon. Debeli, resni udarci kladiva lete po krajini in se drug za drugim gube. Zdi se mi, da nisem ničesar kriv in da sem brez krivde vendar povzročil to tesno, zoprno razpoloženje. O, kako nesrečno bitje sem jaz!

Slečem se in ležem. Luč sem pozabil ugasniti, in dolgo premišljujem, predno se odločim, da vstanem in jo privijem.

Težko, jako težko zaspim in se mučim v sanjah. Pred nekim rdečim rabljem se skrivam, a vse je zaman, ker me povsod najde. Vsak hip vidim njegove bele oči in slišim njegov rezki glas:

— Beži, če ne ti odsekam glavo!

Prebudim se bolj truden, kakor sem legel. Ko se snidem s Tino, vidim, da sem ji isto kakor Jernejček. Ko sedem na voz, da se peljem na postajo, mi pravi:

— Pozdravi gospo, in drugo leto pripelji njo in otročičke k meni na počitnice!

Konja potegneta, s pragov hiš in izmed drevja gledajo kmetice, pet ali šest suhih psov leti ob vozu in jezno bevška. Ozrem se na beli zvonik, na dolgo obzidje pokopališča in se spoštljivo odkrijem. Naenkrat me obide zoprno občutje in z mržnjo preletim včerajšni večer.

— Tisti šop las vržem proč, mrmram v Jernejčkov hrbet. Čemu mi bo?

Jernejček misli, da hočem ž njim govoriti. Obrne se, dvigne roko in pravi: Tisti grad tam je kupil neki bogataš z Rusovskega.

Dobro, hočem reči, a sapa se mi zaleti in kašljam. Ko si oddahnem, se zagledam v krajino, ki se vedno menjava. Čez dolgo časa se ozrem in vidim, kako smo že daleč. To me razžalosti. Spet se domislim na kito in šepetam dobrohotno in toplo:

— Naj ostane . . . Nedolžen spomin je . . . lep spomin . . .

Obstanemo za postajo. Skočim z voza in dam Jernejčku napitnino. Možiček čudno smrkne in se hripavo oglasi:

— Naj pridejo spet, naj pridejo . . . Smo sami . . . Jaz star . . . Tudi naša gospodična bodo prav zadovoljni . . .

RUBEŽEN.

Deveta maša je minila.

Iz zadnjega stola na moški strani lezeta počasi vpokojena sodna poduradnika Jernej Fič in Matija Zob. Fič je velik, obrit, ima dolg, žilast vrat, gleda nemirno in se prijemlje z desnico pogosto za drobno črno ovratnico. Zob je nizek in močan mož z veliko plešo na okrogli rdeči glavi in s kratkimi sivimi brčicami pod nosom. Na nosu ima očala, a gleda vedno preko stekel, ker je daljnoviden. Kadar vzame iz žepa uro, iztegne desnico daleč od sebe in gleda nanjo.

Pri velikem kropilniku se pokropita, poklonita tabernaklju in odideta. Fič gre naprej in drži vrata, da bi ne loputnila po Zobu. A Zob je pozoren na njegovo vljudnost in se brani.

— Ni treba, je že dobro, o, hvala lepa!

Cerkev ima spredaj hodnik, s katerega vodijo stopnice na tri strani: ene naravnost naprej, druge in tretje vsake ob steni na trg.

Fič in Zob obstaneta in se razgledata. Ura gre na deseto, po trgu in po mostu, ki pelje s trga preko reke na tržišče, vro ljudje, vozovi, avtomobili in tramvaji. Največ je vmes žensk, ki neso velike polne košare, kokoši, race in gosi. Na sredi stoji policaj in belookovana čelada se mu sveti v solncu.

— Kaj praviš, vpraša modro Zob, katero rubežen bi najprej opravila?

— He, misli Fič, pa dajva, poglejva k tistemu literatu!

— E, meni Zob, saj tako veva, da nič nima!

— No, pa stopiva k slikarju! Vojaške takse ne plača in ne plača!

— Kaj mu hočeš pa vzeti? Kaj bova rubila, ko še hlače niso njegove!

— Veš, povzdigne glas Fič, ta-le bo prava! K tisti ženski pojdiva! K tisti ženski, no, le domisli se!

— A - ha! Le vem! Čakaj!

In Zob vleče iz žepa papirje. Iztegne obe roki od sebe in bere: Kamomila Češnovar, privatnica.

— Kamila, popravi Fič, a Zob se naenkrat zasmeje in ponovi: Privatnica, da bi jo strela!

— Pa pojdiva, pravi in vtakne papirje nazaj.

Gresta po stopnicah, motata se preko gneče, in ko stopita v praznejšo ulico, se pričneta pogovarjati. S palicami klepljeta po tlaku, gledata pazno po mimoidočih, mladim debeluhastim gospem posvečata večjo pozornost, pri čemur gleda Zob vedno preko stekel, in se zdi, kakor bi hotel nekam butniti s čelom.

— Vrag jo dal, pravi Fič, tako žensko! Druge imajo po enega, neke izbrane po dva, no, ta ti ima pa kar vse. Kdor pride, tisti je dober.

— Čudna reč, se zdi Zobu. Vedi ga vrag, kako se obnaša. Še nikoli prej ga ni videla, zdaj pa naenkrat kakor žena z možem. To so prave ptice! Sram je je menda ravno toliko, kakor medveda groza, če zagleda ro-

gača. Hentana babura, ta jih pa ima za ušesi!

— Pa ti kaj bolje veš, no, te stvari?

— Kako neki? se čudi Zob. Nič ne vem. Ko sem bil še jaz v tistih nerodnih letih, takrat še ni bilo takih bab. Dekleta smo imeli in presneto je trda prela, predno si jo dobil takole, kakor se pravi, zares. E, bile so ti kakor iz kamna, a ti si ribal jezik, kakor dleto ob brus, pa nazadnje še večkrat zastonj. Vzemi me, sem izvedel, pa boš imel vse doma, kar boš hotel!

— Tudi v mojih časih je bilo tako. Ene se spominjam, ki je bila bolj na pijano plat; rekli so o njej, da jo ima lahko, kdor jo hoče. No, jaz nisem imel nič ž njo. — Bog me vari! Dišala je po žganju — o sveta Agata. Ali veš, prijatelj, v uradu sem imel nekega kolego — to je bilo že takrat, ko sem živel v Istri — nekega kolego, ki je bil prej mornar. Pisal se je Bunda.

— A tisti se je pečal s pijanko?

— Ne, tiste pijanke se spominjam iz vasi, kjer sem bil rojen. Ta Bunda je bil mornar, e, in doživel ti je, doživel toliko, kolikor midva oba skupaj in še enkrat toliko.

— E, kaj bom jaz? Rečem ti, Fič, da ni vredno imena. Okrog moje žene Mete sem brusil jezik tako dolgo, da sem bil še pred poroko vsega sit. Ko sem se oženil, sem si kar tako-le mislil: Taka reč pa tudi ni vse skupaj, da bi človek izgubil glavo, predno bi imel žensko vhiši.

— No, tisti Bunda je preživel tretjino svojih dni na morju. Vozili so se sem, vozili tja. Prišli vsak mesec v veliko tuje mesto, vsi, kakor je rekel, žejni ženske. In najstarejši med njimi, ki je ves svet poznal kot župan svojo vas, je šel naprej kakor koštrun, a drugi za njim kakor ovce.

— Kam?

— To si neumen! Molit niso šli, glej ga, če jih je žejalo po ženskah!

— A tako! Šli so torej k ženskam?

— Da! V tako hišo, temno, veliko, z vedno zaprtimi okni. A ženske, veš, so jih neki čakale vse po stopnicah, v veži, pri vratih, na hodnikih. In kar za pas jo je prijel, pa sta šla.

— To napravijo greha — po svetu

— Tega pa! Če bi vsakemu Kranjcu oprtili brento, pa ga odložili vanjo, kolikor bi ga šlo, pa bi zmanjkalo obojega: Kranjcev in brent!

— Greha pa ne, kaj?

— Tega pa ne! Cele hribe ga je in še več, česar pa ne moreš vedeti, ko ni viden, zraven pa tako sladak, da ga oblizne rad, naj bo mlad ali star.

— Kaj pa je tako-le kaj rekel tisti Bunda? Preklicani človek — pa je on tudi šel, kakor si pravil, z drugimi?

— O, kajpada je šel med jato, pa še kako zvesto je klenkal s svojimi nogami! In kar okoli pasa je eno pograbil, pa hajd v kamrico! Pravil je, da so bile take, kakor bi jih vlil iz brona. Zobe so imele kakor kre-

men, pa bele kakor repa, lase velike, da bi se lahko odele ž njimi. a telesa mlada in vitka kakor divje žene. In nič ni bilo človeka sram, kar tako se je vse napravilo: samo od sebe. Smejala se ti je, pa rada te je imela, kakor bi bila že deset let tvoja deklé, In ko si šel, te je objela, kakor žena in rekla: Pa ne pozabi name in pridi spet, ker te bom vedno vesela!

— Veš, je rekel Zob, jaz ti bom pa še drugo povedal! Če jo drži že tak cepetec za moškim, pa se naj omoži, kakor se spodobi, ne pa da bi jih prebiral in menjavala kakor robce za nos!

— Pa še nekaj je! Kako smo se pa izučili, kakšne vere pa smo, kaj? Kaj pa uči ta vera, h kateri se pripisujemo?

— Rečem ti, da bi jaz pa le rad enkrat prišel s tako žensko skupaj. Šel bi ž njo, kamor bi me peljala, in ko bi se že tako-le pripravljala, bi povzel svojo besedo. Kaj, bi rekel, kaj pa delaš? Kdo te je pa tako učil? Mislim si, vidiš, če bi bili vsi moški taki, da bi te sorte ženske presneto naglo izginile s sveta. Ali kaj hočeš, ko kragulj ne ujé kragulja!

— Tudi jaz, pravim ti, bi jo plačal. Jaz bi pa kar s pestjo po mizi: lop! In tristo strel, kako pa živiš, baba prekleta? Kakšna pa bo tvoja smrt, kako te bo pa potlačil vrag v svojo cajno, pa te stresel v največji plamen peklenkega ognja!

— Saj bi se tudi ta ali oni, ki ima v roki oblast, lahko zganil, ali kar roke drže križema in se ne zmenijo.

— Sami imajo prste vmes. Izmed žensk izbero boljše in lepše . . . no, nočem pokazati s prstom.

— Fič sključi nekoliko svoje dolgo telo, se ustavi in potolče s palico po tlaku.

— Razgnati bi jih bilo treba, stopiti jim na prste!

Tudi Zob potolče s palico po tleh.

— Sežgati jih na grmadi, saj so še hujše, kakor so bile svoje dni čarovnice.

Nato gresta nekaj časa molče naprej. Nenadoma pa, ko zine od desne nova ulica, pogleda Zob preko očal na napis in reče:

— Tu stanuje Češnovarica. Mislim, da bo doma.

— V tej ulici, praviš? se oglasi Fič in oba zavijeta po nekoliko visečem, ozkem trotoarju. Že daleč zunaj mesta sta, malo ljudi je okrog, po odprtih oknih se zračijo bele in pisane blazine in skozi to ali ono seže do komolca gola ženska roka in steplje prašno cunjo.

II.

— Tukaj-le pa je! pokaže Fič na vrata in se nasmehne.

Zob gleda preko očal na belo vizitnico in potrka.

— Kdo pa je? se oglasi droben ženski glas in Fič odgovori svečanostno: Dva od sodišča!

— Oblačim se; ravnokar sem vstala.

— Midva ne bova predolgo čakala, govori Fič svečano naprej.

— Takoj bom, takoj! obeta ženska in že vrti v vratih ključ.

Moža vstopita. Soba je prostorna, zavita v mrak, ker zagrinjajo okna še zastori, vsa polna omamnega in uspavajočega vonja, topla in udobna. Tla se ne vidijo iz preprog, pohištvo je elegantno, stene polne slik in zrcalo, ki stoji na tleh v kotu, komaj drži košate klobuke, ki so obešeni ob vsaki strani nanje. Na mizi je več vaz z rožami, ob levi steni stoji rdeč divan, ob desni postelja, ki z razgrnjenimi odejami jasno kaže, da je zlezlo iz nje ravnokar gorko in mlado žensko telo.

Kamila Češnovar je mlada, jako prijazna, postrežljiva in vljudna gospodična. Na nogah ima nežne copatice iz sinje svile, zavita je v rožnat plašč, ki ga stiska bolj in bolj nase, da se od nobene strani ničesar ne vidi, lase ima temnorjave, danes še nepočesane in razpuščene po hrbtu in ramah. Padajo jako lepo v mehkih valih in se motno svetijo. Gleda z rjavimi in velikimi očmi kakor srna, obraz ji je poln, bel in rdeč in zdrav, ustne kakor škrlat, a iz njih srede pogledujejo od časa do časa beli zobje. Zlasti domače učinkuje motna vlažnost njenih lic, njenih oči in njenih las. Nekaj posebno udobnega se razliva okoli nje.

Fič se je naenkrat popolnoma privadil na ta topli in opojni vonj, dasi se mu je od kraja zdelo, da ga duši. Po vratu se mu premikajo žile, ena vstane iz kože, druga se pogrezne v njej in izgine popolnoma. Pre-

mišlja nekaj in pomežikuje. Kako lepo imajo nekateri ljudje, hoče reči, a premisli se in molči. . .

Zob gleda preko očal, vrti glavo na desno in levo, kakor bi hotel bosti. Ko upre oči v žensko, jo meri od spodaj navzgor in narobe.

Naposled prične vleči iz žepa neke papirje, jih drži daleč od sebe in bere preko očal:

— Kamomila Češnovar, pri-privat-nica. Tukaj prosim! In malo luči bo treba. .

Ko sliši Fič te uradne besede, se prebudi kakor iz sanj. Zgane se po vsem telesu, pomiga z ustnicami in nosom in prestopi.

— Takoj napravim dan, reče gospodična s sladkim glasom, teče k oknu in dvigne zastor.

Hipoma plane v izbo svetloba in vsi trije stoje v luči dneva, kakor bi jih postavil na ulico.

Ženska prebere list, povesi glavo in zgane z ramami.

— Nič svojega nimam, prav žal mi je.

— Ta-le omara, vpraša Zob, čigava pa je?

— Gospodarjeva!

— A to-le zrcalo?

— Ravnotako!

— No, pa nama odprite ta-le doljnji predalček!

Kamila steče naprej, poklekne in vleče predal iz omare, Zob in Fič stopita za njen hrbet in jo gledata. Fič dvigne visoko obrvi, prinese desno dlan paralelno k obrazu in iz-

tegne palec, kakor bi hotel reči: Pozor! Ženskica je pa prav po volji božji!

Zob gleda preko očal na lase in na goli vrat, a Kamila drži odprt predal, ki ni v njem drugega nego samo belo perilo.

— Perila ne bosta zarubila, gospoda!? vpraša napol in napol v dobri nadi potrди.

— Mislim, no, mislim, prične Fič in se obrne k Zobu, no, le reci, kako pa ti misliš!

— No, jaz mislim, mislim, žveči besedo Zob, jaz mislim ravnotako, kakor ti!

— Jaz mislim, no, žveči naprej Fič, jaz mislim prav na isti način, torej se popolnoma ujemava.

— Seveda, perilo, kdo bi perilo? Ali ne? vpraša Zob in tudi Fič vpraša: Kdo bi ga?

— Dosti je v tej sobi, vsega zadosti, ki-ma Fič, in tudi lepo je, vse tako na pravem mestu, kajpada! Seve, če je vse gospodarjevo, kaj pa morete vi zato, ali ne?

— Vse je gospodarjevo, govori Kamila. Če mi ne verjamete, grem pa ponj. Takoi ga pripeljem, da izpriča.

— Kaj bova pa ž njim? vpraša Zob in se obrne k drugu.

— Nič! pravi Fič. Kaj bi neki midva ž njim, saj je res! Nič ga ni treba, čemu pa? Midva dava na protokol, da je vse gospodarjevo in to je dovolj. Kaj pa naj počneva še z gospodarjem, to je pa presneta istina.

— No dobro! reče Zob in se pripravlja, da bi sedel za mizo. Široko odpre oči in gleda preko stekel.

— Vidite, nekaj malega imam, pripoveduje ženska, samo ta-le prstanček, da je nekaj vredno. Ali tega mi ne boste vzeli, ker je to edini spomin na mojo rajno mamo. Dala mi ga je na smrtni postelji, ko mi je želela srečo.

— Ali si kaj videl, Zob? vpraša Fič in Zob odgovori: Ničesar nisem videl. Ali si ti kaj?

— Prav ničesar. Zdaj sva nekako opravila. Pa je vedno tako toplo pri vas, gospodična, kaj? Presneto gorko izbico imate, kar je res, je pa res! Pri nas doma nalagamo in nalagamo peč, pa je mraz kakor vrag, no, pri vas je pa peč mrzla, pa je vseeno človeku kakor v kožuhi.

— Hehehe, se posmeje Zob, kjer je mlada kri, tam ni nikoli zime. Preteto, in ko sem se oženil, še mislil nisem na mraz. Lahko bi bil kar pod milim nebom o Božiču nočil, samo, mislim, žena bi morala biti poleg, hehehe! Ta-le gospodična je pa tudi tako salamensko mlada in zala, da še naju ne zebe poleg nje, ki sva stara!

— Saj nista, gospoda, saj še nista, saj šele bosta!

— Hehehe, si slišal Fič, dobro je rekla. Nisva še ne, bova pa, kakor bo vsakdo, če ne bo prej umrl. Zdaj sva pa že še pri sebi, zdaj! Veste, gospodičnica, to se pozna najbolj pri vinu. Tisti, ki ga več nese, je pa tudi večji junak. Jaz ga nesem pet litrov, pa ti grem po cesti, kakor vojak, kadar gleda oficir za njim. Ali ni res, Fič?

— Boš pa spet na tisto spominjal, no, dobro, že vemo, kako je. Zadnjič ga res nisem nesel bog ve kaj, pa vselej ni človek razpoložen. Nekaj sem se opotekal, že vem, noge so se mi zapletle, je bil pač že tak dan. Časih bi ga človek nesel celo vedro, časih ga pa že kozarec zmede.

— Hehehe, se smeje Zob, pet litrov sem ga imel, šel sem pa tako, da bi nesel lahko v roki latvico mleka, pa ne bi niti kapljice razlil.

Kamila se smehlja, gre k vratam in drži za kljuko. Moža gresta za njo, rineta drug v drugega, rdeča sta in se smehljata.

— Kar nekaj zamudila sva se pri vas, ko je tako domače, kaj?

— Prav vseč mi je bilo, pravi Kamila. Priporočam se prav lepo!

— Vse bo v redu, le brez skrbi, govori Zob. Veste, midva imava pa že tudi nekaj besede. Če rečeva tako je in tako, pa ne bo nihče za nama obračal. Mene je že sam predstojnik potrepal po rami, prav res, da me je. Veste, gospodična, nisem tako, kakor pravijo, od muh.

— Jaz pa sem imel prijatelja, nekega Bundo, pravi Fič in pomane z velikim veseljem roke. O tem bi vam vedel povedati, e, o tem! Če bi vam do večera pravil, pa bi še ne bil pri kraju. On je doživel kakor Pavliha, ali celo več. Zvit je bil kakor ovnov rog.

— Se bomo pa še videli, pravi gospodična, zakaj pa ne?

— E, meni Zob, ko nimava vedno opravka.

— Saj tudi tako lahko prideta!

— Tisto pa že, tisto pa že! No, zбоgom, zбоgom!

Med vrati se čudno motata. Najprej hoče Zob naprej, a ravno takrat, ko sili že ven Fič, se domisli, da bi šel on zadnji in hoče nazaj. Zavezneta se, vrata zaškripljejo in tudi Fič se domisli nenadoma, da bi bilo bolje, če bi šel on zadnji iz izbe. Rineta nazaj in naenkrat sta zopet oba v sobi.

— No, pa pojdiva, no! pravi Fič in stopi nazaj, kakor bi dajal prednost Zobu.

— E, pa stopi ti naprej! meni Zob.

— No, stopi že, stopi! prigovarja Fič.

— E, ali bo kaj, ali ne! Tak stopi no! poziva Zob. A zdaj se naenkrat zaženeta oba. Vrata zaškripljejo in v vežo butneta skoro obenem. Ozreta se nazaj in odpravi-ta se počasi po stopnicah. Vsak nekaj pre-mišlja in stopa molče naprej. Zunaj na cesti prestopata počasi, gledata predse v tla, na-ravnost naprej, na desno in levo in zapika-kata palici v tlak.

Naenkrat obstane Fič in pravi:

Ti, taka me pa še ni imela kakor zdaj.

— Po čem pa?

— Cigarico bi si privoščil, eno samo portorikico!

— Pa si jo daj!

— Ali ni bila v veži trafika, ali nekaj takšnega, kaj nisi nič pogledal?

— Zdi se mi, da, bilo je nekaj podobnega.

— Malo potrpi, takoj bom izbral.

— Kar hitro odpravi, bom postal!

Fič izgine naglo kakor mladenič. Zob stoji ob robu trotoarja, drži roke prekrizane na hrbtu in steplje s palico hlačnico. Na ulici je malo ljudi, ker leži že daleč na robu predmestja. Tu in tam stopi kdo iz te ali one hiše, otroci priteko iz kakega vrta in zaženo vrišč kakor vrabci. Dan je jesenski, a lep. Svetlo je in toplo.

Zob se ozre nazaj po prijatelju Ni ga še. Počasen je, pa menda izbira. Ali pa ni prodajalke in mora čakati na zijalasto babilo. Obrne se in napravi četvero korakov naprej, potem petero nazaj in zopet obstane.

III.

Naenkrat mu zardita oba uhlja. Gorita mu kakor mlademu petelinu roža. Stoji, gleda v tla, vrta s paličico v trotoar in zdi se, kakor bi pozabil na vse, kar se godi okoli njega. Ne ve več, da stoji na cesti, da se vrste ob levi in desni hiše, da gleda stara ženska s prvega nadstropja nanj. Zatopljen je v misli, ki mu pode kri v glavo in uhlje in ki so tudi vzrok, da grize z zakajenimi rjavimi zobmi svoje stare ustne.

Naenkrat se premakne, kar pomeni, da je nekaj premislil, in da je njegov sklep gotov. Zravna se kakor fant, ozre se na levo in desno, prestopi naprej in kreše s petami

ob tlak, da pokaže, kako jelenje čile so še njegove noge. Glavo nepretrgoma suče sem in tja, nekoliko po strani jo drži, v lica je jako rožnat in vroč, več ne gleda zgoraj preko očal, ampak ob strani mimo njih, kar ga dela podjetnejšega in mlajšega. Desno roko drži zadaj na hrbtu, v levi pa suče palico in seka okoli sebe, kakor bi šel po travnikih in mahal po visokih bilkah.

Zavije mimo ogla v ozko ulico, ki ji pravijo Zagata. Iž nje gre skozi odprta široka vrata na prostrano dvorišče, kjer kujejo na nasprotni strani kovači. Z dvorišča gre v vežo, kjer se tišči stene mala tobakarnica. Po temnih stopnicah zavije v nadstropje.

Na hodniku je vse tiho in mračno. Zob potrka. Naenkrat se vrata odpro in Kamila se mu prijazno nasmeje. Za njo nekaj šumi, nekaj pada in praska in Zobu se zdi umestno, da o stvari povpraša.

— E, menda niste sami!

— Le naprej, le naprej! vabi Kamila. Nikogar ni, prav sama sem.

— Se mi je pa zdelo tako.

— Le sedite, tukaj-le na stolček ali pa sem-le na divan.

— Zob vstopi, se dobrovoljno in živahno ogleduje, trudi se, da bi bil prav legak in mlad, a ga nekoliko moti zadrega, ki se je ne more popolnoma otresti. Glas mu je čudno mehek in vsak hip se mu v grlu zalomi. Tudi besede nimajo pravega žvenka. Reče kaj, a vse obvisi v zraku kakor pajčevina.

— To me veseli, da ste prišli, pravi Kamila in ga naenkrat poboža po licu. Ali njena roka zašumi po kocinah, ki so od zadnje sobote zopet pognale, kakor bi potegnil s palico po strnišču. Ta primera je seveda prehuda, ali Zobu se zdi tako, ker on v teh hipih vse pretirava. Sam sebi se zdi premlad, Kamila se mu zdi prelepa, njegovo srce si domišlja mnogo več, nego zmore.

— Oh, pravi Kamila, prosim vas, potrpite malo pri meni! Neko nujno pot imam in takoj se vrnem.

— Že dobro, že dobro, kima Zob in misli takole: S tem pridobim čas in se popolnoma pomirim in iznebim nerodne zadrege.

Gospodična dene na glavo klobuk, se dvakrat ali trikrat nad vse mere prijetno zaguga pred zrcalom, natika rokavice in odhaja.

— Kaj pa če bi zaklenili? vpraša Zob.

— Lahko, lahko! Na svidenje!

In v vratih se obrne ključ. Iz veže odmevajo koraki, ki naglo zamro. Vse je zopet tiho.

Zob vstane in hodi po preprogah. Od okna do vrat in od vrat do okna. Mežika z očmi, roke dviga in se praska po licih in nad ušesi. Tudi po tilniku ga srbi in tudi tam se praska dolgo in počasi. Obstane sredi sobe, dvigne desno roko, iztegne kazalec in ga zopet sključi. Pogleda mimo očal na steno in drži pri tem glavo po strani. Tam je naslikana v zlatem okviru mlada ženska, ki se odpravlja v potok. Srajco ima le še deloma na sebi. Po izbi je razlit usni-

vajoč, lenoben in opojen duh, da je človeku, kakor bi ga potegnil kdo iz vseh navad.

Zob sede na stol z visokim naslonjalom, povesi glavo proti rami in si oddahne. Obide ga občutje, kakor bi mu bila obleka pretesna in pretežka. Prav nenavadno mu je. Zdi se mu, da mu lezejo izpod redkih las na sencih potne kapljice. Tako čudno je ž njim, da čuti vsak las posebe, vsako kocino na obrazu. Preloži noge: levo koleno preko desnega. Odpre obe dlani in stisne vanje glavo. V ustih je suša, kakor bi sluznice odpovedale. Skloni se naprej in preloži zopet noge: desno koleno dene preko levega.

Čas poteka. Pogleda na uro in zdi se mu, da je že nekako dolgo tukaj. Kmalu bo poldne, ali je še vedno ne bo? Izkaže se, da je njegova ura prekasna. V bližnji cerkvi zvoni, potem še v eni oddaljenejši in še v eni. Ulica pod okni oživi, ljudje gredo sem in tja in med njimi ropotajo vozovi. Tudi po veži in po stopnicah klopočejo koraki. Gor dol, gor dol. Včasih kdo koga kliče, kaka ženska se smeje ali klepeta z visokim hreščečim glasom. Iz srede moških je čuti le zamolklo mrmranje.

Polagoma je ljudi manj in manj. Ulica je zopet prazna, veža in stopnišče tiho in mrtvo. Zob je naravnal uro po zvonjenju in gleda zdaj pogostoma nanjo. Kosilo je doma pripravljeno, mu pride na misel. Polasti se ga nova nestrpnost in prične hoditi po sobi. Zunaj se oblači in piha močna jesenska sapa. Izba se mrači.

Zob obstane nekoliko oddaljen od okna in gleda v nasprotno hišo. Takrat za njim nekaj silovito vzdahne, kosti počijo, nekdo zdrsne s čevlji po tleh. Zob se ozre in vidi dolge moške noge, ki gledajo iz kota med pečjo in posteljo. Groza ga spreleti in ne upa se stopiti bliže.

Po mislih mu šine kakor strel: V krempljih razbojnikov, tatov, neke strašne bande . . .

V glavo mu udari naval krvi, a plane zopet naenkrat iz nje in drvi v prsi. Zobje se prično tresti, odskakovati drug od drugega in sekati skupaj.

Zasuka se sunkoma na desno in levo, plane proti omari, ropotoma jo odpre in izgine v njej. Njegovi prsti praskajo od znotraj po vratih in jih vlečejo k sebi.

— O-jej, se razlega po sobi žalosten vzdih.

— Kdo si? zakriči naenkrat Zob. Jaz imam, jaz imam . . . ti boš videl ničvrednež, kaj imam! Gorje ti!

Človek med pečjo in posteljo šara, drsa vzdihuje.

— Ali ne veš, kriči Zob visoko in hreščeče, ali ne veš, kaj te čaka? Ti in ta nesramnica sta me ujela v past in zdaj se hočeta polastiti moje ure ali kaj takega! He, ljudje, tukaj je tatinski brlog!

— Molči, pravi glas od peči. Saj te poznam.

— Jaz te ne poznam. Jaz da bi se poznal s takimi potepuhi?! Ne, ne in še en-

krat ne! Poštenjak sem, cesarsko kraljevi človek!

Zdaj se zdi Zobu, da se človek približuje omari, v kateri tiči on.

— Pst, zasika, stoj! Jaz imam . . . to sem ti že rekel! Imam ga . . . imam v žepu, mačka . . . železnega! Še en korak in izprožim,

— Prijatelj, se oglasi človek tik peči, prijatelj stari . . .

— Kaj se pa norčuješ? Oho, umaknil si se! No, zdaj stopim na plano, v roki samokres, razdrobim vrata . . . da se mi ne ganeš! Streljal bom sicer na desno in levo, na desno in levo . . . devetkrat zapovrstjo! Poznal sem tudi že druge take ptiče . . . kakor si ti! No . . . pobesili so jih . . . dobro!

Zob plane na dan in drži v iztegnjeni desnici ključ svojih vežnih vrat. Gleda bliskovito na desno, na levo, po kotih, pod stole, pod mizo.

V kotu nekdo praska, šumi in se šara. Strašno je. Zdaj zagleda Zob naenkrat glavo. Hipoma ga izpreleti novo iznenadenje. Zine in glasno pogoltne slino in sapo.

A, se oglasi hripavo. Ti si, za pet ran Fič!!

— Vse kosti so . . . zaspale, sope Fič in leze bled in otrpel iz kota kakor Lazar iz groba.

— Mravljinci mi delajo pod kožo kakor v mravljišču.

Zob se oglasi in vmes čudno golta. Obraz in vrat mu žarita v svetli rdečici.

— Ali si že dolgo . . . tukaj?

— Malo pred teboj . . . o, o, moj hrbet! Vrag in brezdnost! Če zaspe staremu človeku udje, to je strela!

— E, veš, bo kmalu . . . prešlo. Meni tudi kdaj zaspi roka ali noga, pa se spet prebudi. Krč . . . ta je še hujši. Mene in mojo ženo večkrat . . . zagradi. Ponoči pa plane zdaj ta, zdaj oni s postelje . . .

Zob naenkrat ne more naprej in pogoltne slino in sapo z žalostnim in zamolklim glasom.

— Vem, sope Fič bled in zasoplen. Imel sem sodnega predstojnika, vzel ga je vrag, hvala Bogu — ki je predsedoval poroti, pa vmes skakal s sedeža. Njegova dva prisednika, zagovornik, državni pravdnik in porotniki so z njim vred vedno vstajali, ker so mislili, da hoče napraviti prisego. Jaz, ječar, sem varoval potepuha, ki smo ga sodili, in ga butal in treskal v rebra: Tak vstani, klad! Tak sedi, gumno!

— Jaz pa . . . golta. Zob, sem poznal duhovnika — — Ko je spovedoval, je naenkrat planil v spovednici kvišku in kuta je skočila od njega . . . na vse strani. A nesrečni grešnik naravnost skozi vrata.

— Kaj pa, oooh, ti kaj misliš, ali bo stanovitna, Zob, ali ne?

— Kdo pa . . . ?

— I — jesen!

— Bo . . . ! Prave so . . . sape!

— Zob, pa dim je pravi, dim. Včeraj zvečer sem gledal, kako se kadi iz dimnikov. No, kar vesel sem bil. Kadilo se je naravnost proti nebu, kakor bi postavil sive stebre nad strehe. Kadar gre dim tako naravnost, takrat ne bo nikoli dežja.

— Kaj ti misliš, prijatelj, da pratika nič ne ve? E, ne, ne! Seveda, natanko vsega ne . . . ugame — marsikaj pa že. Gledal sem oni dan, pa sem videl samo lepo vreme vse tja do božiča.

— Tako je prav, bo vsaj zima krajša. Prehlad imam. Kadar pritisne huda zima, pa me prime. Kar po kosteh mi žvižga, kakor bi kdo piskal nanje. Vprašal sem že zdravnike, pa niso dali prave pomoči,

Zdaj so se zunaj naenkrat pojavili koraki in v vratih je pričel škrtati ključ. Vstopila je Kamila, tiščala robec na usta in se smejala z očmi. Moža sta vzela vsak svoj klobuk počasi, oprezno, smehljaje se, obstala drug pred drugim in Zob je pogledal svojega prijatelja v ostrem loku preko očal.

— E, je rekel Fič in zapretil z dolgim kazalcem, le meni verjemi, da ni z zdravniki nič. Eno žensko sem poznal, no, tista je nekaj vedela.

— Ali je bila . . . konjederka?

— Uganil si. Vsekal sem se bil nekega dne v koleno. Rekla je tako: Trave vzemite izpod snega, pajčevine iz podstrešja, take, ki diši nekoliko po dimu, pa takega kurjega perja, ki ste že ležali na njem. To

vse zmešajte, nekoliko namočite, denite na platneno krpo in privežite na rano.

Ob teh besedah sta odhajala drug za drugim skozi vrata. Fič je rinil polahko prijatelja z desnico in pripovedoval naprej.

— Zdelo se mi je, kakor bi pihljaj veter v koleno. Bog ji daj nebeško kraljestvo!

Že sta v veži. Stopita na prag, ozreta se po ulici navzdol in navzgor in jo kreneta nazaj v sredino mesta.

— Dan se nagiblje, meni Zob. Kar naenkrat bo . . . po njem.

— Kratek je, kima Fič, pa le čakaj! Če bova zdrava, ućakava do novega leta še krajšega!

In prime za ovratnico in pljune.

Obstaneta, brez besed si sežeta v roke in se razideta.

ZAVIST.

V kupe tretjega razreda za nekadilce sta stopila dva gospoda. Prvi je širokopleč, visok mož s sivkastimi lasmi, košatimi brki, topim nosom in zlatimi očali, drugi je suh, gladko obrit, ima odprt bel ovratnik in srajco s trdimi prsi.

Ob oknu se stiska v kot in v rožnat pled mlada in jako elegantna dama. Ko zagleda oba tujca, se zdrami iz misli in pregleda od vrha do tal drugega za drugim. Njene oči so velike, obraz bel, ustne zdrave, polne in rdeče. Noge ima prekrížane in sredi razporka na levi strani gleda na plano okrogel in močen gleženj, skrit v rjavo nogavico. Da imata gospoda prostor, se pomakne še tesneje k steni in razkriža noge. Okroglo in krepko levo koleno zdrsne z desnega in utone v rjavem krilu.

— Prosim, sedite, kakor vam je prijetneje, pravi plečati gospod in ji sede nasproti. Pri tem pogledu na soseda in se pomudi z očmi na njegovem velikem in podolgovatem uhlju, ki je rjav in tenak, kakor bi bil iz usnja.

— Prosim, pravi dama in tudi tujec se oglasi: Prosim.

Vlak se premika dalje in pričinja drdrati z večjo in večjo hitrostjo. Drogovi brzjava, napeljanega ob vozni cesti, se prikazujejo v naglih presledkih tako hitro in odločno, kakor bi sekali v okna. Gozdovi onkraj polj se sučejo z bližnjimi konci, istotako se vrte dolge njive pšenice in ječmena. Kadar zanesse tir med zaseke, treska in ropoče od

desne in leve, kakor bi loputale skale ob železje stroja in vagonov.

Širokopleči gospod popravlja pod nosom košate brke in ogleduje neprenehoma mlado damo. Večkrat se ozre na soseda, in pri tem ga obide vselej lahka nejevolja. Neko-liko vstane, sede nazaj, pomaje se, kakor bi ga tiščalo nekaj za ramo ali za hrbtom. Naenkrat pocmoklja z jezikom in ustnicami in z okroglo polno roko udari nalahko po napetih hlačah.

— Gospoda, pravi in komодно vstane, ali dovolite, da se predstavim? Jaz sem trgovec na debelo, Valentin Zor.

In vsi se predstavijo. Dama je žena mestnega učitelja in se pelje na Dunaj, dolgi popotnik je zastopnik neke velike dunajske tovarne.

— Veste, zakaj sem se predstavil? vpraša Zor gospo.

— Ne!

— Zaradi vas. Zaradi tega, da vam napravim laže poklon. Vi, gospa, imate oči, prelepe oči, po barvi take, kakor morje zjutraj.

— Dobro, pokima gospa in se smeje. In naenkrat pogleda na uro, ki jo nosi na jermenu okoli levega zapestja, in se prestraši.

— Ali ne pridemo v tunel?

— Nič hudega ne bo, napoveduje zastopnik. Saj smo trije. Če bi nameraval gospod sosed kak napad, vas bom branil jaz, a če bi se predrznil jaz, vas reši on.

— Ne zaradi tega, tolmači dama. Jaz se bojim sploh od mladih nog tunelov. Kar strese me, kadar se spomnim.

— Eh, meni trgovec, vi ste še malo doživeli. Nimate dosti otrok, kaj?

— Dozdaj nič!

— A jaz! Deset otrok in — razume se, ženo.

Zastopnik se odkrije.

— Častitam, pravi. Takih mož je treba domovini!

— Deset, ponovi trgovec, pogleda v strop in misli: To je ena izmed najlepših žensk, kar sem jih spoznal v življenju. Njene oči in potem vse skupaj — postava! In tunela se boji! Prav dobro!

— Prosim, gospa, dovolite mi še to: Ali se peljete k možu?

— Ne, od moža na Dunaj k teti.

— Hvala! In ko se zagleda v steklo sredi stropa, doda mrmraje sam sebi: Jaz se peljem v Litijo.

— Ali vi niste oženjeni, vpraša gospa zastopnika.

— Ne, nisem. Imel sem smolo. Seznanil sem se večkrat in enkrat bi se bilo že skoro zgodilo.

— A zakaj se ni?

— Veste, razlaga tudi z rokami zastopnik, zame je kolinska voda pri ženski nad vse. Moj nos, oprostite, je strašno natančen. Bil sem nekoč — saj dovolite — pri njej, in konci prstov so ji dišali — oprostite — po prikuhi! Potem se je vse razdrlo.

Trgovec nagrbanči čelo in misli. On dela za rodbino, dela, dela, dela. Ko ponavlja v mislih glagol „dela“, mu šili v glavo kri in srd mu raste in raste. Če je kdo tukaj, ki ima pravico do razvedrila, tedaj je on prvi, najopravičenejši.

Gleda temneje in temneje, ko mu rastejo pred očmi duše ogromni stroški. In beseda, sicer neizgovorjena, ali težka kakor skala, pada za besedo. Sinovi . . . hčere . . . zdravniki . . . šole . . . babice . . . dekle! In vsi jedo, jedo . . .

— Kaj vam je? vpraša skoro plašno gospa.

— O . . . nič, se preplaši tudi trgovec, najmileje se nasmehlja in dostavi: Dovolite, da sem vaš najponižnejši sluga!

Vlak nenadoma zapiska in dama se zdrzne.

— Tunel, vzklikne.

— Le brez strahu, pa korajžo, svetuje zastopnik. Ali naj sedem k vam?

— Ne, hvala!

Trgovec še vidi, kako se dama stisne v pled, nato objame vse tri tema. Zadnje vprašanje popotnika mu šine še enkrat skozi glavo kakor oster in ognjen trak in zadene ga v živo. Kaj je rekel, kaj je rekel? se zmedeno sprašuje v mislih, a nejevolja v njem raste in se širi. Dolgo se muči z občutki, ki se mešajo drug preko drugega, naposled vzdahne in nagne glavo: Pelje se na Dunaj, pregiblje ustnice brez glasu, pelje se! Naj jo ima, bodi mu!

Vlak drdra pod tunelom, trgovec iztegne nogo in se nečesa dotakne. In . . . zdi se mu, da je to koleno gospe. Trgovec je mlad z enim mahom. Čuti, kako teče po njegovih žilah kri. In med možgani se posveti milo vprašanje, kakor bi posijala luč: Ali bi se peljal na Dunaj? Peljal bi se, peljal bi se, odgovarjajo vsi njegovi udje v zboru in zlogi padajo natančno v sunke drvečega vlaka.

Polagoma se zopet sveti in mahoma plane v kupe dan. Trgovec pogleda in vidi, da se je tiščal s kolenom soseda. Njegova mladost vpade kakor napihnjena igrača, če ji uide sapa. Zamahne z roko in gleda skozi okno. Pred čelom mu stoji vprašanje: Ali je vredno, ali je vredno? In za odgovor premika brezglasno ustnice: Minilo, minilo bo!

Zunaj je oblačno, dolgočasno in vlažno. Daleč sredi polj teče bela cesta in po njej kima konj in vleče voz mrve. Po polju je raztresenih nekaj kmetic, ki čepe in se ozirajo za vlakom. Vse so stare, grde, sitne.

— Ali imate vi še daleč do tja, kamor ste namenjeni? vpraša trgovec soseda.

— Še nekaj pota je, pravi zastopnik.

Seveda ga je, si misli trgovec pikro, koliko ga je! Pelje se na Dunaj . . . poznamo take ptiče po perju! Hodi sam po svetu, sram ga bodi, nima skrbi za drugega kakor zase . . . pelje se na Dunaj, kakor gotovo me je mati rodila!

Trgovec vzdahne, mežika za zlato okovanimi naočniki in pred njim zija votlo vprašanje: Čemu živimo?

Nato gleda sanjavo v živo in polno naročje lepe gospe in si v duši odgovori: Jaz sem žrtev.

Vsi molče, ali vlak že drči na postajo. Trgovec vzame svoj kovčeg, vrže površnik preko rame, pogleda mimogrede okoli sebe in dahne komaj slišno: Zbogom . . .

Ko gre preko prvega tira, začuje za seboj znan glas, ozre se nehote in vidi zastopnika, ki sprašuje kondukterja.

— Koliko, koliko, he, je še do Celja?

Trgovec obstane, osveži se, posluša in mežika.

— Koliko, he, je do Celja?

Trgovec še vedno stoji na pol okrenjen proti vlaku in izpod brk se mu krade izraz zadovoljstva:

— Torej v Celje se pelje, mrmra. V Celje!

Lahkotno stopa naprej in ponovi na glas: V Celje se pelje!

Nasmehne se. Leze na koleselj, ki ga čaka pred postajo, in voznik ga pozdravi:

Dober večer Bog daj, gospod!

A trgovec odgovori mrmraje:

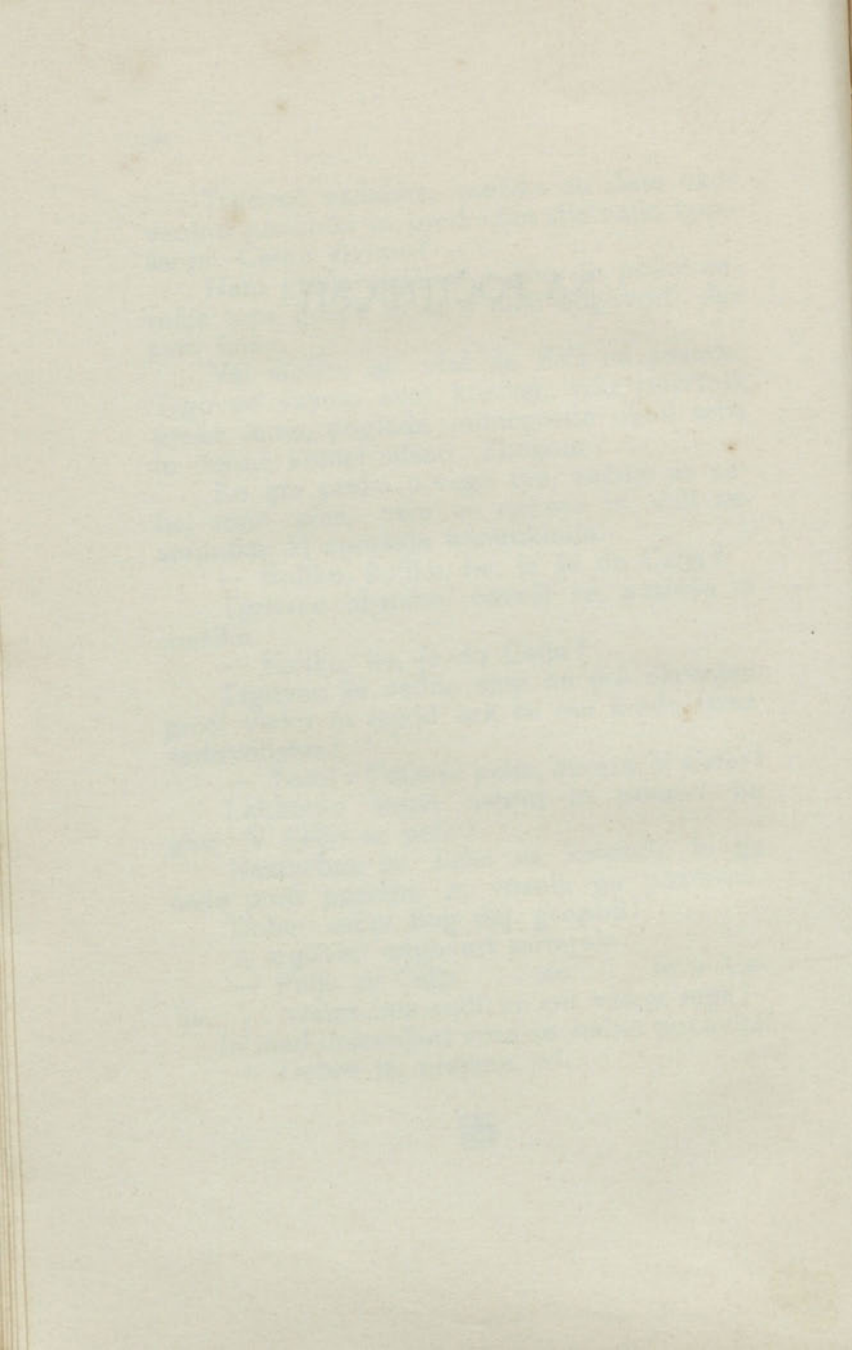
— Pelje se Celje . . . no . . . le v Celje . . . vraga ima tudi on od vsega tega!

In med drdranjem voza še vedno ponavlja:

— Dobro je, urejeno je!

NA POČITNICAĤ.

Ko je stopil Ciril na križišču železnic iz lokalnega vlaka in se ozrl po Peronu, je takoj opazil brata. Bil je popolnoma podoben očetu. Čokat, nevisok, brez brk na prostranem mesnatem obrazu in ponižnih, širokemu hrustu neprimernih in prekrotkih oči. Dolg, droben in koščen je hitel Ciril proti njemu v širokih nevojaških korakih, mu stisnil v debele dlani svojo belo, ozko in dijaško roko ter ga poljubil.

„Ali si lačen?“

„Ne, hvala, Metod!“

„Ali žejen si gotovo. Jutris je vedno žejen, he-he!“

„Seveda!“

Sla sta v restavracijo in pila pivo. Metod je pravil o svojem leto starem sinčku Dušanu, o svoji težki železniški službi, ki mu pokrade polovico noči, in o svoji ženi Zorani. Iz stavkov, iz besed, iz načina izražanja se je videlo, da jo obožuje tiho in iskreno. Pozna njene slabosti, našteje jih po vrsti in opraviči sproti drugo za drugo. Ona zjutraj dolgo leži, ali to zaradi tega, ker jo boli sicer glava. Pripeti se, da je nekatere dni zelo cinična v misli in besedi, ali tega ji tudi Ciril, njegov bratec, ne sme šteti v greh, zakaj znano je, da imajo vse lepe ženske svoje slabosti.

Ciril Zorane prej še ni videl in predstavljal si jo je tako, kakoršna je bila so-proga mladega sodnika v njegovem kraju. Visoka, močna, svetlih težkih las in velikih, jasnih oči. Toda med tem sta stopila v

vlak in njegova pozornost se je zasukala na Kras, ki ga do tedaj še ni videl, in zlasti na morje, ki je pogledalo za malo postajo izmed skalovja kakor ogromno zeleno oko. Večalo se je na vse strani in se razlilo v smaragdno ravnino, ki v svoji daljini ni imela konca.

Iz vlaka sta stopila na majhni postaji. Tista ženska, visoka in zdrava, zagorelih, rdečih lic in temnorjavih las, je bila bratova žena. Z desnico je segla proti Cirilu, iztegnila vrat in ga poljubila na obe lici. V vsem tem je tičalo nekaj moškega. In ko so sedeli kmalu nato pri kosilu, je rekla odkrito, da ji ta „dolgi in nerodni človek“ ugaja.

Življenje se je prav udobno razvilo. Brat je tožil, da ima silno naporne nočne službe, a Ciril in žena, ki sta marsikatero noč prekramljala pri čaju, sta se prepričala, da pelje mimo postaje komaj vsake stiri ure en vlak. Ker sta skupaj to novost dognala, sta jo tudi skupaj Metodu očitala. Smehljaj se jima je in skrbel za to, kako bi se mogel čim prej oprostiti pomenka, se iztegniti po dolgi zofi in zadremati. Njegova največja slast je bilo spanje. Dni, ko ni imel službe, je prespal. Kadar je bil ponoči prost, je spal do zadnje minute. Zjutraj, ko je brlitzgal vlak proti postaji, je letel preko sobe, kjer je spal Ciril, in vtikal spotoma levico v levi rokav suknje. Po kamenitih stopnicah je lomastil v pritličje, da je odmevalo po vsi hiši. In po kosilu, ko je imel par minut

časa, se je spustil vznak po naslonjaču in z ganljivo milobo zadremal.

Dušan je bil majhen, črnolas in zdrav fantek. Igral se je največ z mizarskim orodjem. Ljubil je žeblje, posebno dolge in močne žeblje, ki jih je zabijal za hišo v zemljo. Veselila ga je žaga, velike klešče-ščipalke, sveder in dleto, s katerim je delal v zemljo luknjice in jarke z gladkimi stenami.

Ob večerih so hodili Dušan, Zorana in Ciril na sprehod po oljčnem drevoredu proti morju. Vselej takrat je že pihala od morja rahla in hladeča sapica. Bilo je, kakor da se vali pod vsem širnim nebeškim šotorom, po katerega stropu sveti zvezda ob zvezdi in sije luna in gleda svoj obraz v morski gladini, neka nevidna in blaga uteha, ki objema vse to obrežje in še kraje daleč za njim. Telo diha zdravo in sveže, a duša se razmahne, razprhuta se kakor prebujena in na novo oživljena ptica ter zakipi v tisočeri čustvih.

Šli so ob morju in Zorana je vzkliknila in skočila na skalo kakor plaha devica, ki ji je planil pod noge martinček.

„Kaj pa ti je?“

„Obliznilo me je!“

„Kaj?“

„Morje!“

Valovi so se iztezali res po produ, enakomerno tajno pošumevajoč in prašeč se v brezbroje belih pen. Med špilje in kotanje je pluskala voda in se pretakala vanje in zopet iz njih s čudnim grgranjem. V sploš-

ni nočni tišini je bilo, kakor da je živ ves breg, da tiče pod skalami in med njimi morske živali, ki golče iz svojih skrivališč v zvezde in mesec in v vso to blago poletno noč.

Ciril je imel v domačem kraju dekleta, ali pripetilo se je, da so minili dnevi in tedni, in on se še vedno ni odločil za to, da bi ji pisal. Večkrat so se o mraku kopali. Tista temna postava, ki je stala na skali in se v mesečni svetlobi svetlikala kakor mokra črna riba, je bila Zorana. Dušan se je motal po morju okoli skale, se oklepaj njenih nog in klical Cirila na pomoč.

„Pojdi pomagat, stric, da vržem mamo v morje.“

„Tako,“ se je smejal in bredel bliže oprezno tipaje, da ne stopi na oster kamen ali na izbrušeno lupino školjke.

„Le poskusita!“ je zabičala. „Oba potopim!“

Dušan je vriskal od veselja, ko je iztegnil stric roko proti beli nogi njegove matere. Tepel je po valovih, tekel iz morja in ploskal z debelimi ročicami. Zorana je omahnila preko Cirila in ga zgrabila za mokre lase. Tudi on se je je oklenil, ali naenkrat sta oba obtičala in se zagledala drug drugemu začudeno v oči. Njej je bilo tako toplo in udobno pri srcu in takoj je ljubeznivo spustila njegove lase.

„Nič se ne boj, Cirilček,“ se je smejala.

On pa se je razgrel in razburil, da ni mogel govoriti. In mislil je v tej vznemirje-

nosti, da bi prijel to žensko in jo odnesel na breg kakor odnese morski ropar svoj plen. Šele Dušan, ki je pribredel k njima in izpodbujal k nadaljnjemu boju, ga je iztreznil.

Ko so se oblekli in šli domov, je dejala Zorana:

„Dušanček, če te vpraša papa, kje smo bili, ni treba povedati, da smo se kopali.“

„Čemu to?“ je mrmral Ciril. „Zdaj bo še to povedal.“

„Kaj?“

„Da si mu naročila, česa naj ne pove!“

Šli so nekaj časa molče in Zorana se je spet oglasila.

„Striček nekaj zabavlja, ali Dušanček drži z menoj. On, kaj ne, ne bo sploh ničesar govoril, temveč slekel se bo in legel spat.“

„Če boš dala sladkorja, mama, in sicer velik kos. Če ne, bom vse povedal.“

„Sladkorja dobiš, kolikor boš hotel.“

Ko se je že videla postaja, je vprašal Ciril nekoliko mračno:

„Zakaj se neki pogajata? Kaj se je zgodilo?“

In na to vprašanje si je odgovoril sam trdo in mrzlo:

„Nič!“

In tudi Zorana se je posvetovala v mislih sama s seboj.

„Kaj se je zgodilo,“ je ponovila polglasno, ko so bili že v veži, in odgovorila

skoro šepetaje vrhu stopnic, kjer je bilo popolnoma temno.

„Sama ne vem . . .“

* * *

Po večerji so posedeli v kuhinji. Zorana je natakala čaj, Metod je tičal v kotu zofe in si prižigal smotko, Ciril je slonel z obema komolcema na robu mize, obrnjen s hrbtom proti vratom, ki so bila odprta v sobo, kjer je gorela drhtava brlivka, in spal Dušan v svoji visoko ograjeni posteljici. Kuhinjsko okno je bilo na stežaj odprto in tiste drobne kresnice, ki so trepetale globoko tam v nočni daljavi, so bile pristaniške svetilke velikega obmorskega mesta.

Na steni blizu štedilnika je premikala svoje nihalo navadna stenska ura, iz čašic na mizi se je kadil čaj, Metod je majal cigaro, ki mu je visela izmed ustnic in modroval.

„Vidiš, Ciril,“ je rekel in gledal dobrohotno in zadovoljno svojo ženo, „poslušaj zakonskega moža. Prvo na svetu je, ko odrasteš, da se oženiš. S tem izgubiš tiste neumne misli, postaneš miren in si poraben za to ali ono pametno delo. Največjo skrb povzročajo samcu ženske. Poglej te neštete tisoče, ki letajo po promenadah in po trgih, pošiljajoč poglede za ženskami. Koliko jih hodi pod okni — sem in tja, tja in sem — premisli, bratec, koliko! In koliko takih nesrečnežev sedi po klopeh starih drevoredov

in vzdihuje. In spomniva se tudi tistih revežev, ki so legli samo zato v posteljo, da so pregreli blazine in da se morejo po besedah znamenitih pevcev obračati po „vroči postelji“, iztezati roke izpod odeje in grabiti ž njimi v temo po tistih ošabnih ljubah, ki se v svojih daljavah zanje ne zmenijo.

„Zakonski mož pa ima vsega, česar potrebuje, doma. Brige mladih let odpadejo, pota po promenadah — koliko kilometrov prehodi tak človek en sam večer! — odpadejo, drevoredi odpadejo, okna odpadejo ... odpade ...“

Metodu so se zaprle oči do polovice, ali kadil je pomalem še vseeno.

„Žena,“ je dodal počasi, „je mnogo več vredna, kakor se zdi človeku tako ... na prvi pogled ... dasi se mu zdi že takrat včasih več vredna, kakor je ... v resnici vredna ... Torej, oženi se!“

„Naš gospodar že spi!“ je rekla žena.

„Ne-e,“ je zategnil Metod in popolnoma zaprl oči. Cigara med ustnicami mu je počasi ugasnila in zdrsnila po bradi in telovniku na tla.

„Zdaj sva ž njim za nocoj odpravila!“ je dejala Zorana in pogledala pod mizo za smotko.

„Ne še, ne še!“ je odmajal Metod z zaprtimi očmi. Počasi je pogledal, globoko vzdihnil, se prijel za mizo in vstal. Šel je okorno proti vratom v sobo, se na pragu obrnil in napravil z roko križ.

„In nomine patre,“ je vzdihnil, „Bog vama daj srečo vsake kvatre, pa lahko noč.“

Odšel je v temo in kmalu so zaškripale vzmeti postelje, na katero je legel.

Zorana je slonela nekaj časa na oknu, se obrnila in rekla.

„Pojdiva na hodnik, tako lepa noč je nocoj.“

Ciril je vstal in nesel za njo svoj čaj in cigarete. Zorana je prižgala svečo v tulpi iz rdečega stekla in postavila vse skupaj na malo pleteno mizico, za katero sta sedela. Plamen sveče se je zibal in zvijal v dihu hladeče morske sapice in vse okrog je molčalo in spalo v živem, zdravem in lepem snu.

„To so take noči,“ je dejala Zorana, „v katerih človek lahko misli in misli, sanja nazaj in sanja naprej in gleda vedno z odprtimi očmi v te zvezde, po morju za lučjo, ki se premika z ribiško ladjo, ali za utrinkom, ki je padel z neba.“

„Zorana, ti govoriš kakor kaka pesnica. To, mislim, imaš od tega, ker pijeta z mo-žem samo čaj in pivo. Od teh reči postane človek len in otožen. Pri vas manjka po mojih mislih vina.“

„Ne, ne.“

„Potem menda bereš kakšnega vruga, da se nalezeš teh zvezd, noči, lune in tako naprej. Katerega poeta pa najbolj častiš?“

„Lenaua!“

„A, tako! Torej njegova miloba in žalost se pretaka po tvojih žilicah. Weil' auf mir,

du dunkles Auge, über deine ganze Macht...
brrr!"

„Zakaj brrr?"

Podprla je z rokami obraz in gledala prijazno vanj.

„A, ti imaš tudi črne oči? Iz njih govore — dovoli, da se ti malo smejem — duše.“

„Kdo pa drugi naj govori!“ se je zavzela in za dokaz je nadaljevala:

„Bila sem strašno zaljubljena v človeka, ki nisem nikoli ž njim govorila. Ne vem, kdo je, in ne vem, kaj. Vse noči sem sanjala o njem in enako — prepričana sem — tudi on o meni. Ko sva se srečala, kako so se pozdravile najine oči, kako so se nasmejale in si povedale v par trenutkih cele strani romana!“

„Zakaj se pa nista seznanila, če sta bila tako zaljubljena?"

„Njemu ni bilo do tega in meni tudi ne. Lepše je bilo tako. On ne pozna nobene moje slabosti in jaz nobene njegove ne. A v mislih in fantaziji sva doživela vse, več, nego bi nama bilo morda mogoče doživeti v resnici. Pozneje se je on oženil, a najina ljubezen je trajala dalje. Tudi še takrat je gibala, ko me je snubil Metod, in vse do tedaj, ko sem se odpeljala s svojim možem.“

„Presneti Lenau, kaj je napravil s teboj?"

„Meni je to tako jasno in prijetno... jaz ne vem... ali ne moreš ti tega razumeti? To je največje bogastvo, ki ga ima človek. Naše misli, naši spomini, naša do-

mišljija, ki nam da, česar želimo. Stvari, ki jih ne sme videti svet, lahko doživljamo v njej. Dogodki, ki so nam sladki, a prepovedani, so nam v njej na razpolago. In besedniki naših misli so naše oči."

Ciril je gledal njene bele in polne kornice, ki so se tiščali mize, in njen vrat, ki je bil vitek in bel kakor labodji.

"Ali ne razumeš tega?"

"A... da so besedniki naših misli naše oči?"

"Da!"

"Zaradi tebe... naj bo, Zorana!"

"Da tisto, česar ne smejo naša usta nikoli povedati, izreko lahko naše oči?"

"Dobro je!"

"To je resnica... prepričaj se... Glejva si v oči, brez besed."

"No, glejva si!"

Utihi se, slonela oba z rokami na mizi in si gledala v oči. Njene punčice so bile velike in črne kakor okrogla in vlažnosvetla zrna. Zdelo se je, da se polagoma še večajo, in bilo je, kakor da bodo zalile vse podolgovate in nekoliko poševno viseče oči. Nalahko se je pričelo nekaj utrinjati v njih, kakor bi bilo to nekje daleč zadaj. Potem se je ta toplota bližala z ognjem vred, ki je žarel sredi punčic kakor sredi črnih kamenov. In ta žar in ta toplota sta pričela peči in žgati in bližala sta se bolj in bolj, da si so oči mirovale na istem mestu. Ciril je za-

čutil v glavi nenadno presenečenje, ki mu je lezlo po žilah in preplavilo vse telo. Stresnil se je in umaknil oči

Zorana je podprla brado z levo dlanjo in obrnila glavo proti morju. Doljni del njenega uhlja, ki je gledal majhen in okrogel izpod rahlo počesanih temnih las, je bil zalit s krvjo, kakor bi gorel. In okoli ustnic ji je trepetala drobna in komaj vidna senca. Okrenila je glavo nazaj in rekla:

„Prekinil si . . . vse si pokvaril.“

„Kaj, kaj?“ je dejal skoraj v zadregi.

„Hotela sem ti reči še marsikaj.“

Molčala sta oba dolgo časa in se potem počasi in obotavljaje odpravljala v sobe. Poslovala sta se res nekako tako, kakor bi živela s svojimi mislimi v drugem svetu, kjer ni rok, ki se iščejo in oklepajo druga druge. Ciril je legel in v sanjah mu je govorila Zorana resnično besede, ki mu jih v življenju skoro ne bi mogla nikoli povedati.

Zjutraj, ko se je umival in o tem premišljal, si je pljuskal v lica in čelo mrzlo vodo in mrmral:

„Treba je, da grem . . . treba je, da grem!“

* * *

Nekega dne sta sklenila Metod in žena tole: Zorana se pelje v bližnje obmorsko mesto, da preskrbi nekaj potrebnih stvari zase in za dom, in Ciril jo spremlja; Metod in Dušan pa ostaneta doma in preživita dan po Dušanovem okusu. Dopoldne se bosta

kopala v morju, popoldne spet, med časom pa bosta zbila iz desk in žebljev velik hlev za Dušanove konje. Ciril se je takoj udal splošni želji, in že zjutraj proti osmi uri sta sedela z Zorano sama v kupeju družega razreda, mahala skozi okno Dušanu in Metodu v slovo in drdrala z vlakom s postaje.

Zorana je imela na sebi črno krilo, ki se je tesno oprijemalo njenih zaokroženih bokov, in črno bluzo iz čipk, skozi katere se je motno svetlikala njena zatemnela polt. Sedela je nasproti Cirilu v smeri, v kateri je vozil vlak. Držala je desno roko kvišku proti obrazu in zapenjala črno in svetlo rokavico po zapestju.

„Prosim te,“ je rekla, „zapni mi!“

In Ciril, mlad in svež, se je ljubeznivo lotil drobnih gumbov in jih pretikal skozi male gumbnice. Ko je bil s tem gotov, je segla Zorana za hrbet po torbo, jo v naročju odprla, vzela iz nje denarnico in mu dala par v okroglo kepico zmečkanih bankovcev.

„To ni mojega moža denar, to je moj denar. Poslal mi ga je prvega oče. Deni ga v svojo listnico, da boš kavalir.“

Ciril se je smejal in po njegovih belih zobeh se je svetilo solnce, ki je sijalo že vroče in močno skozi odprto okno. Na desno, kjer sta sedela, se je širila brezkončna morska ravan, vsa svetlozelena in živa, ob obali so plavali po njej čolni z izletniki, dalje ribiške barčice z belimi, rjavimi in zelenkastimi jadri, napihnjenimi od vetra, in še dalje so se prikazovali od časa do časa

parniki, črni in trdni, neusmiljeno deleči valove in puhajoči gost črn dim, ki se je vil za njimi v dolgi ohlapni črti. Po bregu nasipa, koder je ropotal vlak, se je stresalo v rahlih sunkih sape rosno grmovje, rože, ki so se dvigale visoko iz tal, so zamahovale z glavami, se počasi mirile in naravnavale zopet svoje oči naravnost v solnce.

„Ciril,“ je vzkliknila veselo Zorana, „povedati ti moram, da nimam danes v mestu prav nobenega posla. In če ga tudi imam, ga ne maram imeti.“

„No, preveč lepo! Ubogi zakonski možje! Te dni, kar te poznam, sem sklenil, da se ne oženim.“

„Eh, veš, včasih moraš lagati. Saj ne lažeš zato, da bi storil komu kaj hudega, da bi koga kako oškodoval, da bi imel pri tem lopovski namen, temveč le za to, da si na skrivaj, nikomur na škodo, privoščiš veselo urico sredi neskončnega reda enoličnih in vsakdanjih, en sam kratkočasen dan med neznansko vrsto pustih in navadnih. Pretegneš se nekoliko, zadihaš (Zorana je iztegnila roke od sebe, stisnila pesti, napela prsi in se globoko oddahnila), takole si misliš, no, danes se mi vendar godi po volji ali vsaj drugače nego vse druge dni.“

„Vse tako mislim, da bom moral gratulirati bratu, ki je našel tako moderno ženo.“

„Eh, Cirilček, fantek moj, ti ne veš še tega, kaj je sveti zakon! Kako se to vleče in prede in plete in zopet vleče in vleče!“

Dotaknila se je naglo njegovega kolena in vzkliknila:

„Kakšno solnce, koliko ga je, kako je vse to široko, neskončno na svetu, a jaz sem kakor muren v luknji. Ali danes, Ciril, zapomni si! Mi, to sva jaz in ti, vse polomimo, kar diši po starih registrih!“

Pripeljala sta se v mesto, južinala v elegantnem hotelu in hodila potem po ulicah roko v roki.

„Bog ve,“ je rekla ona, „če kdo verjame, da si ti moj mož!“

„Saj nisem!“

„Seveda ne! Če bi bil, bi ne hodila s teboj, temveč bi te bila sita do grla.“

Opoldne sta kosila na verandi udobne reštavracije in kmalu nato sta si vzela izvoščka in se peljala v okolico onstran mesta. Prišla sta v malo kopališče s prijaznimi vilami in hoteli in si vzela v enem, ki je stal čisto tik morja na skalah, sobo.

„Vinsko karto sem,“ je rekla Zorana.

Natakar jo je prinesel in izbrala je tako marko šampanjca, da ji ni delala izbira sramote.

„In mnogo kozarcev prinesite! Tenkih, visokih, svetlih!“

Ciril je sedel v fotelju skoro sredi sobe, Zorana je sedela ob strani mize s hrbtom proti oknu. Mizica za posodo z ledom, kjer je tičala steklenica, je stala na sredi med obema,

„Na našo mladost!“ je rekla, ko sta bila sama, prijela čašo čisto pri dnu in trčila s Cirilom, da je veselo zapelo.

„Eks!“ je rekel Ciril, izpil in si obrisal ustne.

„Ob steno ž njim,“ je dejala ona in vrgla svoj prazni kozarec v zid nad vrati, da se je razletel na vse strani.

„To znamo tudi mi,“ je rekel Ciril in vrgel kozarec v zid tik vrat. Večina svetlih črepinj je padla po rdečem kanapeju, ki je stal v tistem kotu.

Vnovič sta natočila, vnovič izpila in vrgla čaše ob zid.

„Tega mi manjka,“ je rekla živahno Zorana, „tega!“

„Šampanjca torej!“

„Ne, življenja. Kaj takega, kakor je današnji dan. Greš, ukradeš se, iztihotapiš in naenkrat je vse za tvojim hrbtom kakor za deveto goro: sveti zakon, gospodinjstvo in take reči. Poglej, izmuznila sva se, in zdaj sediva možu in Bogu za hrbtom. Ti, zaplesiva eno!“

„Kje pa je godba?“

„Misлива si jo! Misлива si oba Leharjev valček iz „Vesele vdove“. Tra-rarara, tra-rarara, la, la, la . . . Ali si misliš? To ti mora takoj igrati po ušesih!“

„Mislim si!“

Ciril je vstal, umaknil stol k steni, prijel z levo njeno roko in položil desno za njen vitki pas. Zaplesala sta tiho, mladostno, kakor bi letali nad preprogami dve lahki ptici.

„Izborna,“ je rekla ona. „Moj poklon, plesati znaš!“

„Plesal bi . . . dolgo,“ mu je ušlo nepričakovano.

Stal je sredi sobe in nekaj premišljeval. Bil je vroč in po čelu pod lasmi se mu je svetilo več potnih kapljic. Šel je po stol, ga peljal na sredo sobe k mizi in sedel. Iskal je naenkrat po žepih in vprašal:

„Imaš še kaj cigaret?“

„Ne! Naroči! Tudi steklenica je prazna.“

Pozvonil je in dobila sta vina in tobaka.

Zopet sta trčila, izpila in razbila kozarce.

Ta tresk ob zid in to rezko padanje črepinj se je prilegalo živcem, ki jih je spravilo močno vino v razkošno trepetanje. Zorana se je zleknila nazaj, položila levo koleno preko desnega, in v črni nogavici tičoča vitka ženska noga je gledala ošabno in ponosno izpod temnega krila.

Ciril je bil v obraz rdeč, ustne je imel suhe, videl je vse Zoranino zdravje, vstal je, obstal tik nje — in šel dalje do okna. Ona se ni zganila.

„Zakaj pa gledaš skozi okno?“ ga je vprašala.

Vrnil se je počasi in se sklonil nad njo:

„Zaradi tega,“ je odgovoril pridušeno in jo poljubil.

„Zaradi tega,“ je ponovil in jo še enkrat poljubil.

„Ne smeš tako,“ je rekla ona ljubeznivo in ga tudi sama poljubila.

„Ne smeš, bratec moj, ne smeš!“

Počasi in prijazno mu je položila roko okoli vratu in se smehljala z mokrimi in srečnimi očmi.

* * *

Cirila je bolela ponoči glava. Prebudil se je in premišljal dolgo o minulem večeru. Bilo je, kakor bi ravno ta glavobol obdal vse njegove misli s posebno treznostjo in nemladeniško resnostjo. Gledal je za hip svoje življenje kakor starec, čigar pameti ne more premotiti niti najslajši življenski užitek. In z glavobolom in ž njim združeno hladno razsodnostjo misli je vstal in se oblekel.

Metod je imel službo, a vendar je prišel k zajutрку v kuhinjo, kjer sta pila skupaj kavo. Vrata v spalno sobo, kjer je oblačila žena Dušana, so bila odprta. Skoznje je prihajal tale pomenek:

„Tisti hlev, ki ga je napravil včeraj papa, ni za rabo.“

„Zakaj ne?“

„Ker so jasli iz papirja.“

„Saj so dobre.“

„Pa niso! Jasli morajo biti lesene!“

Ciril je rekel tako glasno, da se je moralo čuti po celem stanovanju, tole:

„Dragi moj Metod, naznanjam ti officijelno, da odpotujem danes ob poldvanajstih dopoldne proti domačemu zavičaju.“

„Tvoj humor ima ietiko! Kašlja!“

„Odpotujem, vse zastonj!“

„Ali, ali — kaj pa ti je butnilo v glavo?“

Ciril je govoril s prijaznim smehljajem in si domišljaj, da je zaradi njegove izjave padlo Zorani v sobi tisto iz rok, kar je v njih ravnokar držala. Najbrž Dušanovi čevlji.

„Imam neke stvari, radi teh stvari neke obveznosti, in če se pes obesi, ni mogoče drugače kakor tako, da se ob poldvanajstih odpeljem.“

Metod se je sklonil k njemu, se ozrl okoli in pošepetal:

„Najbrž te je ona razžalila. Včeraj, kaj? Njej pride večkrat kaj pikrega z jezika . . . prosim te po bratovsko, oprosti to reč!“

Ciril je samo odmajal z glavo. Zorana je stopila počasi na prag. Oblečena je bila v temnorožast spalni plašč, ki je padal v elegantnih gubah po njenem visokem in lepem stasu. Roke je imela gole do komolca, vrat globoko do prsi, a lasje so bili mastni in potni.

„Čemu mu braniš, če hoče iti?“ je vprašala Metoda, ki jo je pogledal, kakor bi prosil pomoči, in zganil rami. „Človek je najbolj srečen tedaj, če uganja neoviran to, kar ga veseli.“

Prenehala je za hip in čez nekaj časa dodala službeno:

„Kje je neki naša dekla? Reci ji, naj mu pomaga spravljati v kovčeg.“

Nato se je obrnila in odšla.

Malo pred poldvanajsto je ležal pred peronom Cirilov kovčeg. Ciril in Metod sta stala tik pisarniških vrat in kadila.

„Meni je prav žal,“ je dejal Metod, „da že odpotuješ. Vse svoje imam rad, a tebe najrajši.“

Premišljal je, vlekel iz smodke dim in se čez nekaj časa spomnil:

„Menda mi nisi zameril, ker — oprosti mi — se mi tako rado dremlje. To ni bilo zaradi tebe, ne daj Bog, prisežem ti! Ali jaz, vrag vedi, če bi se navečerjal in udobno sedel, bi zaspal tudi, če bi mi pel na ušesa Caruso.“

„Še slaje,“ je rekel Ciril. „No, ne boj se, zaspani bratec, nihče me ni užalil!“

Metod je zopet mislil in med tem je prišel vlak. Ko se je Ciril tik vagona ozrl, je zagledal za sabo Žorano, popolnoma belo oblečeno, v belih nogavicah in belih šolnih in z belim nageljnomo v temnih laseh.

„Prišla sem po slovo,“ je dejala s smehom. „Bog te živi, Ciril!“

Dala mu je roko in stopila nazaj.

Zlezel je na voz in Metod je nesel za njim oba kovčga.

„Ti, danes zjutraj, ko si povedal, da odpotuješ, se je vmešala v najin pomenek nekoliko nespretno moja žena. Povedal sem ti že: nekaj cinizma, to je njena slabost. Hudega gotovo ni mislila. Zdi se mi, da se te bo jako prijetno spominjala. Prosim te, ne zameri ničesar ne njej ne meni.“

Segel mu je v roke in ga poljubil na obe lici. Odhajal je s svojo rdečo kapo in skrival oči, da bi kdo ne videl njegovih solz.

„Hvala tebi in Zorani, bilo je krasno pri vama,“ je klical za njim Ciril.

Vlak se je pričel premikati. Pogledal je skozi okno in mahal z roko vsem: Metodu, debelušnemu in trebušatemu, pokriteму z rdečo kapo, Dušanu, majhnemu, skočnemu kodrolaščku, in Zorani, beli in zdravi in lepi kakor ta poletni obmorski dan.

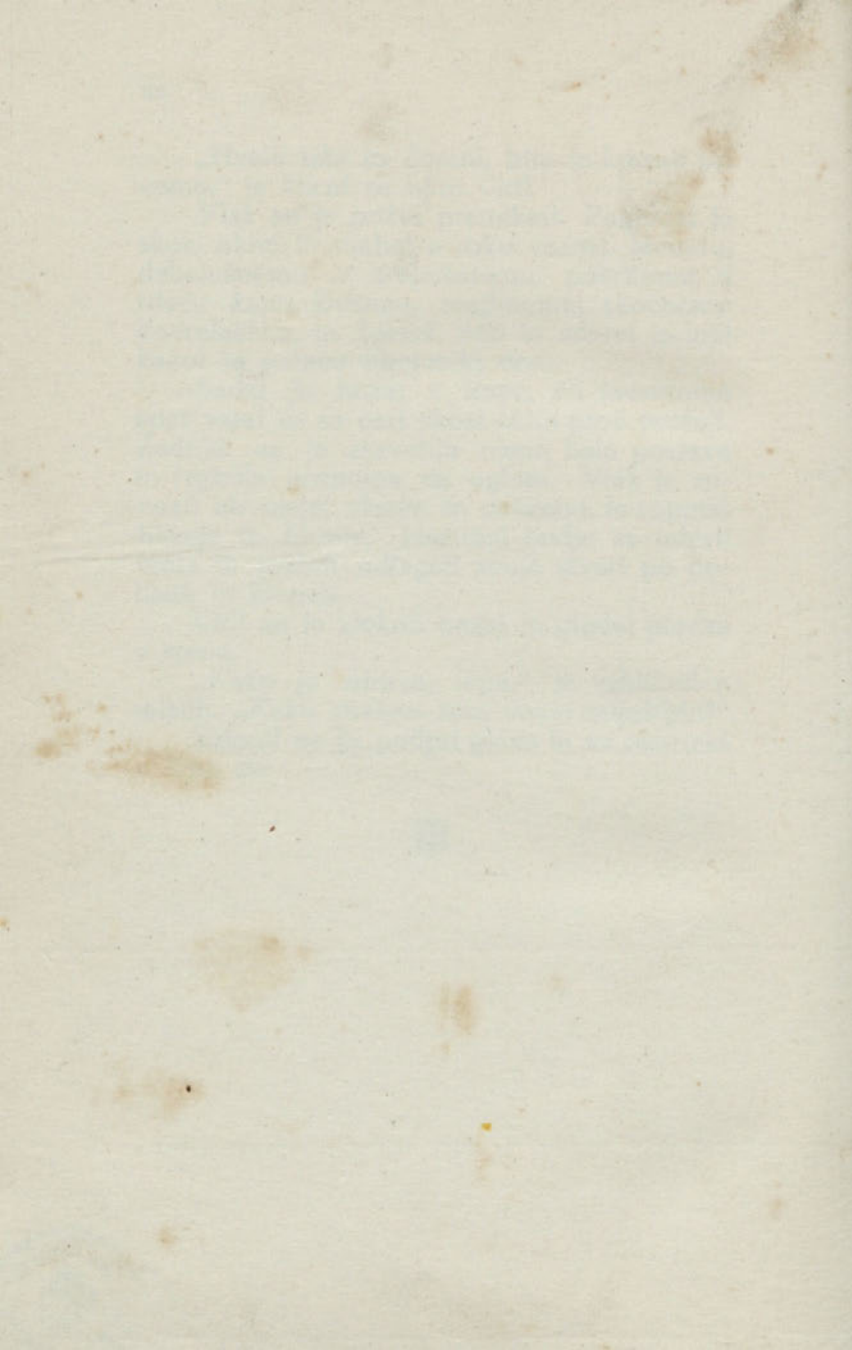
Sedel je nazaj v kupe, ali nenadoma spet vstal in se ozrl skozi okno proti postaji. Zadnjič se je zasvetila njena bela postava in izginila utripoma za oglom. Vlak je zavozil ob mejo, visoko in peščeno, in ropotal hitreje in hitreje. Neznani ljudje so odprli vrata in pričeli odlagati svoje stvari po policah in klopeh.

Ciril se je zleknil nazaj in gledal predse v steno.

„Kako je zdrava, lepa,“ je vzdiknil v mislih. „Kako strašno sem vanjo zaljubljen!“

Sklonil se je, podprl glavo in se zastrmel v črna tla.

Cesarjeva soba
PUGELJ M.
Zakonci

201310560

COBISS ©

Knjižnica: J. JARCA
Domovinski oddeljek in poseb